

Kıbrıs Türk Medyası için Uzun Vadeli Sektör Stratejisi

KIBRIS TÜRÖK MEDYASI İÇİN UZUN VADELİ SEKTÖR STRATEJİSİ

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	I
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	II
GİRİŞ.....	1
1. MEVCUT DURUM ANALİZİ.....	4
1.1. İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNE, ÇOĞULCULUĞA VE MEDYANIN ÇEŞİTLİLİĞİNE OLANAK TANIYAN ELVERİŞLİ ORTAM.....	5
1.2. MEDYANIN ÇOĞULCULUĞU, DENGELİ BİR EKONOMİK FAALİYET ALANI VE MEDYA SAHİPLİĞİ.....	19
1.3. MEDYANIN DEMOKRATİK SÜREÇLER İÇİN BİR PLATFORM GÖREVİ GÖRMESİ.....	31
1.4. MESLEKİ KAPASİTE GELİŞİMİ, ÖRGÜTLENME VE DİĞER SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İLE İŞ BİRLİĞİ.....	47
2. STRATEJİK HEDEFLER VE FAALİYETLER.....	60
2.1. GZFT / SWOT ANALİZİ.....	61
2.2. VİZYON UNSURLARI VE MEDYA İÇİN YENİ VİZYON.....	62
2.3. STRATEJİK HEDEFLER VE FAALİYETLERİN LİSTESİ.....	63
3. PANEL SUNUMLARI.....	68
Medya için Elverişli Ortamın Yaratılması.....	69
Medyanın Geleceği: Kavramlar ve Eğilimler.....	71
Medya ve Medya Örgütleri Hakkında AB Üyesi Ülke Örnekleri – Estonya.....	75
Medya ve Medya Örgütleri Hakkında AB Üyesi Ülke Örnekleri - Slovenya.....	78
Medya ve Medya Örgütleri Hakkında AB Üyesi Ülke Örnekleri – Kıbrıs Cumhuriyeti.....	80
4. EKLER.....	84

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABAD	Avrupa Birliği Adalet Divanı
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	Avrupa Komisyonu
AMD	Almanya Medya Akademisi
BAY-SEN	Bayrak Radyo Televizyon Kurumu Çalışanları Sendikası
BM	Birleşmiş Milletler
BRTK	Bayrak Radyo Televizyon Kurulu
BTHK	Bilgi Teknolojileri ve Haberleşme Kurumu
COVID-19	Koronavirüs Hastalığı
CMIRS	Göç ve Kimlik Araştırmaları Merkezi
CSA	Fransa Yayın Otoritesi
CyBC	Kıbrıs Yayın Kurumu
DBB	Dış Basın Birliği
DVB-t	Karasal Sayısal Yayın Sistemi
EJC	Avrupa Gazetecilik Merkezi
EPRS	Avrupa Parlamentosu Araştırma Servisi
GZFT	Güçlü, Zayıf, Fırsat, Tehdit
IFJ	Uluslararası Gazeteciler Federasyonu
ITU	Uluslararası Telekomünikasyon Birliği
KRTK	Kıbrıs Radyo Televizyon Kurumu
KTSYD	Kıbrıs Türk Spor Yazarları Derneği
KTGB	Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği
OCCRP	Organize Suç ve Yolsuzluk Raporlama Projesi
PIO	Kıbrıs Basın ve Enformasyon Bürosu
RSF	Sınır Tanımayan Gazeteciler
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
UNDP	BM Kalkınma Programı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
YYK	Yayın Yüksek Kurulu

YÖNETİCİ ÖZETİ

Düşünce ve ifade özgürlüğü demokratik toplumun en temel değerleri arasında yer almaktadır. Demokratik toplumda basın¹, ifade özgürlüğünün doğal bir sonucu olan değişik seslerin duyurulabilmesi için platform görevi yapar; haberi, bilgiyi, düşüncüyü, yorumu, görüşü kovalar ve yayar. Toplumdaki herkes için yapılan bu kamusal hizmet doğal olarak kamusal otoriteleri izleme ve hesap vermeye çağırma görevi, devletin işleyişini izleyerek ve eleştirerek denetlemeyi içermektedir. Bu özelliğinden dolayı medya, devletin birbirinden ayrılmış üç kuvveti olan yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinden sonra toplumdaki **dördüncü kuvvet** ya da **toplumun bekçisi** (*public's watchdog*)² olarak kabul edilmektedir. Medyanın bu işlevini yerine getirilebilmesi için ifade ve basın özgürlüğünün güvence alınmış olması ve bu özgürlüğün uygulamada engellenmemesi için yasal ve idari önlemler alınması gereklidir.

Kıbrıs Türk toplumunda, demokrasilerin olmazsa olmazı olan ifade özgürlüğü ve bağımsız bir medyanın oluşturulabilmesi amacıyla uzun zamandan beridir ciddi bir uğraş verilmektedir. Kıbrıs Türk medyası, yıllar içerisinde tek bir yayın organından farklı siyasi görüşlerin temsil edildiği birçok yazılı, görsel ve işitsel medya organından oluşan bir yapıya kavuşmuştur.

Kıbrıs Türk medyası içinde farklı sesleri bulunduran çoğulcu bir yapıya sahip olsa da yasal, idari, ekonomik sürdürülebilirlik, örgütlülük gibi birçok alanda sorunlarla karşı karşıyadır. İfade özgürlüğü, Anayasa kapsamında güvence altına alınmış olsa da bazı koşullarda kısıtlanabilmesine olanak tanıyan düzenlemelerin bulunması, "müfsit niyetli yayın" olarak nitelendirilen görüşlere karşın ceza davası açılabilmesi, medya ile ilgili diğer yasaların arkaik olması ve düzenleyici kurulların siyasal etkiye maruz kalma-

sı, özgür medya için elverişli ortam bağlamında sıkıntı yaratmaktadır.

Ekonomik faaliyet alanına bakıldığında, özel sektördeki medya kuruluşlarının gerekli teknik altyapıya ve insan kaynağına sahip olmamaları gelişmelerinin önünde büyük bir engeldir. Ayrıca künyesiz ve içerik üretemeyen birçok haber sitesinin varlığı, kalitesiz ve çoğu zaman kopyala yapıştır yöntemiyle hazırlanan haberlerin artmasına ve zaten küçük olan reklam pastasındaki payların azalmasına yol açmaktadır. Kamu yayıncılığının devlet bütçesinden düzenli olarak ciddi oranda katkı alması fakat buna ek olarak piyasanın ortalamalarının altında reklam imkânları sunması da haksız bir rekabet ortamı yaratmaktadır. Medya çalışanlarının özlük hakları da bazı medya kuruluşları tarafından istismar edilmekte ve çalışanlar yoğun mesai saatlerine karşın düşük ücretli çalıştırılmaktadır, bu nedenle sektörde insan kapasitesinin devamlılığı optimal seviyenin altında kalmaktadır.

Çıkar gruplarının ekonomik ve kitlesel/kişisel çıkarlarını gözetmek için bazı medya kuruluşlarına sponsor olmaları nedeniyle kuruluşlar bu grupların etkisi altına girmekte, bu da bahse konu çıkar ilişkilerinin devamlılığı için kurumların oto sansür uygulamalarına yol açmaktadır. Kamu yararı gütmesi beklenen medya kuruluşları üzerinde ifade özgürlüğü bağlamında baskı oluşturan bu durum, öz denetim mekanizmalarının etkin bir şekilde kullanılmamasından ötürü yanlış ve yanıltıcı haberlerin de yayılmasına yol açmaktadır. Toplumdaki medya ve bilgi okuryazarlığı düzeyi de medya kullanıcılarının doğru haberi yalandan ayırma muhakemesi yapabilmelerini sağlayacak seviyede değildir. Medya ve bilgi okuryazarlığını artırmak adına eğitim kurumları, eğitimden sorumlu bakanlık ve medya örgütleri arasında yapısal bir diyalog kurulamamıştır. Medya örgütleri arasında, karar alıcılar nezdinde

¹ "Basın" (eski Türkçede matbuat, İngilizce press), günümüzde gazetecilik ve diğer bilgilendirici (yani reklam ya da propaganda olmayan) kitle iletişim işlevlerini yerine getiren "medya" araçlarının tümüne verilen isimdir. Bu çalışmada "haber endüstrisi", "haber medyası endüstrisi" ya da kısaca "medya" aynı olguyu ifade etmek için kullanılmaktadır.

² AİHM, Sözleşmenin ifade özgürlüğü ile ilgili 10. maddesinin basın özgürlüğünü içerdiğine dair içtihadında basının "bilgi sağlayıcı ve toplumun bekçisi" olduğunu vurgulamaktadır. D. Spachmüller "Art. 10 ECHR and its importance for the media in its role as a 'public watchdog'", Freiburg Law Students Journal, Edition III - 10/2006; http://freilaw.de/journal/eng/edition%203/3_Demid_Essay_press_freedom.pdf.

daha etkin ve yapılandırılmış bir şekilde savunuculuk yapabilmeleri için ortak kesen konularda kolektif olarak hareket edebilecek bir yapı oluşturulamamıştır.

Medya kuruluşları ve örgütlerine, Kıbrıs Türk medyasının gelişimi için uzun vadeli bir yol haritası sunan bu strateji, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kıbrıs Türk toplumunun yukarıda özetlenen yasal, idari, ekonomik ve sosyal sorunlarını aşağıda belirtilen UNESCO'nun medya gelişimini izlemek için belirlediği dört ana başlık altında detaylı bir şekilde ele almakta ve uluslararası kıstaslar ışığında mevcut durum analizleri yapılmaktadır:

- İfade özgürlüğüne, çoğulculuğa ve medyanın çeşitliliğine olanak tanıyan elverişli ortam
- Medya çoğulculuğu, dengeli bir ekonomik faaliyet alanı ve medya sahipliği
- Medyanın demokratik süreçler için bir platform görevi görmesi
- Mesleki kapasite gelişimi, örgütlenme ve diğer sivil toplum kuruluşları ile iş birliği

İkinci bölümde mevcut durum analizleri ışığında şekillendirilen Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler (GZFT/SWOT) analizi ve bu analiz doğrultusunda Kıbrıs Türk medyasını daha ileriye taşıyacak bir vizyon yer almaktadır. Bir sonraki kısımda ise oluşturulan bu vizyon hedeflerine uygun olarak medya kuruluşları ve örgütleri için kısa ve orta vadede daha etkin savunuculuk faaliyetleri yürütülebilmeleri için izleyebilecekleri stratejik hedeflere ve detaylı faaliyet planına yer verilmektedir.

Stratejik hedefler ve faaliyetlere bakıldığında ilk olarak, Kıbrıs Türk medyası için daha elverişli bir ortamın yaratılabilmesi amacıyla yasal mevzuatın iyileştirilmesi ve güncellenmesi başta gelmektedir. Ayrıca medya öz denetim mekanizmalarının etkinleştirilmesi ve internet gazeteciliğinin niteliğinin artırılması yer almaktadır.

Ekonomik faaliyet alanının iyileştirilmesi

hususunda ise, medyada ekonomik faaliyetlerde rekabeti bozucu uygulamaların kaldırılması ve yerel kanalların daha kolay yayın yapabilmeleri için gerekli altyapının oluşturulması hedeflenmektedir. Medya sahipliği ve medya çalışanlarının hakları bağlamında ise, medya kuruluşlarının sahipliğine ilişkin bir şeffaflık getirilmesi ve basın çalışanlarının özlük haklarının iyileştirilmesi için girişim yapılması öngörülmektedir. Yine medyada yalan haberlerle ve dezenformasyonla mücadele edebilmek için toplumun medya ve bilgi okuryazarlığını artırmaya yönelik eğitimler ve farkındalık kampanyaları düzenlenmesi stratejik hedefler arasında yer almaktadır.

Medya çalışanlarının içerik üretme ve raporlama becerilerinin geliştirerek niteliklerinin artması için hizmet içi eğitimlerinin geliştirilmesi ve basın kartı verilme koşullarının yeniden düzenlenmesi önerilmektedir.

Tüm stratejik hedeflerin hayata geçirilmesi, medya örgütlerinin kolektif eylem içerisinde, farklı mekanizmaları mobilize ederek etkin savunuculuk yapmasını gerektirmektedir. Bunun yapılabilmesi için Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği'nin öncülüğünde, medya kuruluşları ve örgütlerini bir çatı altında toplayacak ve stratejik hedeflerin yönlendireceği bir çalışma programı kapsamında hareket edecek bir platformun oluşturulması hedefler arasında öngörülmüştür.

Uzun vadeli medya sektör stratejisi, daha özgür, daha güçlü ve daha etik bir medyanın oluşturulabilmesi için yeni bir vizyon ortaya koymaktadır. Geliştirilen vizyon medyanın dijitalleşmesi gerçeğine atıfta bulunarak, ifade özgürlüğü güven altına alınması, yapılan haberciliğin daha kaliteli, nitelikli ve toplumun psikolojik yapısını iyi analiz eder şekilde sunulması, medya kuruluşlarının kurumsallaşarak profesyonelleşmesi ve medyada farklı seslerin duyulduğu çoğulcu bir ortamın yaratılması hedeflerini yansıtmaktadır.

GİRİŞ

Uzun vadeli medya sektör stratejisi, Kuzey Kıbrıs'ta düşünce özgürlüğü için elverişli ortamın yaratılması için uluslararası ve AB kriterleri doğrultusunda medyayı ilgilendiren yasal ve idari yapının iyileştirilmesi, medya sektörünün mali sürdürülebilirliğinin geliştirilmesi, medyada etik standartların oluşturulması ve uygulanmasının yanı sıra toplumun tüm kesimleriyle (sivil toplum kuruluşları, dezavantajlı topluluklar vs.) etkin diyalog oluşturulabilmesi için dört başlık altında mevcut duruma ilişkin analizler içermekte, sorunlara değinmekte ve bu konularda daha ileriye gidilebilmesi için stratejik hedefler ortaya koymaktadır.

Ülkemiz basın özgürlüğü ve ifade özgürlüğü bağlamında zor bir coğrafyada yer almaktadır. Ayrıca, teknolojik değişim ve medyanın dijital dönüşümü, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de gazeteciliğin geleceği konusunda endişeleri de beraberinde getirmektedir. Her zamankinden daha fazla birey içeriğe erişebiliyor ve içerik üretebiliyor olsa da siyasi kutuplaşma ve teknolojik değişimin birleşimi, nefret söyleminin ve doğrulanmamış haberlerin hızla yayılmasını kolaylaştırmış ve çoğu zaman ifade özgürlüğü üzerinde orantısız kısıtlamalara neden olmuştur. Giderek artan sayıda ülkede gazeteciler, halka haber ve bilgi sağlama görevlerini tehdit eden fiziksel ve sözlü saldırılarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Birçok uluslararası örgüt, tüm bu tehditlere karşı medyanın korunabilmesi amacıyla ifade ve medya özgürlüğü alanlarında bazı standartlar geliştirerek, bu standartların ülkeler nezdinde ne ölçüde yerine getirildiğini izleyebilmek için çeşitli metodolojiler geliştirmişlerdir.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), ülkeler bazında medya gelişiminin ne ölçüde sağlanabildiğini analiz edebilmek amacıyla bugüne kadarki en gelişmiş medya gelişim göstergelerini oluşturmuştur. Ayrıca Dünya İfade Özgürlüğü

Eğilimleri ve Medya Gelişimi raporları hazırlayarak, ülkelerin medya özgürlüğü, çoğulculuk, bağımsızlık ve gazetecilerin güvenliğindeki eğilimlerin eleştirel bir analizini sunmaya başlamıştır. Medya Gelişim Göstergeleri, 2008 yılında kabul görmesinden itibaren BM Kalkınma Programı (UNDP), Dünya Bankası, Avrupa Konseyi (bkz. 1636 sayılı Karar), Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, Uluslararası Medya Desteği, Batı Afrika Medya Vakfı ve Doha Medya Özgürlüğü Merkezi de dahil olmak üzere medyanın gelişimi alanındaki başlıca aktörler tarafından geniş çapta kabul görmüştür³.

Avrupa özeline bakıldığında, ifade özgürlüğü Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 10. Maddesinde sadece ulusal güvenlik ve kişilerin hakların korunması gibi belli şartlar altında kısıtlanabilen, demokratik yönetişimin en önemli unsurlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de bu maddeden kaynaklanan hak ihlalleriyle ilgili olarak imzacı ülkelerle vatandaşları arasındaki ihtilaflara ilişkin kararlar üretmektedir. Bu kararlar imzacı ülkeler için hukuk sistemlerinde birer emsal teşkil etmektedir. İfade özgürlüğü, AB Temel Haklar Şartı'nın 2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Anlaşması kapsamına alınmasıyla Avrupa Birliği müktesebatının bir parçası haline gelmiş ve böylece AB'nin birincil hukuku içerisinde yer almıştır. Ancak, Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD), Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden çok önce, AB temel haklarını AB hukukunun genel ilkeleri olarak kabul etmiş ve bunları, içtihadını dayandırdığı yasal çerçevenin bir parçası olarak görmüştür.

AB aday ülkelerin katılım süreçlerinde medya özgürlüğü bağlamındaki kriterleri yerine getirebilmeleri için Avrupa Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü tarafından bir dizi eylem planlarından oluşan "2014-2020 Medya Özgürlüğü ve Medya Bütünlüğü için AB Desteği Rehberleri" hazırlanmıştır. Katılım sürecindeki aday ülkeler için medya öz-

³ UNESCO Medya Gelişim Göstergeleri, <https://en.unesco.org/programme/ipdc/initiatives/mdis>

özgürlüğü bağlamında ciddi bir gözden geçirme süreci gerçekleştirilmesine rağmen, AB'nin üye ülkeler nezdinde ifade özgürlüğünü koruma bağlamında yetersiz kaldığı görülmektedir⁴. İfade özgürlüğünün AB'ye üye olmak için gerekli kriterlerden biri olmasına rağmen, ülkelerin AB'ye üye olmalarından sonra bu konuda yaptıkları ihalelere yönelik AB kurumlarının gerekli yaptırımlarını uygulayamamaktadırlar. Bu nedenle başta Avrupa Parlamentosu olmak üzere AB kurumları, ifade özgürlüğü ve bilhassa medya özgürlüğü konusunda daha fazla AB standartlarının geliştirilmesi yönünde çağrılar yapılmaktadır.

Son yıllarda iletişim teknolojilerinin ciddi değişim göstermesi ve internet kullanımının gelişmesi, özellikle 2020 yılında patlak veren COVID-19 pandemisi nedeniyle kişi

özgürlüklerinin birçok ülkede kısıtlanması ve bireylerin evlerinde kalmalarına yol açan ülke kapanma (lockdown) kararları, ifade özgürlüğü bağlamında bazı tehlikeleri de beraberinde getirmiştir. Bireylerin rahatlıkla bilgi paylaşabildiği internet ortamı, başta pandemiyle ilgili olmak üzere birçok konuda yalan haber yayan internet sitelerinin de hızla artmasına neden olmuştur. Reklam gelirleri ve tirajlarda yaşanan dramatik düşüşler de özellikle köklü medya kuruluşlarının sürdürülebilirliklerini ciddi anlamda tehdit etmeye başlamıştır. Tüm bu gelişmeler, ifade özgürlüğünün korunabilmesi ve medyanın tehditlere karşı güçlü durabilmesi için medya kuruluşları ve örgütlerin kolektif bir şekilde uluslararası örgütlerle iş birliklerini artırarak, sorunlarını iyi bir şekilde tanımlayıp, çözüm için stratejik hedefler geliştirmelerini gerekli kılmıştır.

⁴ Maria Poptcheva, *Press freedom in the EU Legal framework and challenges*, EPRS | European Parliamentary Research Service, Briefing April 2015

METODOLOJİ

Stratejinin hazırlanmasının ilk aşamasında Kıbrıs Türk medyasının geçmişi ve mevcut durumu, içerisindeki kurumsal yapılar ve karşı karşıya olduğu zorluklara ilişkin kapsamlı masa başı araştırması gerçekleştirilmiştir. Daha sonra farklı medya mensupları, kamu ve özel medya kuruluşlarının yöneticileri ve temsilcileri, medya örgütleri, insan hakları konusunda uzman hukukçuların katılımıyla düzenlenen odak toplantılarının yanı sıra Yüksek Denetçi ve Yüksek Mahkeme Başkanı ile birebir görüşmeler gerçekleştirilerek sorunlar derinlemesine irdelenmiştir.

Masa başı araştırmaları, odak grupları ve münferit toplantılar ışığında elde edilen bilgiler analiz edilerek mevcut durum raporu hazırlanmıştır. Mevcut durum raporunun hazırlanmasını müteakip, uluslararası medya örgütleri (Avrupa Gazetecilik Merkezi, Etik Gazetecilik Ağı), AB üye ülkelerinden Estonya, Slovenya ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nden gazeteci sendikaları ve birlikleri ile bir dizi yapılandırılmış toplantı gerçekleştirilerek diğer ülke örneklerindeki ifade özgürlüğü, medya çoğulculuğu, gazetecilerin hakları, medyada yeni iş modelleri ve medyada örgütlenme gibi konularda farklı ülke deneyimleriyle ilgili bilgiler elde edilmiştir. Bu kurumların temsilcilerinin yapmış oldukları sunumlara, "panel sunumları" adı altında strateji raporunda yer verilmiştir.

10-11 Şubat 2021 tarihlerinde iki günlük "Medya Vizyon ve Strateji" çalıştayını çevrimiçi olarak düzenlenerek, medya örgütlerinin temsilcileri ve önde gelen medya mensuplarının katılımıyla Kıbrıs Türk medyasının

tespit edilen mevcut durumu ve sorunlarına ilişkin doğrulama yapılmış, katılımcıların katkılarıyla GZFT analizi gerçekleştirilmiş ve vizyon unsurları belirlenmiştir. Çalıştayda son olarak uzun vadede medya kuruluşları ve örgütlerinin izleyecekleri stratejik hedeflere yönelik öneriler irdelenmiş ve alınmıştır.

Çalıştay esnasında Kıbrıs Türk medyasının en muzdarip olduğu konular olan yasalar-daki ifade özgürlüğüne engel unsurlar, artan künyesiz ve raporlama kalitesi düşük web TV ve internet gazeteciliği, dijital dönüşümde teknik eksiklikler, medyada etik standartlar ve medya çalışanlarının mesleki gelişimleri gibi konulara ilişkin mevcut uluslararası uygulamalar ve gerçekleştirilen projelere yönelik araştırmalar gerçekleştirilmiştir.

UNESCO Medya Gelişim Göstergeleri ve 2014-2020 Medya Özgürlüğü ve Medya Bütünlüğü için AB Desteği Rehberlerinde yer alan kıstaslar ve standartlar dikkate alınarak hazırlanan strateji metni, dört ana başlık altında Kıbrıs Türk medyasında mevcut duruma yönelik analizler ve sorunları içermektedir.

Her bir başlık, uluslararası kabul görmüş temel göstergelerle başlamakta ve devamında ele alınan konulara yönelik kıyaslama yapabilme amacıyla uluslararası iyi uygulama örneklerine yer verilmektedir. Daha sonra mevcut durum analizleri ve sorunlar irdelenmektedir. Stratejinin son kısmında ise her bir başlığa ilişkin izlenecek stratejik hedefler ve faaliyetler yer almaktadır.

1. MEVCUT DURUM ANALIZI

1.1. İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNE, ÇOĞULCULUĞA VE MEDYANIN ÇEŞİTLİLİĞİNE OLANAK TANIYAN ELVERİŞLİ ORTAM

Bir ülkede ifade özgürlüğünü koruma altına alan iyi hazırlanmış Anayasa maddeleri ve yasalar olabilir, ancak bu yasal mevzuatın etkin uygulanabilirliği veya ilgili maddelerinin belli istisnalar tanınarak erozyona uğratılmaması medyanın gelişimi açısından önemli hususlardır. Ayrıca toplumun, yasalar çerçevesinde kendilerine tanınan hakların bilincinde olmaları ve gerektiği hallerde bu haklarını kullanabilmeleri için “bilgi edinme hakkı” veya “ombudsmana/yüksek denetçiye başvurma” gibi araçlara ilişkin farkındalıklarının artırılması hayati önem arz etmektedir.

Editoryal bağımsızlığın yasal güvence altına alınması da ifade özgürlüğünün önemli temel taşları arasında yer almaktadır. Aynı şekilde gazetecilerin kaynaklarını koruyabilecekleri etkin yasal güvencelere sahip olmaları elzemdir. Buna ek olarak karalama (defamation) veya aşışılama ile ilgili yasal düzenlemeler, ceza hukuku kapsamında değil de medeni hukuk kapsamında ele alınmalıdır. Haksız, yanlış veya zarar verici nitelendirilen medya haberleri ancak sıradan vatandaşların itibar ve geçim kaynaklarının zedelenmesine yol açması durumunda mahkemeye intikal etmelidir. Ağır, kötü tanımlanmış veya genel tanımlar içeren yasalar vatandaşların görüşlerini ifade etmesini engelleyebilir ve medyada oto sansüre yol açabilir. Ayrıca kimin gazeteci olacağı ile ilgili detaylı yasal düzenlemeler, uzun süreli ve bürokratik akreditasyon, lisanslama veya kayıt prosedürleri, medyaya yönelik haksız

kısıtlamalar getirmekte ve ifade özgürlüğü açısından bir engel teşkil etmektedir.

Devlet, sivil toplum örgütlerinin, medya kuruluşlarının ve kamuoyunun, medya hakkındaki kamu politikalarının şekillenmesinde aktif bir görev alabilmelerini mümkün kılmalıdır. Bu bağlamda, medyaya ilişkin politikalar oluşturulurken ilgili tüm kesimlerin aktif katılımları oluşturulacak yapısal bir iş birliği üzerinden sağlanmalıdır.

Toplumun bekçisi olarak nitelendirilen medyanın denetlenmesinin, uluslararası kabul görmüş standartlar ışığında sadece görsel ve işitsel yayına yönelik kamu çıkarının gözetilmesi maksadıyla siyasi ve ticari etkiden arınmış, tarafsız ve adaletli bir şekilde yapılması söz konusudur. Ancak yazılı basınla ilgili olarak kabul gören genel kanı, bunun medya kuruluşlarının kendi aralarında geliştirecekleri profesyonel ve etik kodlar çerçevesinde etik kurulları ve basın konseyleri gibi öz denetim mekanizmaları ile yapılmasıdır.

Yukarıdaki uluslararası kabul görmüş standartlar ışığında, bu bölümde yasal çerçevenin Kuzey Kıbrıs'ta ifade özgürlüğüne, çoğulculuğa ve medyanın çeşitliliğine olanak sağlamada ne derece yeterli olduğu ve yayın alanındaki faaliyet gösteren düzenleyici kurulların medya çoğulculuğunu, ifade ve bilgi özgürlüğünü teminat almada ne ölçüde başarı sağladığına ilişkin mevcut durum analizi ve sorunlar irdelenmiştir.

Metin Kutusu 1: Uluslararası Hukuk ve AB Hukuku İçerisinde İfade Özgürlüğü ve Önemli Mahkeme İctihatları

Uluslararası hukuk ve AB hukuku, ifade özgürlüğü bağlamında taraf ülkelerin uygulamakla yükümlü olduğu detaylı düzenlemeler içermemektedir. Genel insan hakları bağlamında değerlendirilen ifade özgürlüğüne ilişkin uyulması gereken hususlar, tüm hakların güvence altına alındığı uluslararası sözleşmeler kapsamında belirtilen prensipler çerçevesinde düzenlenmektedir. Ayrıca bu prensiplerin ihlal edilmesi durumunda uluslararası mahkemelerin oluşturduğu içtihatlar da taraf ülkeler için emsal teşkil etmektedir.

İfade özgürlüğü, 4 Kasım 1950'de Avrupa Konseyi üyelerinin kabul ettiği Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 10. maddesinde tanımlanmaktadır. Basın özgürlüğünün de bu kapsamda değerlendirildiği ilgili maddede, herkesin ifade özgürlüğü hakkına sahip olduğunu belirtilmektedir. Bu hak, devletlerin yayın, sinema ve televizyon şirketlerine yönelik bir lisans sistemi geliştirilmesini engellemese de kamu otoritesinin müdahalesi ve sınırlamalar olmaksızın bilgi ve fikir alma ve verme özgürlüğünü içermektedir.

2009 yılında Avrupa Birliği müktesebatının bir parçası haline gelen ve AİHS'yi temel alan Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi ise ifade özgürlüğüne 11. Maddesinde şu şekilde yer vermektedir:

“Madde 11 İfade ve haber alma özgürlüğü

1. Herkes, ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ulusal sınırlarla kısıtlanmaksızın bir görüşe sahip olma, haber ve düşünceleri elde etme ve bunları ulaştırma özgürlüğünü içerir.

2. Basının özgürlüğü ve çoğulculuğuna saygı gösterilmelidir.”

Günümüze kadar ifade özgürlüğüne ilişkin gerçekleştirilen hak ihlallerine karşı özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHS) tarafından birçok karar üre-

tilmiştir. Kişilerin yaptıkları haberlerdeki iddialardan dolayı tutuklanamayacağı, haber kaynaklarının ifşa edilme maksatlı belge ve araçlarına el konamayacağı veya haberlerinde yer verdikleri link veya referanslardan dolayı sorumlu tutulamayacağı verilen kararlar arasındadır. Diğer taraftan AİHS, bazı diplomatik bilgilerin sızdırılmasının 10. Madde kapsamında değerlendirilemeyeceği hükmü de vermiştir. Taraf ülkelerin mahkemelerinin verdikleri kararlara emsal teşkil eden bu davalar aşağıda özetlenmektedir:

1- **Fatullayev v. Azerbaycan Davası (40984/07 sayılı nihai karar):**

Fatullayev isimli gazetecinin Realnij Azerbaycan adlı bir gazetede iki makale yayınladığı için 2007 yılında aleyhine açılan iki adli kovuşturmanın ardından gazeteciye verilen hapis cezası ile ilgilidir. Dava konusu olan ilk maddede, Dağlık Karabağ'daki çatışma sırasında Hocalı kasabasında meydana gelen olaylarla ilgili yapılan raporlama; ikincisinde ise gazetecinin, ABD ile İran arasında, Azerbaycan Hükümeti'nin ABD'ye verdiği destek nedeniyle Azerbaycan'ın da dahil olabileceği olası bir savaş hakkında spekülasyon yer almaktaydı. AİHM verdiği kararda, Bay Fatullayev'in AİHS'nin 10. maddesinin (ifade ve bilgi özgürlüğü) iki ihlalinin ve 6. maddenin (adil yargılanma hakkı ve özellikle masumiyet karinesi) bir ihlalinin mağduru olduğu görüşüne varmıştır. Mahkeme kararında, Azerbaycan'dan gazeteciye derhal serbest bırakmasını ve kendisine manevi tazminat için 25.000 avro ve masraf ve giderleri için 2 822 avro ödemesini talep etmiştir.⁵

2- **Tillack v. Belçika Davası (20477/05 sayılı nihai karar):**

Hans Martin Tillack, 2002 yılında Alman haftalık Stern gazetesinde, Avrupa Dolandırıcılık Mücadele Ofisi'nin (OLAF) gizli belgelerine dayanan iki makale yayınladı. Tillack'ın bu bilgiyi almak için bir yetkiliye rüşvet verdiğinden şüphelenen OLAF, bilgiyi kimin ifşa ettiğini bulmak için bir iç soruşturma

⁵ “60th anniversary of the European Convention on Human Rights: World Press Freedom Day”, Avrupa Konseyi, <https://rm.coe.int/168071e2c5>

başlattı. Bilgiyi sızan kişi soruşturmada belirlenemedi. 19 Mart 2004 tarihinde başvuranın evi ve ofisi arandı; neredeyse tüm çalışma belgeleri ve araçları ele geçirildi ve mühür altına alındı (16 kutu belge, iki kutu dosya, iki bilgisayar, dört cep telefonu ve bir metal dolap). Tillack, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde, evinde ve ofisinde yapılan arama ve el koymalarının ifade özgürlüğü hakkını ihlal ettiğini ileri sürdü. Mahkeme, Kasım 2007'de, aramaların yapıldığı sırada, amaçlarının bilginin kaynağını ortaya çıkarmak olduğu açık olduğundan, Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edildiği sonucuna vardı. Mahkeme, başvurana manevi tazminat olarak 10.000 avro ve masraf ve giderleri için 30.000 avro ödenmesine karar verdi. Mahkemenin kararı, gazetecilerin kaynaklarını açıklamama hakkının, bu kaynakların hukuka uygunluğuna veya hukuka aykırılığına bağlı olarak verilebilecek veya ellerinden alınabilecek salt bir ayrıcalık olarak kabul edilemeyeceğini, ancak bilgi edinme hakkının bir parçası olduğunu belirtti.⁶

3- Stoll v. İsviçre Davası (69698/01 sayılı karar): Dava, İsviçre'nin Birleşik Devletler Büyükelçisinin gizli bir raporunu basında ifşa ettiği için davacıya para cezası verilmesi ile ilgiliydi. Belge, İsviçre banka hesaplarına yatırılan sahipsiz varlıklar için Holokost kurbanları nedeniyle tazminat ödenmesine ilişkin olarak Dünya Yahudi Kongresi ile İsviçre bankaları arasındaki müzakerelerde İsviçre Hükümeti tarafından benimsenen strateji ile ilgiliydi. 1999'da Zürih C Bölgesi mahkemesi, Bay Stoll'u "gizli resmi görüşmeleri" ifşa ettiği için 800 frank (yaklaşık 476 euro) para cezasına çarptırmıştır. 25 Nisan 2006 tarihli kararında mahkeme, Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. İsviçre Hükümetinin talebi üzerine dava temyiz için Büyük Daire'ye havale edildi. Sonuç olarak Mahkeme, 12'ye karşı 5 oyla Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edilmediği sonucuna varmıştır. Mahkeme, diplomatik raporların gizliliğinin her ne pahasına olursa ol-

sun korunamayacağı halde, Bay Stoll'un yayınlarının İsviçre makamlarının çıkarlarına önemli ölçüde zarar verebileceğini değerlendirmiştir. Ayrıca, ilgili makalelerin yanlış olduğunu ve okuyucuları yanıltmaya meyilli olduğunu tespit etmiştir. Son olarak Mahkeme, İsviçre Hükümeti ile basın kurduğu özel, bağımsız bir organ olan Basın Konseyi'nin bu konudaki görüşleriyle hem fikir kalarak, Bay Stoll'un başlıca niyetinin halkı genel ilgi konusu hakkında bilgilendirmek değil, Büyükelçinin gereksiz skandal konusunu rapor etmek olduğu görüşünü benimsemiştir.⁷

4- Magyar Jeti Zrt v. Macaristan Davası (11257/16 sayılı karar): AİHM, 4 Aralık 2018 tarihinde verdiği kararda medya şirketlerini raporlarında verdiği linkle ilgili içerikten sorumlu tutmanın AİHS'in 10. Maddesi kapsamındaki ifade özgürlüğü hakkını ihlal ettiği sonucunda vardı.

Magyar Jeti Zrt isimli haber portalı, dava konu olan olayla ilgili olarak YouTube'da Macaristan'daki bir Roman (çingene) yerel yöneticisinin aşırı sağcı Jobbik partisi ile ilgili verdiği röportajın linkini içeren bir makale yayınlamış, ancak makalenin kendisi Jobbik'e atıfta bulunmamıştı. Jobbik daha sonra Magyar Jeti Zrt ve diğerlerine (diğer Macar haber portallarının operatörleri ve belediye başkanı dahil) hakaret davası (defamation) açmıştı. İlk derece mahkemesi, Magyar Jeti Zrt'in YouTube videosunu verdiği link aracılığıyla kullanıma sunarak karalayıcı ifadeler yaydığına karar vermişti. Bu karar, dava AİHS'e götürülmeden önce, Macaristan Yüksek Mahkemesi'nde temyizde onanmıştı.

AİHS'nin aldığı bu karar, dijital çağda, haber kuruluşlarına ve diğerlerine çevrimiçi makaleler ve gönderilerdeki potansiyel olarak yasadışı bağlantı içeriği için katı sorumluluk yüklemenin, serbest bilgi akışı ve medya özgürlüğü üzerinde caydırıcı bir etki yarattığının önemli bir kanıtı şeklinde değerlendirilmektedir.⁸

⁶a.e.

⁷a.e.

⁸"European Court issues landmark decision on freedom of expression online", Article 19, <https://www.article19.org/resources/european-court-issues-landmark-decision-on-freedom-of-expression-online/>

1.1.1. Yasal Çerçeve

Kuzey Kıbrıs'ta medyaya ilişkin düzenleme ve denetimde başat olan dış boyuttur –yani Anayasa, yasalar, tüzükler, vb.; ancak bunun yanında, etkinlik bakımından istenilen düzeyde olmasa da iki önemli öz denetim çabası mevcuttur: Medya Etik Kurulu, Deklarasyonu ve ilgili süreçler.

Kuzey Kıbrıs'ta medya faaliyetine ilişkin hukuksal çerçeve, Anayasa ve burada “doğrudan medya odaklı” ve “medyayı ilgilendiren” olarak iki başlık altında grupladığımız diğer mevzuattan oluşmaktadır.

Anayasa

Devletin nasıl yönetileceğini belirleyen, kişi hak ve özgürlüklerini düzenleyen genel kabul görmüş kurallar bütünü olan Anayasa normlar hiyerarşisinin tepesinde yer alır; yani yürürlükteki hiçbir mevzuat Anayasa'ya aykırı olamaz.

Kıbrıs Türk Anayasası basın faaliyetini ilgilendiren temel hak ve özgürlüklerin düzenlenmesi bakımından çağdaş demokratik normlara uygun geniş bir çerçeve çizmektedir. Burada not edilmesi gereken bir nokta daha vardır. Anayasa'da korunan bu temel haklar, Kıbrıs Türk iç hukukunun Anayasa ile aynı seviyede parçası olan AİHS'de de şu maddeler altında korunmaktadır:⁹ Madde 8 (özel ve aile hayatına saygı hakkı), Madde 9 (düşünce, vicdan ve din özgürlüğü) ve Madde 10 (ifade özgürlüğü).

Basın özgürlüğü, Anayasa'nın 26. maddesinde şöyle düzenlenmiştir:

- (1) Yurttaşlar için basın ve yayın özgürdür, sansür edilemez.
- (2) Devlet, basın, yayın ve haber alma özgürlüğünü sağlayacak önlemleri alır.
- (3) Basın ve haber alma özgürlüğü, kamu düzenini, ulusal güvenliği veya genel ahlakı korumak, kişilerin şeref, haysiyet ve haklarına tecavüzü, suç işlemeye kışkırtmayı önlemek veya yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için yasa ile sınırlandırılabilir.

(4) Yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, yasa ile belirtilecek sınırlar içinde, mahkeme veya yargıç tarafından verilecek kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayın yapılabilmeye hakkı konamaz.

Burada yurttaşın sansürsüz basın ve yayın özgürlüğü güvence altına alınırken (1. fıkra), otoritelere bunu sağlayacak önlemleri alma yükümlülüğü verilmiştir (2. fıkra). Bu kapsamda önlemler arasında gazetecilerin uygun koşullarda çalışmasını güvence alınması, gazetecinin haber kaynaklarını açıklamaya zorlanmaması, gazetecilere ifade özgürlüğünü ihlal eden cezaların verilmemesi, bilgi edinme hakkının güvence altına alınması gibi düzenlemeler söz konusudur. Bu madde ayrıca basın özgürlüğünün hangi hallerde sınırlandırabileceğini ve basın özgürlüğünün sadece yasa ile kısıtlanabileceğini düzenlemiştir (3. ve 4. fıkralar).

Anayasa'nın “Düşünce, Söz ve Anlatım Özgürlüğü” başlıklı 24. maddesinde basın özgürlüğünü de içinde barındıran ifade özgürlüğü güvence altına alınırken yalnızca yasa ile olmak kaydıyla hangi hallerde sınırlandırabileceğini düzenlemektedir:

- (1) Herkes, düşünce ve kanaat özgürlüğüne sahiptir; kimse, düşünce ve [kanaatlerini] açıklamaya zorlanamaz. Düşünce suçu yoktur.
- (2) Herkes, düşünce ve [kanaatlerini], söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hak, herhangi bir resmi makamın müdahalesi ve Devlet sınırları söz konusu olmaksızın, [kanaatini] anlatma, haber ve fikir alma ve verme özgürlüklerini kapsar.
- (3) Söz ve anlatım özgürlüklerinin kullanılması, yalnız ulusal güvenlik, anayasal düzen, kamu güvenliği, kamu düzeni, genel sağlık, genel ahlak yararı için veya başkalarının şöhret veya haklarının korunması veya bir sırrın açıklanmasının önlenmesi veya yargının otorite veya ta-

⁹Anayasanın “Uluslararası Andlaşmaları Uygun Bulma” başlıklı 90. maddesine göre, usulüne göre onaylanıp yürürlüğe konmuş “uluslararası andlaşmalar yasa hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa [Mahkemesi'ne] başvurulamaz” (fıkra 5). Anayasa Mahkemesi, bir kararında (3/2006 sayılı karar, s. 22) bu maddeyi şu şekilde yorumlamıştır: “... Kıbrıs'ın kuzeyinde usulüne göre yürürlüğe konmuş uluslararası andlaşmalar sadece yasa hükmünde olmakla kalmayıp bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkememize dahi baş vurulamaz. Bir başka deyişle bunlar Anayasa ile aynı seviyededir ve diğer yasalardan üstündür.”

rafsızlığının sürdürülmesi için gerekli ve yasanın koyduğu yöntemlere, koşullara, sınırlamalara veya cezalara bağlı tutulabilir.

Madde 27 yurttaşlara önceden izin alma ya da mali güvence yatırma koşuluna bağlı olmadan gazete, dergi ve broşür çıkarma hakkı tanımakta, bu hakkın kullanılması düzenlemek için yapılacak yasada, “haber, düşünce ve kanaatlerin serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştırıcı siyasal, ekonomik, mali veya teknik kayıtlar” bulunamayacağı vurgulanmaktadır.

(1) Gazete, dergi ve broşür çıkarılması, her yurttaş için önceden izin alma ve mali güvence yatırma koşuluna bağlanamaz.

(2) Gazete, broşür ve dergilerin çıkarılması, yayını, mali kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili koşullar yasa ile düzenlenir. Yasa, haber, düşünce ve [kanaatlerin] serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştırıcı siyasal, ekonomik, mali veya teknik kayıtlar koyamaz.

(3) Gazete ve dergiler, devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin veya bunlara bağlı kurumların araç ve olanaklarından eşitlik ilkesine göre yararlanır.

(4) Devlet sınırları içinde yayımlanan gazete, dergi ve broşürler, yasanın gösterdiği suçların işlenmesi halinde, yargıç kararı ile ulusal güvenliğin, kamu düzeninin veya genel ahlakın korunması bakımından gecikmede sakınca bulunan durumlarda da yasanın açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararını veren yetkili merci, bu kararı aynı gün mahkemeye bildirir. Mahkeme bu kararı, en geç iki gün içinde onaylamazsa, toplatma kararı geçersiz sayılır.

Madde 29’da ise basın araçlarının korunmasını düzenlenmiştir.

Yurttaşlara ait basımevi ve eklentileri ve basın araçları, suç aracı oldukları gerekçeyle de olsa, zorla alınamaz veya el konulamaz veya işletilmekten alıkonamaz.

Anayasa’nın basını ilgilendiren diğer mad-

deleri aşağıdaki gibidir:

Düzeltilme ve Cevap Hakkı

Madde 31

(1) Düzeltilme ve cevap hakkı, ancak kişilerin şeref ve haysiyetine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve yasa ile düzenlenir.

(2) Düzeltilme ve cevap yayınlanmazsa, yayınlanmasının gerekip gerekmediğine, ilgilinin başvurusu tarihinden başlayarak en geç yedi gün içerisinde yargıç tarafından karar verilir.

Özel Hayatın Gizliliği¹⁰

Madde 19

(1) Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Adli kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır.

(2) Yasanın açıkça gösterdiği durumlarda, usulüne göre verilmiş mahkeme veya yargıç kararı olmadıkça, ulusal güvenlik ve kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan durumlarda da yasa ile yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, kimsenin üstü, özel kayıtları ve eşyası aranmaz ve bunlara el konulamaz.

Haberleşme Özgürlüğü

Madde 21

(1) Herkes, haberleşme özgürlüğüne sahiptir.

(2) Haberleşmenin gizliliği esastır. Yasanın gösterdiği durumlarda mahkeme veya yargıç tarafından yasaya uygun olarak verilmiş bir karar olmadıkça, bu gizliliğe dokunulamaz.

Doğrudan medya odaklı mevzuat

Kuzey Kıbrıs’ta medyayı doğrudan ilgilendiren düzenleyici yasalar Tablo 1’de gösterilmektedir. Bu bölümde Fasıllık 79 Basın Yasası, 44/2007 Basın İş Yasası ve 39/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası değerlendirilecektir.

¹⁰ Özel hayatın gizliliği ilkesi ile basın özgürlüğü bazı hallerde çatışabilir. Önüne gelen bu tür davaları değerlendirirken Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi konu haberde kamu yararı olup olmadığına bakmaktadır.

Tablo 1 Doğrudan medya ile ilgili olan mevzuat

GENEL	KURUMSAL
Fasıl 79/1947 Basın Yasası 44/2007 Basın İş Yasası 39/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası Basın kartı Tüzüğü (Fasıl 79 Basın Yasası altında)	50/1983 Bayrak Radyo-Televizyon Kurumu (BRTK) Yasası 41/2011 Türk Ajansı – Kıbrıs (TAK) Yasası

Fasıl 79 Basın Yasası

Basın Yasası (Press Law), adanın İngiliz Kraliyet kolonisi olduğu dönemde yürürlüğe konmuş bir yasadır. Bu yasa, 1947 yılında kendinden önceki 1930 tarihli “Gazete, Kitap ve Basım Yasası” yerine geçti. 1930 tarihli yasa, özellikle 1931 isyanı gerekçe gösterilerek 1934’te daha da sınırlayıcı hale getirilmişti. Oradaki düzenlemelerin birçoğu 1947 yılında geçen Basın Yasası’na yansdı.¹¹

Yürütülmesinden içişlerinin sorumlu olduğu Fasıl 79 Basın Yasası, gazetelerin basılma koşullarını; baskı makinesi sahibi olmak için gereken şartları; “gazete ithalini, v.s.yi” yasaklamayı; bir durum ile ilgili yayının düzeltilmesini isteme hakkını, bu yasa-ya karşı işlenen suçları ve kovuşturmalarını ve – 2006’dan bu yana – basın kartı komisyonu ve basın kartı ile ilgili uygulamayı düzenlemektedir.

Koloni idaresi döneminden günümüze gelen bu yasada 1949, 1951 ve 1954 yıllarında değişiklikler yapıldığı anlaşılmaktadır. Daha sonraki yıllarda bu yasaya ilk – ve halihazırda son – müdahale 2006 yılında geçip yürürlüğe giren 48/2006 sayılı Basın (Değişiklik) Yasası ile oldu. Bu yasa ile

Basın Yasası’na “Basın Kartı Komisyonu ve Basın Kartı” konularını düzenleyen yeni bir madde (30. madde) eklendi. Bu yapılırken, konuya ilişkin eski düzenleme, yani Enformasyon Dairesi Yasası’nın 5’inci maddesinin 6’ncı fıkrası da 49/2006 sayılı Enformasyon Dairesi (Değişiklik) Yasası değişikliği ile kaldırıldı. (Not: Basın Yasası’na eklenen 30. maddede Basın Kartı Tüzüğü’nün değiştirilmesi/ yenilenmesi prosedürü de düzenlenmektedir. Bununla ilgili değerlendirme ileride Mesleki Nitelikler başlığı altında yer almaktadır.)

Mevcut Basın Yasası’nın oldukça arkaik kaldığı konusunda genel bir kanı mevcuttur. Günümüzdeki hukuksal, teknolojik ve ekonomik çevreye uygun güncel bir basın yasasına ihtiyaç olduğu ilgili kesimler (basın örgütleri, özellikle KTGB, hukukçular, içişleri, akademik) tarafından zaman zaman dile getirilmektedir. Tabii ki herhangi bir yeni yasanın her şeyden önce yukarıda ele alınan ilgili Anayasa maddeleri ve içtihadı ile ilgili AİHS maddeleri ve içtihadı tarafından korunan temel prensipler ile uyumlu olması gerekecektir. İçişlerinin bu konuda 2011 yılından beridir ilgili kesimlerle istişare içinde bir çalışma yürüttüğü ancak bunun sonuçlandırılmadığı ve hatta bu çalışmanın son yıllarda tıkanıdığı anlaşılmaktadır.¹²

¹¹ Azgın, s. 22.

¹² KTGB, Faaliyet Raporu 2010-2012, s. 42.

44/2007 Basın İş Yasası

Bu yasa, “basın alanı”nda faaliyet gösteren kamu ve özel sektör nitelikli işyerlerindeki çalışma koşullarını ve “basın çalışanları” (yani bu işyerlerinde bir hizmet akdine dayanarak ücret karşılığı çalışan gazeteciler ve diğer kişiler) ile işverenleri arasındaki çalışma ilişkilerini düzenlemektedir. Yasada geçen “basın alanı” tabiri, siyaset, ekonomi, kültür, spor, sosyal ve daha başka konularda haber ve bilgi vermek amacıyla basılı, elektronik, görsel ve işitsel medya araçları kullanılarak yapılan yayın ve iletişim çalışmalarının tümünü anlatır ve haber ajanslarının yayınlarını da içerir.

Basın İş Yasası, genel bir yasa olan 22/1992 İş Yasası’nda düzenlenmiş hak ve yükümlülükleri basın alanına uyarlayan düzenlemeler ve bunun yanında basın alanına özgü bazı ek kurallar içermektedir. Basın İş Yasası’nın 67. maddesinde, bu yasa ile İş Yasası’nın birlikte uygulanması düzenlenmektedir: buna göre, Basın İş Yasası’nda düzenlenmemiş konularda, Basın İş Yasası ile çelişmediği oranda, İş Yasasındaki kurallar uygulanır.

39/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası

Bu yasa 1997’de özel sektörde yayıncılık faaliyetinin ortaya çıkmasıyla doğan düzenleme ve denetleme ihtiyacını karşılamak için çıkarılmıştır. Yasanın amacı, “Anayasanın özüne uygun olarak, basın ve yayın özgürlüğü ilkesi doğrultusunda, Anayasal düzeni, kişi haklarını ve ilkeli bir yayıncılığı gözetilen bir çerçevede radyo ve televizyon yayınlarının düzenlenmesini ve Yayın Yüksek Kurulunun oluşumunun, görev, yetki ve sorumluluklarının” düzenlenmesidir (madde 3). Yasa, “her türlü teknik, usul ve araçlarla ve her ne isim altında olursa olsun elektromanyetik dalga ve diğer yollarla yurt içine, yurt dışına, yurt dışından yurt içine yapılan radyo ve televizyon yayınları

ile ilgili hususları” kapsamaktadır (madde 4).

Yasanın 5. maddesinde, radyo ve televizyon yayınlarının kamu hizmeti anlayışıyla yapılacağı vurgulanmakta ve bu bağlamda uyulacak ilkeler sıralanmaktadır. Bunlar arasında Anayasa’daki kurallara bağlılık, genel ahlak ve ulusal güvenlik ile ilgili olanlar dışında: ifade özgürlüğü; iletişimde çoğulculuk; ırk, cinsiyet, sosyal sınıf ya da inanca dayalı kınama ya da nefret söylemi içeren yayına imkan vermeme, haberlerin toplanması, seçilmesi ve yayınlanmasında yansızlık ve doğruluk; haber ve yorumların ayrı olarak yayınlanması; özel amaç ve çıkarılara hizmet edici ve haksız rekabete yol açıcı yayın yapmama; demokratik kurallar çerçevesinde, gruplar ve siyasal partiler arasında fırsat eşitliğini gözetme gibi unsurlar dikkat çekmektedir.

Basın Kartı Tüzüğü

Bu Tüzük, yazılı, sesli, sesli-görüntülü olarak veya elektronik ortamda yayın yapan yerli ve yabancı basın-yayın kuruluşlarına ve/veya haber ajanslarına bağlı olarak çalışan, ayrıca bir kuruluşa bağlı olmaksızın serbest görev yapan gazetecilere, Basın Kartı verilmesine ilişkin usul ve esasları içerir.

Medyayı ilgilendiren mevzuat

Tablo 2’de münhasıran medya ile ilgili olmayan ancak belli kuralları medya faaliyetini düzenleyici nitelikte olan mevzuat yer almaktadır. Tablonun solundaki “Yasalar” sütununda ilk beş sırada yer alan yasalarda, içerdikleri kısıtlayıcı önlemler yoluyla medyayı fiili olarak düzenleyen maddeler bulunmaktadır: bunlar genel olarak iftira ve hakareti yasaklamak, mahremiyeti/ özel hayatı korumak, telif haklarını korumak, şiddeti ve nefret söylemini, yasaklamak amaçlı önlemlerdir. Bunlar ve tablodaki diğer mevzuat bir sonraki kısımda kısaca değerlendirilecektir.

Sağ sütunda bulunan “(34/1993 İhtiyat Sandığı Yasası altında yapılmış) Yerel İşgücü İstihdamının Desteklenmesi Tüzüğü” buraya dahil edilmiştir çünkü tüzük basın sektörünü kapsamaktadır. Tüzüğün amacı: “İhtiyat Sandığı Yasası’nın 8’inci maddesinin 6’ncı fıkrasının (C) bendi uyarınca işverenlerden, çalıştırdıkları her yabancı uyruklu işçi için kesilen %5 oranındaki “Yerli İstihdamına Katkı Primlerinin yerel işgücü istihdamının geliştirilmesine katkı amacıyla değerlendirilmesini, yönetimini ve yerel işgücünün istihdama katılım oranının artırılması amacıyla kullanılmasını sağlamak.” Tüzüğün 20. maddesinin 6. fıkrasının (D) bendinde basınla ilgili uygulama şu şekilde düzenlenmiştir:

(a) Basın sektöründe istihdamı teşvik ve/veya destek ödemeleri istihdam tarihinden itibaren 36 ay süreyle yapılır

(b) Bu bend amaçları bakımından “Basın Sektörü”, günlük, haftalık veya aylık olarak yayımlanan ve ücretli olarak satılan süreli gazeteler ile radyo-televizyon kurumlarını ve haber ajanslarını anlatır.

(c) Herhangi bir işyerinin basın sektörüne dahil olup olmadığı konusunda tereddüt ortaya çıkması halinde Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği, Basın-Sen Sendikası ve Bakanlık tarafından atanacak temsilcilerden oluşturulacak 3 kişilik komite bu konuda nihai kararı verir. Komitenin kararları oy çokluğu ile alınır.

Tabloda sağ sütunda gözüken diğer belge, “(19/1986 Kültür Dairesi Yasası altında yapılmış) Telif Hakkı Tüzüğü”, aşağıda Telif Hakkı Yasası ile birlikte değerlendirilmektedir.

Tablo 2 Medya ile ilgili maddeler içeren mevzuat

YASALAR

- Fasil 154/1929 Ceza Yasası
- Fasil 157 Çocuk Suçlular Yasası
- Fasil 164 Müfsidane Yayınlar Yasası
- 35/1963 Müstehcen Konuların Yayınlanması ve Edebi Yazıların Korunması ile İlgili Yasayı Tadil Eden Yasa
- 32/2014 Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Korunması Yasası
- 32/2020 Bilişim Suçları Yasası
- Fasil 264 Telif Hakkı Yasası
- 12/2006 Bilgi Edinme Yasası
- 22/1992 İş Yasası

TÜZÜKLER

- (34/1993 İhtiyat Sandığı Yasası altında yapılmış) Yerel İşgücü İstihdamının Desteklenmesi Tüzüğü
- (19/1986 Kültür Dairesi Yasası altında yapılmış) Telif Hakkı Tüzüğü

Fasıl 154 Ceza Yasası

Kıbrıs'ın İngiliz Kraliyet kolonisi olduğu dönemde 1929 yılında yürürlüğe girmiş olan bu Ceza Yasası (*Criminal Code*), çeşitli zamanlarda çıkarılan değişiklik yasalarıyla değiştirilmiş ve birleştirilmiş şekli ile günümüzde kadar gelmiştir. Yasanın en başında "Bazı fiillerin suç sayılması ve bu suçların cezalandırılmasını öngören ve ... Ceza Yasası ile ilgili öteki konuları düzenleyen yasa" şeklinde bir tarif bulunmaktadır.

Yasa, basın ya da medya ile ilgili olarak şu suçları düzenlemektedir: "Devlete Karşı İhanet ve Öteki Suçlar" başlığı altında "müfsit niyetli yayın" (47.-49. maddeler), "halk arasında korku ve endişe yaratmak niyeti ile gerçek dışı haber yayımlama" (5. madde) ve "şiddeti teşvik etme" (51. madde) suçları; "Yabancı Ülkelerle Olan İlişkileri ve Dış Huzuru Etkileyen Suçlar" başlığı altında "yabancı devlet yetkililerine yönelik zem ve kadih" suçu (madde 68); "Zem ve Kadih"¹³ başlığı altında "zem ve kadih" suçu (194.-202. maddeler).

Ceza Yasası'nın yukarıda anılan özelliklerle "müfsit niyetli yayın" ve "zem ve kadih" konularındaki düzenlemelerinin birçoğunun Anayasa ve Kıbrıs Türk toplumunun iç hukukunun parçası olan AİHS ile güvence altına alınmış olan ifade ve basın özgürlüğüne aykırı olduğu görüşü hem basın sektöründe hem de hukuk çevrelerinde oldukça yaygındır. Bu görüşe göre Fasıl 154 Ceza Yasasındaki "müfsit yayın ile zem ve kadih" ile ilgili suçların kaldırılması ve özellikle "zem ve kadih" meselelerinin ceza davaları yoluyla değil tarafların sivil mahkemelerde açacakları tazminat davaları yoluyla çözülmesi gerekmektedir. Kuzey Kıbrıs'ta gazeteciler ve basın kuruluşlarının Ceza Yasası altında Başsavcılık tarafından zem ve kadih iddiasıyla dava edilebiliyor olması ülkenin ifade ve basın özgürlüğü bakımından notunu düşüren bir durumdur.

Fasıl 148 Haksız Fiiller Yasası

Haksız Fiiller Yasası (*Civil Wrongs Law*) Kıbrıs'ın İngiliz Kraliyet kolonisi olduğu dö-

nemde 1933'te yürürlüğe girmiş ve değiştirilmiş şekliyle hala uygulamada olan bir yasadır. Bu yasanın medyayı ilgilendiren kısmı yasanın "Zem ve Kadih" başlıklı bölümündeki 17.-25. maddelerdir. Burada, Ceza Yasası altında devlet tarafından zem ve kadih iddiası ile açılacak ceza davalarından farklı olarak, kişiler tarafından zem ve kadih iddiası ile açılacak tazminat davalarına konu olabilecek fiiller düzenlenmiştir.

Fasıl 157 Çocuk Suçlular Yasası

Fasıl 157 Çocuk Suçlular Yasası (*Juvenile Offenders Law*), yukarıdakiler gibi İngiliz döneminde (1933) geçen ve değiştirilmiş şekliyle günümüze kadar yürürlükte kalan bir yasadır. Burada medyayı ilgilendiren kısım, yasanın "Çocuk Mahkemeleri" başlıklı 5. Maddesinin 4. fıkrasıdır:

Çocuk Mahkemelerinde, Mahkeme üyeleri ile memurlarından ve davaya taraf olanların avukatlarından ve dava ile doğrudan ilişkisi olan öteki kişilerden başka hiç kimse, Mahkemenin izni dışında hazır bulunamaz:

Ancak Mahkemenin özel emri olmadan, gazete veya haber ajanslarının iyi niyetli temsilcilerinin hazır bulunmaları engellenemez.

Yine ancak, kimse, çocuk mahkemesi huzurunda bulunan çocuk veya genç kişinin tanınmasına yol açabilecek nitelikte olan isim, adres, okul, fotoğraf veya başka şeyi, mahkemenin izni olmaksızın veya bu Yasa kurallarının gerektirdiği ölçü dışında yayımlayamaz. Bu koşul bendi kurallarına aykırı bir davranışta bulunan herhangi bir kişi, on Kıbrıs lirasına kadar para cezasına çarptırılabilir.

Çocuk mahkemesi huzurunda bulunan çocuk veya genç kişinin tanınmasına yol açabilecek bilginin basın-yayın yoluyla yaymakla ilgili kuralları düzenleyen bu maddede, kurallara aykırı davranışta bulunmanın cezasının tedavülde olmayan bir para birimi cinsinden arkaik bir meblağ olarak değişmeden kalmış olması oldukça manidardır.

¹³ Osmanlıca olan "zem" ve "kadih" (İngilizce: "libel" ve "slander") sözlüklerini günümüz Türkçesine "hakaret" ve "karalama" olarak çevirebiliriz.

Fasıl 164 Müfsidane Yayınlar Yasası

Periyodik olsun veya olmasın, Cumhurbaşkanının şahsına veya devlete karşı nefret uyandırma veya hoşnutsuzluk veya soğukluk yaratmaya kışkırtmanın yanı sıra Cumhurbaşkanını veya devleti aşağılama amacıyla müfsit bir niyet güden her türlü yayının ithalini ve yasaklanmasını düzenleyen Yasadır.

İngiliz döneminde çıkarılan bu yasanın halen yürürlükte olmasına karşın, son yıllarda uygulanmadığı dikkat çekmektedir.

35/1963 Müstehcen Konuların Yayınlanması ve Edebi Yazıların Korunması ile İlgili Yasayı Tadil Eden Yasa

Tıpkı Müfsidane Yayınlar Yasası gibi eskiden çıkarılıp, halen yürürlükte olan ancak uygulanmayan bu yasa, müstehcen içerikli yayınlarla ilgili düzenlemeleri içermektedir.

32/2014 Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Korunması Yasası

Bu yasa, Anayasa'nın 19. ve 21. maddelerinde en yüksek seviyede güvence altına alınmış olan iki temel hakkı, özel hayatın gizliliği ve haberleşme özgürlüğü hakları korumak ve bu temel hakları ihlal edenlerin işlemiş sayılacakları suçları ve bu suçları işlemeleri halinde alacakları cezaları düzenlemektedir. Yasa, bu suçlar "basın-yayın" yoluyla ya da "sosyal medya" aracılığıyla işlendiği durumlarda verilecek cezaları da ayrıca düzenlemektedir. Yasada, "basın-yayın" ile kastedilen gazete, dergi, radyo, televizyon, internet gazetesi, internet dergisi gibi, elektronik ortamda olsun veya olmasın, yazılı, görsel veya işitsel her türlü yayındır; "sosyal medya", kullanıcılarının kişisel veya gruplar içinde medya içeriği oluşturmasına, yazılı, işitsel veya görsel içerik paylaşmasına imkân veren dijital medyayı ve teknolojileri anlatmaktadır.

32/2020 Bilişim Suçları Yasası

Uzun zamandır üzerinde çalışılan ve kısa bir zaman önce, 29 Haziran 2020'de geçen bu yasanın amacı şöyle belirtilmiştir:

- Bilişim sistemlerinin, ağlarının ve verilerinin gizliliğine, doğruluğuna ve

ulaşılabilirliğine zarar verici faaliyetler ile bu sistem, ağ ve verilerin kötü amaçlı kullanımının ve suç işlenmesinin engellenmesi için uygulanacak usul ve esasların düzenlenmesi

- İçerik sağlayıcı, yer sağlayıcı, erişim sağlayıcı ve toplu kullanım sağlayıcıları ile internet haber sitelerinin yükümlülük ve sorumluluklarının düzenlenmesi
- Tüm bu faaliyetler kapsamında suç oluşturan eylemler ve cezaların belirlenmesi, söz konusu suçlarla etkili biçimde mücadele edilmesine ve suçların kovuşturulmasına ilişkin usul ve esasların düzenlenmesi

Günümüzde medya faaliyetinin her türlü sünün İnternet ortamında yürütülebildiğine göre bu yasanın medya ile ilgisi açıktır. Yasanın "YEDİNCİ KISIM – Erişimin Engellenmesi Kararı ve Yerine Getirilmesi ile İlgili Yayından Kaldırılmasına İlişkin Kurallar" ile "DÖRDÜNCÜ KISIM – Fikri Haklara, Yazılım ve Veri Tabanı Üzerindeki Haklara Yönelik İhlaller ile İlgili Kurallar" başlıklı bölümleri dijital ortamda yayın yapan medya kuruluşlarını doğrudan etkilemektedir. Yasanın yürürlüğe girişi çok yeni olduğu için uygulamadaki sonuçları da tabii ki zaman içinde belli olacaktır. Ancak yasanın birçok maddesinin ifade ve basın özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği başta olmak üzere çeşitli temel haklar bakımından Anayasa aykırı olduğu konusunda yasa daha tasarı aşamasındayken hukuk ve sivil toplum çevrelerinde başlayan tartışmalar yasa geçtikten sonra hala devam etmektedir. Halihazırda Anayasa Mahkemesi'ne yapılmış yasayla ilgili iki ayrı iptal başvurusu vardır: davacılarından biri Meclis'te yasanın bu haliyle geçmesine karşı çıkan tek siyasi parti olan Toplumcu Demokrasi Partisi (TDP), diğeri Basın-Sen'dir.

12/2006 Bilgi Edinme Yasası

2006 yılında yürürlüğe giren Bilgi Edinme yasası açıkça basınla ilgili düzenlemeler içeren bir yasa değildir. Ancak, "bilgi hakkı" (right to information), demokratik devletin ve iyi idarenin temel unsuru olan şeffaflık, eşitlik ve tarafsızlık ilkelerinin hayat bulabilmesi için gereken ifade ve basın özgürlüğü ortamının olmazsa olmazıdır.¹⁴

¹⁴ L. Maxwell, "Access to information in order to speak freely: Is this a right under the European Convention?", Oxford Human Rights Hub, 19 Ocak 2017, <https://ohrh.law.ox.ac.uk/access-to-information-in-order-to-speak-freely-is-this-a-right-under-the-european-convention/>.

Kapsam olarak kurum ve kuruluşların faaliyetlerine uygulanan bu yasanın amacı, yukarıda sayılan ilkelere uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.

Fasıl 264 Telif Hakkı Yasası ve (19/1986 Kültür Dairesi Yasası altında yapılmış) Telif Hakkı Tüzüğü

Telif hakkına (İngilizce: copyright) dair mevzuat “fikri mülkiyet hukukunun” bir parçasını oluşturur. Telif hakkı, bir kişi ya da kişilerin her türlü fikrî emeği ile meydana getirdiği bilgi, düşünce, sanat eseri ve ürününün kullanılması ve kopyalanması ile ilgili hukuken sağlanan haklardır. Telif hakkının doğması için tescile gerek yoktur. Telif hakkı kapsamına giren pek çok eser türü vardır: örneğin, TV-radyo programları, filmler, ses ve müzik kayıtları gibi görsel-işitsel eserler; dersler, makaleler, kitaplar ve müzik besteleri gibi yazılı eserler; resim, poster ve reklam gibi görsel eserler; tiyatro oyunu ve müzikal gibi drama eserleri; video oyunları ve bilgisayar yazılımları. Günümüzün İnternet tabanlı iletişim teknolojileri, eserlerin yani fikri ya da sanatsal üretimlerin sonsuza dek ve sonsuz kere iletilip yayılabileceği hızlı ve etkileşimli ortamlar sağlamaktadır. Özellikle “paylaşım” temelli yaratım kültürü ile betimlenen yeni medyada içerik artık kullanıcı kaynaklıdır ve sosyal medya sitelerindeki bu “paylaşım” eylemi, telif hakları hukuku bakımından çok önemlidir.

Kuzey Kıbrıs'ta telif haklarını koruyan gelişmiş bir mevzuatın bulunduğu söylenemez. Saptayabildiğimiz kadarıyla, telif hakları ile ilgili düzenlemeler içeren üç ayrı hukuksal belge bulunmaktadır. İngiliz idaresi döneminde 1919 yılında yürürlüğe giren Fasıl 264 Telif Hakkı Yasası konuyla ilgili genel yasadır. Fasıl 264 toplam 4 maddeden oluşmakta ve yasanın eksik kalan kısmı için ise İngiltere'de 1911 yılında yürürlükte olan telif hakkı yasasına atıfta bulunmaktadır. Yani, aslında Kuzey Kıbrıs'ta İngiltere'nin 1911 Telif Hakkı yasası uygulanmaktadır.¹⁵ İkinci ilgili belge, 19/1986 Kültür Dairesi Yasası altında yapılmış olan “Telif Hakkı Tüzüğü”dür. Bu tüzük, sadece Eğitim Bakanlığı'nın onayı veya kararı ile yapılacak yayınlarla ilgili telif, tercüme ve

benzeri haklarla ilgili işlemleri kapsamaktadır. Tüzüğün esas amacı, “düşünce ürünlerinin dilimize kazandırılması ve yazın sanatının geliştirilmesi, üretilen nitelikli yazın ürünlerinin ve ders kitaplarının basılıp yayınlanmasında yazarların haklarını düzenlemek” olarak belirtilmiştir. Üçüncü belge ise yukarıda ele alınan Bilişim Suçları Yasası'dır. Yasa'nın “DÖRDÜNCÜ KISIM – Fikri Haklara, Yazılım ve Veri Tabanı Üzerindeki Haklara Yönelik İhlaller ile İlgili Kurallar” başlıklı bölümünde şöyle bir düzenleme vardır (madde 12):

Bir fikir ve sanat eserini, hak sahibi gerçek veya tüzel kişinin izni olmaksızın, bilişim sistemleri aracılığıyla; işleyerek, çoğaltarak, değiştirerek, dağıtan, yayımlayan veya hukuka aykırı olarak işlenen veya çoğaltılan fikir ve sanat eserini satışa arz eden, satan, kiralayan, ticari amaçla satın alan, ithal veya ihraç eden bir kişi bir suç işlemiş olur ve mahkumiyeti halinde aylık asgari ücretin 6 (altı) katına kadar para cezasına veya 1 (bir) yıla kadar hapis cezasına veya her iki cezaya birden çarptırılabilir.

Ancak bu Yasanın 13'üncü maddesi uyarınca hukuka uygun kullanım kapsamında yapılan eylemler veya işlemler bu madde kapsamı dışındadır ve suç teşkil etmez.

Kuzey Kıbrıs'ta telif hakkını ilgilendiren mevzuatı tutarlı ve uygulamada etkili kılmak ve özenilen modern normlarla, örneğin AB hukuku normlarıyla uyumlaştırmak için çalışma yapılması yerinde olacak gibi durmaktadır.

22/1992 İş Yasası

Yasanın amacı, çalışma ve iş hayatını ve işçi ve işveren ilişkilerini düzenlemektir. Bu genel yasanın kapsamında olan “bütün işçiler, işverenler, kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlarla, bunların işyerleri ve fabrikalar” tanımına basın sektörü de dahildir. Yukarıda belirtildiği gibi, Basın İş Yasası'nın 67. maddesinde, Basın İş Yasası ile İş Yasası'nın birlikte uygulanacağı düzenlenmektedir: buna göre, Basın İş Yasası'nda düzenlenmemiş konularda, Basın İş Yasası ile çelişmediği oranda, İş Yasasındaki kurallar uygulanır.

¹⁵ <https://www.gurkangurkan.com/yayinlar/kktcde-fikri-mulkiyet-haklarinin-ihlali.35.aspx>

Tespit Edilen Sorunlar:

Ceza Yasası:

- Yasa kapsamındaki “müfsit niyetli yayın”, “yabancı devlet yetkililerine yönelik zem ve kadih” ile “zem ve kadih” suçları basın özgürlüğünün kullanılmasına yönelik tehditler olarak durmaktadır. Bu düzenlemelere dayanarak Başsavcılık, gazeteciler aleyhine ceza davaları açabilmektedir.
- «Karikatür Davası»: Afrika (şimdiki Avrupa) gazetesi genel yayın yönetmeni Şener Levent ile Afrika Yayıncılık Ltd. aleyhine TC Cumhurbaşkanı Erdoğan’a hakaret ve Kuzey Kıbrıs ile T.C. arasındaki huzur ve dostluğu bozmak kastıyla yayın yaptıkları iddiasıyla Başsavcılık tarafından ceza davası açıldı.
- Mahkeme kararı: ifade özgürlüğünün demokratik toplumdaki önemine dikkat çekildi, politikacıların eleştirilere karşı daha toleranslı olması gerektiği yönünde Avrupa’daki örnekleri anlatıldı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin “ifade özgürlüğü” ve “kişilik haklarını koruması” içtihatlarına değinildi.

Fasıl 79 Basın Yasası:

- Oldukça arkaik bir yasa olmasından ötürü günümüzdeki hukuksal, teknolojik ve ekonomik çevreye uygun güncel bir basın yasasına ihtiyaç bulunmaktadır.
- Fasıl 157 Çocuk Suçlular Yasası
- Yasada belirtilen çocuk mahkemeleri oluşturulmadığı için ilgili maddeleri uygulanmamaktadır.

32/2020 Bilişim Suçları Yasası

- Yasa’nın düşünce ve ifade özgürlüğü ile özel hayatın gizliliğine yönelik bazı sıkıntıları olduğu bazı medya örgütleri ve siyasi partiler tarafından dile getirilmektedir. Bu yasaya karşı Anayasa Mahkemesi’ne açılan iptal davaları bulunmaktadır.
- Fasıl 264 Telif Hakkı Yasası
- Yasa telif haklarını korumada çok yetersiz kalmaktadır.
 - Arkaik bir yasa olmasından ötürü AB normları çerçevesinde güncellenmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

1.1.2. Yayınları Düzenleyici Yapı

Yayın Yüksek Kurulu

Kuzey Kıbrıs'ta yayınların faaliyetlerini düzenleyen otorite Yayın Yüksek Kurulu (YYK)'dur. Görevi radyo ve televizyon yayıncılık faaliyetlerini düzenlemek şeklinde tanımlanan YYK, "özerk ve tarafsız bir kamu tüzel kişiliği" olarak tarif edilmektedir (madde 6). YYK'nın toplam dokuz üyesi vardır: sekiz üye, Meclis'te grubu bulunan siyasal partiler ve bir üye Cumhurbaşkanı tarafından atanır. Kurul üyesi olacak kişilerde aranan nitelikler madde 8'de düzenlenmiştir. Bunların "asgari" nitelikler olarak gayet "yalın" olması, örneğin bu göreve atanmada herhangi bir alanda uzmanlık koşulunun tanımlanmamış olması bir eksiklik gibi durmaktadır. Madde 11'de kurul üyesi olarak atanan kişilerin herhangi bir siyasal partinin organlarında görev alamayacakları, ayrıca herhangi bir yayın kuruluşunda görevli veya hissedar olamayacakları düzenlenmektedir. Kuşkusuz bu, kurumun "özerk ve tarafsız" olabilmesi için asgari düzeyde gereken bir koşuldur.

Ülkede frekans planlamalarını yapmak ve karasal, sayısal, uydu, kablo ve IPTV ortamından yayın yapacak kuruluşlara lisans ve yayın izni, ilgili tesisleri kurma ve işletme izni vermek ve bu kuruluşların yayınlarını denetlemek YYK'nın yükümlüğüdür. Yayın kuruluşlarının bu yasa kurallarına aykırı yayın yapması ve izin şartlarına uymaması halinde yine bu yasa uyarınca gerekli işlemleri yapmak kurulun görevleri arasındadır. (Madde 14)

Kurulun bütçesi Meclis'in onayına tabiidir. Kurul, bütçesini hazırlar ve Meclis'e sunmak üzere hükümete iletir. Bütçe gelirleri şunlardır:

- Özel yayın kuruluşlarının toplam brüt reklam gelirlerinden alınacak yüzde üçlük pay (madde 16);
- Alınacak her türlü yayın izni ve lisans ücretleri ile reklam ve frekans/kanal ücretleri;
- Yasa uyarınca tahsil edilecek idari

para cezaları (madde 43 ve 44).

1998-1999 yılları arasındaki birinci dönem ile faaliyetlerine başlayan Kurul, bugüne kadar toplam yedi dönemi tamamlamış olup şu anda sekizinci dönemde-dir.

YYK'nın çalışmalarının dayandığı mevzuat, ilgili yasa ile bu yasa uyarınca çıkarılmış 5 tüzük¹⁶ ve teknik konularla ilgili 8 yönetmelikten oluşmaktadır. YYK, T.C. Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ile yakın ilişki ve iş birliği içindedir. YYK, tüm radyo ve televizyon yayınlarını özel bir sistemle kaydetmekte ve arşivlemektedir. Yayınlar, Kurul'un yayın takip memurları tarafından sürekli olarak denetlenmektedir. Kurul ayrıca "Alo 178 İstek ve Şikâyet Hattı" veya e-posta kanallarından gelen şikâyetlerin değerlendirilmesi yoluyla da denetim yapmaktadır.

Web sitesinde yer alan bilgiye göre YYK bugüne kadar medya ile ilgili çeşitli konuları kapsayan 20 eğitim semineri düzenlemiş, toplumun eğitmeye yönelik kamu spotlarının hazırlanıp yayınlanmasına ve ortaöğretimde "medya okuryazarlığı" derslerinin yerleştirilmesine öncülük etmiştir.

YYK, Kıbrıs Türk yayın kuruluşlarının uydu yayın sistemine (TÜRKSAT) dahil olması, DVB-T yayınlarının başlatılması ve IPTV¹⁷ için gerekli hukuksal alt yapının hazırlanması süreçlerine önemli katkıda bulunmuştur.

YYK, kamu yayıncılığı ve BRTK ile ilişkiler 39/1997 Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası'nda kamu yayıncılığı konusunda sadece bir madde vardır: Madde 39. Burada kamu yayıncılığının BRTK (bkz s. 70) eli ile ve bu yasadaki öngörülen yayın ilkelerine göre yürütüleceği düzenlenmiştir. Yasanın 41. maddesi YYK çalışmalarında BRTK ile yapılacak – esasen teknik nitelikli olan – iş birliğine dairdir:

BRTK, Kurulun talebi üzerine Ulusal, Bölgesel ve Yerel planlamalara esas oluşturmak üzere gerekli ölçüm ve denetimleri yapar. Radyo ve televizyon

¹⁶ Tüzükler şunlardır: Lisans ve Yayın İzni Tüzüğü; Telif ve Yapımcı Haklarını Korumada Esas ve Usuller Tüzüğü; Reklam Yayın İlkeleri; Usulleri ve Reklam Gelirleri Tüzüğü; Yeniden İletim Tüzüğü ve IP TV Tüzüğü (tasarı)

¹⁷ IPTV (Internet Protocol Television), karasal, uydu ya da kablolu televizyondan farklı olarak, İnternet protokol ağları üzerinden yapılan televizyon yayıncılığıdır. Bu konudaki çalışma henüz tasarı halindedir.

yayınlarına ilişkin olarak Frekans spektrumunu sürekli izleyerek, değişiklikleri rapor eder. Kurulun istemi üzerine frekans planlamalarını yapar. Ölçüm ve denetimler için gerekli araç, gereç ve teknik donanım ile yapılacak giderler, özel bir anlaşma ile Kurul tarafından karşılanır.

Kurulun istemi doğrultusunda BRTK, yurtiçinde yapılan radyo-televizyon yayınları ve komşu ülkelerden yapılan karasal yayınlar ve yurtiçine uydu aracılığı ile yapılan yayınların izlenmesi, gerekli hallerde frekans ve güçleri ile yayın standartlarına uygunluğunun denetlenmesi gibi amaçlarla dinleme merkezleri ve postaları kurar. [İlgili] giderleri, özel bir anlaşma ile Kurul karşılar.

Yasanın 40. maddesi, YYK'nın uluslararası örgütler ve diğer ülke kurumlarıyla ilişkilerini düzenlemektedir. Buna göre TRT, Avrupa Yayın Birliği, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği, vb. örgütlerle yapılacak iş birliği ve kurulacak ilişkileri ya doğrudan YYK ya da YYK'nın onayı ile BRTK tarafından yürütülür.

Bilgi Teknolojileri ve Haberleşme Kurumu

Bilgi Teknolojileri ve Haberleşme Kurumu (BTHK) Elektronik Haberleşme Yasası uyarınca, elektronik haberleşme sektörünü düzenleme ve denetleme fonksiyonunun bağımsız bir otorite tarafından yürütülmesi amacıyla kurulmuştur. Kurum, mali

ve idari özerkliğe sahip bir tüzel kişiliktir ve işlevlerinde bağımsızdır.

Kurumun yönetimi, Başkan ve Başkan Yardımcısı da dahil toplam 7 üyeli bir kurul tarafından sağlanmaktadır. Her bir üyenin görev süresi 5 yıldır ve üyeler en fazla iki dönem görev yapabilmektedir. Kurulun bir üyesi Cumhurbaşkanı tarafından, üç üyesi elektronik haberleşmeden sorumlu bakan tarafından, iki üyesi Mecliste grubu bulunan en fazla üyeye sahip iki siyasi parti tarafından ve bir üyesi de Kıbrıs Türk Mühendis ve Mimarlar Odası Birliği, Ticaret Odası ve Sanayi Odasının ortak kararı ile belirlenmektedir. Kurul üyelerinin görevlerinin sona ermesi, istifa, Kurul toplantılarına katılmama ve belli sorumlulukları yerine getirmeme durumunda gerçekleştirilmektedir. Bu bakımdan Kurul üyelerinin bir üye hariç siyasi atama olmalarına karşın, görevden uzaklaştırılmaları katı kurallara bağlı olduğundan siyasi etkinin karar alma süreçlerinde çok fazla etkisi olmadığı şeklinde değerlendirilebilir. Ayrıca Kurul üyelerinde aranan kriterlerde uzmanlık aranması da büyük önem arz etmektedir.

BTHK'nın "frekans spektrumunun verimli ve kaliteli kullanımını teşvik etmek ve mevcut yerlerin verimli kullanılmasını garanti etmek amacıyla her türden radyo vericilerinin yerleştirilmesini koordine etmek, incelemek ve tahsislerini yapmak" şeklindeki yetkileri daha önceleri YYK'nın uhdesinde olan yetkilerdi. BTHK'nın kurulmasıyla birlikte iki kurum, ortak kesişen konularda iş birliklerini sürdürmektedirler.

Tespit Edilen Sorunlar:

- YYK üyesi olacak kişilerde aranan nitelikler arasında herhangi bir alanda uzmanlık koşulu tanımlanmamıştır.
- YYK özerk olarak tanımlansa da kurul üyelerinin siyasi partiler tarafından atanmış olmaları, siyasi etkiye açık olmalarına yol açmaktadır.
- Kanal ve frekans bandı planlamasındaki kanal ve frekans bantlarının dörtte biri BRTK'ye tahsis edilmesi, özel yayıncılık yapan kuruluşlar için haksızlık yaratan bir durumdur. Bazı özel kuruluşlar için frekans tahsisi konusunda YYK yetersiz kalmaktadır.
- YYK bünyesinde, Kurul üyelerine destek olacak uzmanlaşmış teknik ekip kapasitesi zayıftır.

1.2. MEDYANIN ÇOĞULCULUĞU, DENGELİ BİR EKONOMİK FAALİYET ALANI VE MEDYA SAHİPLİĞİ

Bir ülkede medya çoğulculuğu kamu yayıncılığı, özel yayıncılık ve topluluk yayıncılığı sağlayan kuruluşların dengeli bir şekilde faaliyet göstermesini anlatır. Bu bağlamda Devlet, medya çoğulculuğunun korunabilmesi için bazı yasal, mali ve idari düzenlemeler getirebilir. Ayrıca görsel ve işitsel yayınlara ilişkin daha dengeli ve adil spektrum tahsisi için de gerekli önlemleri almalıdır.

Medya için daha dengeli bir ekonomik faaliyet alanı yaratılması da yine Devletin getireceği bazı yasal ve idari düzenlemelerle mümkün kılınmaktadır. Medya kuruluşlarının birleşmeleri veya daha büyük işletmeler tarafından satın alınmaları, demokratik toplumlarda medyanın tüm fikir, bakış açısı ve görüş çeşitliliğini yansıtan ve birbirinden farklı politik ve kültürel grupların görüşlerine yer verdiği çoğulcu yapısını tehdit ettiği değerlendirilmektedir. Medya sahipliğinin aşırı yoğunlaşmasının demokratik süreçlerin korunabilmesi açısından önüne geçilmesi için gerekli yasal ve idari yapıların oluşturulması elzemdir. Özellikle rekabet ve anti-tröste ilişkin yasal mevzuatın yürürlüğe konması ve etkin bir şekilde uygulanması ve bu mevzuatı uygulayıcı kurumların (ör. Rekabet Kurulu) medya alanındaki yoğunlaşmalar ve birleşmelerle ilgili gerekli teknik birikimin ve yaptırım gücünün olduğu temin edilmelidir.

Baskı makineleri veya kâğıt vb. sarf malzemelerinden oluşan medya ekipmanlarına yönelik yasakçı vergiler ve basılı medyaya yönelik satış vergisi gibi kısıtlamaların olduğu bazı vergi rejimleri medyanın büyümesini engelleyebilir. Devletlerin kendilerine yakın medya kuruluşlarını kayırmak amacıyla uyguladıkları ayrımcı vergiler ve harçlar da medya pazarını bozan unsurlar arasında yer almaktadır.

Devletin, vergilendirme ve çalışma ile ilgili düzenlemelerinin tüm medya kuruluşları-

na eşit bir şekilde uygulaması gerekmektedir. Ancak devlet, medyanın gelişimi için bu konularda bazı esneklik tanıyabilir. Bu hususla ilgili olarak UNESCO'nun "Medya Göstergeleri" raporunda konu ile ilgili şu öneriler yapılmaktadır:

"... devlet, medya kuruluşları için ve alıcı ekipmanların (radyo, televizyon, bilgisayar, taşınabilir cihazlar) satın alınmasına yönelik tercihli vergi, ithalat vergisi ve tarife rejimleri uygulayarak medyanın gelişmesine yardımcı olabilir. Devlet ayrıca yayıncılara uygulanan doğrudan vergileri önleyebilir veya azaltabilir. Ayrımcılık yapmama ilkesi anahtardır: Devlet, siyasi veya ticari kazanç için bazı medya kuruluşlarını diğerlerine tercih etmenin bir yolu olarak vergilendirmeyi veya ticari düzenlemeyi kullanmamalıdır."¹⁸

Devlet tarafından finanse edilen reklamlar, kısıtlı ticari reklamcılık pazarına sahip ülkelerde çok önemli bir gelir kaynağı teşkil etmektedir. Burada reklam verilecek kuruluşlar arasında ayrımcılık yapmama ilkesi anahtardır. Devlet, siyasi ya da ticari kazanç elde etmek için, belirli bir medya kuruluşunu diğerlerine tercih etmek amacıyla reklamı bir araç olarak kullanmamalıdır. Kamu yayıncıları da piyasa seviyelerinin altında reklam sunarak ticari rakiplerine karşı haksız bir avantaj elde etmemelidirler.

Bu bölümde Kıbrıs Türk medyasında faaliyet gösteren tüm TV, radyo ve gazetele- re ilişkin bilgiler verilerek Kuzey Kıbrıs'ta medya çoğulculuğuna ilişkin bir resim ortaya konmaktadır. Ayrıca, medya çoğulculuğunun ve çeşitliliğinin korunabilmesi için Kıbrıs Türk medyasının ekonomik sürdürülebilirlik bakımından içinde bulunduğu durum ile rekabete ilişkin yürürlükteki yasal çerçeveye ve uygulamalara değinilmektedir. Son olarak medya sahipliği yapısı incelenmektedir.

¹⁸ Media Development Indicators: A framework for assessing media development. UNESCO. 2008 (s. 45)

Metin Kutusu 2: Dijital Çağda Yayıncılıkta Denetleme ve Lisanslama Kuralları

Günümüzde görsel ve işitsel yayıncılık ortamı, geçen zaman içerisinde büyük değişikliklere uğramıştır. Yayınların arz edilme yöntemlerine bakıldığında, görsel-işitsel programlamanın devreye alınması, bir araya getirilmesi, dağıtılması ve satılması yöntemlerinde değişiklikler yaşanmaktadır. Talep tarafında ise, medya kullanıcıları görsel-işitsel içeriğe yeni yollar aracılığıyla erişmekte ve tüketmektedir.

Avrupa Birliği tarafından güncellenen **“Görsel İşitsel Hizmetler Direktifi”** uyarınca, çevrimiçi yayıncılık yapan hizmetler arasında bir ayrıma gidilerek, Direktif kapsamına editoryal sorumluluğu haiz ve içeriği üzerinde bir dereceye kadar etkin kontrolü bulunan yayınları almıştır. Direktif, sadece editoryal sorumluluğu üçüncü kişilerde bulunan programları yayınlayan özel ve tüzel kişileri “Medya Hizmeti Sağlayıcısı” tanımından muaf tutmaktadır.¹⁹ Üye ülkeler ve mahkemeler, “editoryal sorumluluk” ve “içerik üzerinde kontrol” konularında farklı tanımlarla karşı karşıya kalmışlardır. İngiltere'nin yayın denetleme otoritesi “Ofcom”a göre online haber siteleri tarafından yapılan görsel-işitsel yayınları görsel-işitsel medya hizmeti olarak tanımlanamayacağına kanaat getirmiştir. İsveç'teki Yayın Komisyonu ise tam tersi bir karar üreterek, çevrimiçi haber sitelerinin benzer yayınlarının “görsel-işitsel hizmet” olarak adlandırılabilceğini belirtmiştir.

“New Media Online v. Avusturya Yayın Otoritesi” davasında, Avrupa Adalet Divanı bahse konu direktifin, video içeriğinin servis sağlayıcısının ana hizmeti olup olmadığına bakılmaksızın, TV yayıncılığı ile aynı izleyiciler için rekabet eden içerik üzerinde editoryal sorumluluk ve etkili kontrole sahip hizmetler için geçerli olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Fransa yayın otoritesi CSA, Youtube üzerinden yayın yapan profesyonelce hazırlanmış videoları da denetime tabi gör-

sel-işitsel yayın olarak tanımlamaktadır. Almanya'daki eyaletlerin yayın otoriteleri de canlı yayın yapan çevrimiçi portallara sıradan bir kanal gibi yayın lisansı alma zorunluluğu getirmektedir. Almanya'nın Kuzey Ren-Vestfalya Eyaletindeki Yüksek Yayın Otoritesi çevrimiçi görsel işitsel yayınlara yönelik aşağıdaki şartları haiz olmaları durumunda yayın lisansı gerektirmektedir :²⁰

• **Canlı Yayın (Doğrusal Dağıtım):** “Canlı yayın”, temel olarak, geleneksel televizyonda olduğu gibi, bir programın ne zaman başlayacağını alıcıdan çok yayıncının belirlemesi anlamına gelir. Örneğin, bir program 19:00'da başlıyorsa, 19:20'de yayını izlemeye başlayan bir izleyici, artık yayının ilk 20 dakikasına erişme seçeneğine sahip olamamaktadır. Bu canlı yayın daha sonra medya arşivinde video olarak kaydedilecek olsa bile halen canlı olarak kabul edilmektedir. Ancak internette bir yayın programı olmayan isteğe bağlı videolar (ör. Youtube videoları), temelde yayın lisansı gerektirmemektedir.

• **Aynı anda potansiyel 500'den fazla izleyici:** Kapalı bir kullanıcı grubuna gösterilen ve maksimum 500 kişinin oturum açabildiği bir yayın, bu durumda lisanslamaya tabi yayın teşkil etmemektedir. Ancak bir yayına internet üzerinden ücretsiz olarak erişilebiliyorsa (örneğin Twitch, YouTube veya başka bir platformda), teorik olarak dünya çapındaki tüm çevrimiçi kullanıcılar yayını aynı anda görüntüleyebilmelerinden ötürü, gerçek izleyici sayısının 500'den az olduğu kanıtlanabilir bile yine de bu yayın lisanslanmaya tabidir.

• **Editoryal sorumluluk:** Minimal bir editoryal sorumluluk bile bu kriteri yerine getirmek için yeterlidir. Bir yayının yayın akışı varsa, farklı kamera perspektifleri bulunuyorsa veya editoryal nedenlerle yakınlaştırma yapılıyorsa, bu, editoryal sorumluluğun olduğu şeklinde kabul edilir. Bir alanın veya ekranın görüntüsü statik

¹⁹ “White Paper - TV regulation in a digital age”, Hogan Lovells (Paris) LLP, s.20.

²⁰ Kuzey Ren-Vestfalya Medya Otoritesi Websitesi, <https://www.medienanstalt-nrw.de/about-us/topics/am-i-a-broadcaster.html>

se ve tek bir çekimde yayımlanıyorsa, ayrıca kamera veya perspektif değişmeden, yorumlama yapılmadan bir seferde gösteriliyorsa, bu editoryal sorumluluk olduğu şeklinde yorumlanamaz.

• **Yayın programının veya düzenli tekrarların mevcut olması:** Bir kanalda çok kısa aralıklarla veya her zaman belirli zamanlarda (örneğin, her ayın ilk Perşembe günü) düzenli yayın akışı varsa, bu “dü-

zenli tekrar” olarak kabul edilir ve bu kriterin yerine getirildiği kabul edilir. Sabit (genel) bir yayın programı varsa, yani yaklaşan yayınların ne zaman yayınlanacağına dair bir duyuru varsa, akışlar görünür bir düzenlilik olmadan görünürse bu kriterin yerine getirildiği anlamına gelmektedir. Canlı akış yalnızca ara sıra, çok düzensiz aralıklarla ve / veya yalnızca zaman zaman geçici olarak gerçekleşiyorsa, bu kriter yerine getirilmemiş sayılır.

Metin Kutusu 3: Dijital Yayıncılık Dönüşümü: Sırbistan'a Sağlanan AB Desteği

Yugoslavya'nın dağılmasından sonraki süreçte geçen 20 yıl boyunca Sırbistan'da çok sayıda yeni radyo ve TV kanalının gerekli lisansları almadan açılması, spektrum tahsisinde ciddi sıkıntılara yol açmıştır. Ayrıca analog yayınları görüntü kalitesini düşürmekte ve sinyallerin zayıf olması nedeniyle her an gitme olasılığı yaşatmaktaydı. Analog yayında tek bir frekansta sadece tek bir televizyon kanalı yayın yapması nedeniyle zaman zaman kanal çakışmaları da görülmekteydi. Slobodan Milosovic rejiminin sona ermesiyle yeni yayın izinlerinde moratoryuma gidilmiştir. Bundan dolayı lisanslama rejiminin keyfiliği ve sürekli değişen kurumsal yetkiler, elektronik medyanın lisanslama almadan yayın yapmasına sebep olmuştur. Sırbistan Hükümeti hem bu lisanslama süreçlerinde yaşanan belirsizliklerin sona ermesi hem de daha kaliteli yayıncılığın ülkeye getirilmesi için AB'den finansman talebinde bulunmuştur.

AB 2009 yılında hazırladığı "Sırbistan'ın Dijital Yayın Dönüşümü için Destek" isimli projeye 10 milyon avroluk bir destek ayırmıştır. Toplam bütçesi 13,750,000 Euro olarak belirlenen projenin iki ana unsuru bulunmaktadır:

Ana unsur 1: Sırbistan'daki Dijital TV Yayıncılığına Dönüş için Kurumsal ve Yasal Çerçeve

Bu unsur altında AB müktesebatına uyumlu bir ulusal yasal çerçevenin oluşturulması ve vatandaşların radyo ve TV'nin dijitalleşme süreçleriyle ilgili farkındalığını artırıcı kampanyaların düzenlenmesi öngörülmüştür.

Yasal çerçeve çalışmalarında amaç, Sırp yasal çerçevesinin uluslararası ve özellikle AB ve Avrupa Konseyi standartlarıyla daha da uyumlu hale getirilmesi ve ayrıca kurumsal yapının güçlendirilmesi ve dijital yayın için gerekli hükümlerin değerlendirilmesi yoluyla bilgi ve medya çoğulculuğunun geliştirilmesi için koşullar yaratmaktır. Ayrıca, kültürel farklılıkların korunması ve tanıtılması ve engellilerin haklarının hayata geçirilmesi ile interaktif hizmetler ve diğer içeriklerin geliştiril-

mesi için görsel-işitsel sektörde yeni hizmetler tanıtılacaktır.

Bu bağlamda öngörülen aktiviteler şu şekildedir:

- Dijitalleşme süreci için kurumsal bir yapının oluşturulması (koordinasyon mekanizmaları, süreçlerin izleme ve değerlendirilmesi)
- Dijital TV'nin yayın alanına ilişkin şartların değerlendirilmesi
- Analog yayının sona erdirilmesinin maliyetine yönelik öngörü yapılması
- Dijital teknolojilere geçiş için gerekli yasal mevzuatın gözden geçirilmesi
- Dijitalleşme için yönetmeliklerin hazırlanması (mülkiyet, mal sahipliği, dijital yayın ekipmanının muhafazası, bütçeleme vs.)
- Dijitalleşme için planın hazırlanması (aşamalar ve kapsam)

Farkındalık artırma faaliyetleri olarak ise şu aktiviteler öngörülmüştür:

- İlgili paydaşlarla koordinasyon yapısının oluşturulması
- Farkındalık kampanyasından önce bir anket çalışması yapılması
- Dijitalleşme sürecinin gereklilikleriyle ilgili vatandaşları bilgilendirme (TV kampanyası, broşürler, TV tartışmaları, internet sunumları vb)
- Farkındalık kampanyasının sonuçlarına ilişkin anket çalışması

Ana unsur 2: Dijital Yayın için Teknik Koşulların İyileştirilmesi

Yayın teknolojisinin geliştirilmesi için ekipman alımı ve kurulumu amacıyla şu aktiviteler gerçekleştirilecektir:

- Aşağıdaki dijital yayın ekipmanlarının tedariki;
 - o Multipleks kurulumu için ana istasyon
 - o RR linkleri ve IP teknolojisi kullanılarak ana istasyondan yayın istasyonuna aktarım için ağ
 - o Vericiler
 - o Anten sistemleri
 - o Gözetim kontrolü ve yönetimi için uzaktan kumandalı sistem
- Yayın altyapısıyla ilgili teknik personelin eğitilmesi

1.2.1. Medya Çoğulculuğu

Yazılı Basın

Günümüzdeki Gazeteler: Basılı ve Dijital

İnternet teknolojisinin günümüzdeki yaygın kullanımı basın kuruluşlarını birçok bakımdan dönüştürmeye, hizmetlerini çeşitlendirmeye, en önemlisi yeni iş ve finansman modelleri aramaya itmektedir. Bu arada medya kuruluşlarını verdikleri hizmet türü bakımından gruplamak giderek zorlaşmaktadır. Örneğin “geleneksel” gazetelerin birçoğunun dijital ortamdaki sunumu çoğu zaman haber sitesi görünümündedir. Öte yandan, bazı haber siteleri “geleneksel” gazetede olduğu gibi imzalı yorum ya da “köşe yazısı” nitelikli makaleler de yer almaktadır.

Gazeteler

Kuzey Kıbrıs'ta halihazırda, yayını günlük formatta olan on dokuz gazete (Ek 1) ve İngilizce dilinde haftalık olarak sunulan iki gazete yayımlanmaktadır (Ek 2). Günlük gazetelerden Avrupa hala sadece basılı formatta çıkmaktadır.²¹ Yakın zamana kadar basılı olarak da çıkan *Haberak Kıbrıslı*, *Haberatör* ve *Kıbrıs Postası* gazeteleri, şimdilerde sadece online/ dijital ortamda faaliyet yürütmektedirler. Geri kalan kuruluşlar ise hem basılı hem de online/dijital gazete yayıncılığı yürütmektedir.

Gazete tirajları

Basılı gazete satışlarında son yıllarda hemen her ülkede ciddi düşüşler yaşandığı biliniyor.²² Bu durum gazeteler için de geçerlidir.²³ Bu konuda bilgi sahibi olanlara (gazete yöneticileri, araştırmacılar, vb.) göre gazete tirajlarının düşmesinin esas nedeni dijital alana kayışı hızlandıran gelişmelerdir. Bazı görüşlere göre, bu durumun bir diğer nedeni şu genel sorundur: gazetelerin toplumsal yapıda ortaya çıkan değişiklikleri dikkate alıp içerik bakımından kendilerini yenilemeye yeterli önceliği veremiyor olması.

Kuzey Kıbrıs'ta basılı gazete satışlarına dair güncel herhangi bir sayısal veriye erişilememişse de genelde kabul gören bir tahmine göre en çok satan ilk beş (basılı) gazete şöyle sıralanmaktadır: 1. Kıbrıs; 2. Diyalog; 3. Yenidüzen; 4. Avrupa; 5. Havadis.²⁴

İşitsel ve Görsel Basın: Radyolar ve Televizyonlar

Kuzey Kıbrıs'ta yayıncılıkta “BRTK tekel” 1996'da özel yayın kanallarının ortaya çıkmaya başlamasıyla sona erer. Aslında bundan önce, 1990'dan itibaren Türkiye'de gelişmeye başlayan özel yayıncılık Kıbrıs'ın kuzeyine de uzanmış ve Magic Box TV kanalı ve Süper FM radyo kanalı Kuzey Kıbrıs'ta yayın yapmaya başlamıştı.

Kıbrıs Türk toplumunun ilk yerel özel yayın kanalları sırasıyla First FM radyo (sahibi Erhan Birinci) ve Tempo TV (daha sonra Kanal T; sahibi Ersin Tatar) oldu. Sonraki yıllarda bu iki Kıbrıslı Türk özel yayın kuruluşuna hızla yenileri eklenir. 1996 yılında özel yayıncılığın başlaması, Kıbrıs Türk medyası için hem bir dönüm hem de bir kırılma noktasıdır. Özel yayın kuruluşlarının ortaya çıkması medyada çok sesliliğin gelişmesine hatırı sayılır bir katkı yapar.²⁵ Kıbrıs sorunu bağlamında 2000'li yıllarda yaşanan gelişmeler ve toplumsal hareketlilik ve özellikle 2002-2004 döneminin yoğun Annan Planı tartışmaları ile ilgili olarak resmi görüşten farklı bakış açıları da yansıtan yayınların bazı özel kanallar (örneğin, Sim FM radyo ve Genç TV) sayesinde halka ulaşabilmiş olması bu etkiyi gösteren en iyi örnektir.

Özel sektörde yayıncılık faaliyetinin ortaya çıkmasının ardından, “Anayasanın özüne uygun olarak, basın ve yayın özgürlüğü ilkesi doğrultusunda, Anayasal düzeni, kişi haklarını ve ilkeli bir yayıncılığı gözeterek bir çerçevede” düzenleme ve denetleme amacıyla YYK kurulur.

Günümüzde Kuzey Kıbrıs'ta özel sermayeye dayalı girişimler olarak yayıncılık yapan birçok radyo ve televizyon kanalı vardır. Bu

²¹ Gazetenin web sitesinde 2014 yılı itibarıyla geçmiş sayıların elektronik arşivi mevcuttur.

²² Pew Research Center: Journalism and Media, <https://www.journalism.org/fact-sheet/newspapers/>; World Press Trends, <http://www.wptdatabase.org/world-press-trends-2019-facts-and-figures>.

²³ <https://www.diyaloggazetesi.com/son-dakika/medyada-degisim-yazili-basin-nereye-gidiyor-konulu-panel-yapildi-h10954.html>

²⁴ Kaynak: KTGB.

²⁵ KTGB, s. 377.

özel kanallar, halihazırda bütçesinin ne-redeyse tamamı doğrudan devlet katkısı olan kamu yayıncısı BRTK'den farklı olarak, piyasa koşullarında faaliyet göstermektedirler. Ülkede özel kanal sayısı ülke ölçeği ve buna bağlı piyasa olanakları dikkate alındığında oldukça fazla gözükmektedir.

Televizyon kanalları

Kuzey Kıbrıs'ta YYK lisansı ile yayın yapan ve ülke genelinde karasal sayısal yayın sistemi (DBV-T) üzerinden, ayrıca uydu ya da İnternet üzerinden hem ülkede hem ülke dışında izlenebilen ve konumuz kapsamına giren yedi ulusal TV kanalı vardır (EK 4). Kıbrıs Türk televizyonları uydu yayınlarını TÜRK SAT üzerinden yapmaktadırlar. Özel televizyon kanallarının uyduya bağlanması BRTK ile TÜRK SAT arasındaki sözleşme uyarınca 2017'den beridir BRT üzerinden olmakta, bu kanalların "uplink" ücreti de BRT üzerinden ödenmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi, bu ücretin büyük bir kısmı devlet tarafından karşılanmaktadır. Öte yandan özel kanalların ekonomik zorluklar içinde bulunduğu ve bundan dolayı genel olarak uydu ücretinin geri kalan kısmını BRTK'ye ödemekte zorlandıkları sık sık gündeme gelen durumdur.

Burada ayrıca basın ve ifade özgürlüğü açısından üzerinde durulması gereken önemli bir sorun da TÜRK SAT üzerinden yayın yapılmasının, kurumun bulunduğu ülkedeki yayın ilkeleri ile uyumlu olunmayı zorunlu kılmaktadır. YYK eski başkanı Olgun Üstün tarafından da belirtildiği gibi, Kıbrıs Türk televizyon kanalları TÜRK SAT'a çıkarken bunun sonucunda yayınları da RTÜK'ün denetimi alanına girmiş olmaktadır.²⁶

Yayıncı kuruluşların kendilerine en uygun ve yakın buldukları TÜRK SAT uydu platformundan yayın aktarabilmeleri için; TÜRK SAT ile aralarında doğrudan ve altyapı donanımına sahip BRTK üzerinden bir sözleşmenin imzalanması da zaruridir. Bu koşullarda, RTÜK ve TÜRK-

SAT, bu sözleşmede geçerli olan kuralların ihlalini kendi yasa kuralları içinde saptaması durumunda, RTÜK yasası ve TÜRK SAT ile ilgili yasal mevzuat hükümleri uygulama alanı bulmaktadır.

Bu durumda alternatiflere bakıldığında çözümün DVB-T ya da sayısal karasal yayın teknolojisi olduğu konusunda sektörde bir görüş birliği var gibidir.²⁷ YYK eski başkanına göre: "Uydu yayıncılığında kurtulmanın tek çaresi, merkezi İsviçre'de bulunan Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU) tavsiyesi ile üye ülkelerde uygulanan DVB-T 'sayısal karasal yayına' geçmektir." İngiltere, Fransa, İtalya, Kıbrıs Cumhuriyeti gibi pek çok ülkede halihazırda uygulanmakta olan bu sistem için gerekli altyapı Kuzey Kıbrıs'ta şu anda kurulmuş durumdadır ancak hala giderilmesi gereken bazı eksiklikler mevcuttur.²⁸

Bizde de geçtiğimiz yıl [Nisan 2019]²⁹ aldığımız bir kararla, Selvili Tepe ve Kantara'daki analog yayın sonlandırılmış ve sayısal karasal yayın için start verilmiştir. Yine de yayıncı kuruluşların büyük çoğunluğu (BRTK ve Kanal T hariç) uydu yayını tercih etmiştir. Lefkoşa BRTK tesislerinde konuşlandırılmış sistemde bazı eksiklikler vardır ama kısa zamanda giderileceğine inanmaktayız.

Bu kanallar dışında bir de görünüşe göre bazı gazete ve/veya haber sitelerine bağlı olan, sadece İnternetteki platformlar üzerinden yayın yapan ve YYK'nın sitesindeki yayın kuruluşları listesinde yer almayan Kıbrıs Türk merkezli televizyon yayınları vardır. Tespit edilebilen örnekler Ek 5'te sunulmuştur.

Radyolar

Kuzey Kıbrıs'ta yayın yapan birçok radyo kanalı vardır. Bunlar arasında konuyla alakalı olan, yani yayın akışlarında haber özellikli programlar bulunan radyo kanalları Ek 6'da yer almaktadır.³⁰

²⁶ "Yayın Yüksek Kurulu Başkanı Olgun Üstün'den Diyalog TV açıklaması", Genç TV, 2 Mayıs 2020, <https://www.kibris-genctv.com/kibris/yayin-yukse-kurulu-baskani-olgun-ustun-den-diyalog-tv-aciklamasi-h68655.html>.

²⁷ "TV yöneticilerinin çoğunun ortak görüşü: 'Uydu yerine DVB-T yaygınlaşmalı'", Kıbrıs Postası, https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/h188280-tv-yoneticilerinin-cogunun-ortak-gorusu-uydu-yerine-dvbt-yayginl.

²⁸ "Yayın Yüksek Kurulu Başkanı Olgun Üstün'den Diyalog TV açıklaması", Genç TV, 2 Mayıs 2020, <https://www.kibris-genctv.com/kibris/yayin-yukse-kurulu-baskani-olgun-ustun-den-diyalog-tv-aciklamasi-h68655.html>.

²⁹ "Yayıncılıkta DVB-T dönemi resmen başladı", YYK, 3 Nisan 2019, <http://www.kkctcyk.org/duyurular/25>.

³⁰ Ada FM ve Radyo T yayınlarına İnternetten er

İnternet Gazeteciliği

Kuzey Kıbrıs'ta son yıllarda çok sayıda internet üzerinden yayın yapan haber sitelerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu sitelerin birçoğunun künyesi bulunmamakla³¹ beraber, yayımladıkları haberlerin başka haber sitelerinden veya haber ajanslarından referans göstermeden servis edildiği tespit edilmiştir.

Online haber siteleri, kullanıcılar tarafından daha kolay erişilebilir ve ücretsiz olmalarından ötürü daha fazla tercih edilmektedirler. Medyanın dijital dönüşümü sürecinde artık basılı yayınların tercih edilmemesi nedeniyle, bazı medya kuruluş-

ları gelir kayıpları yaşamaktadırlar. Online haber sitelerinin birçoğu reklam gelirlerinin yanı sıra, kullanıcıların bağışları ve abonelik ücretlerinden gelen gelirlerle yayınlarını sürdürmektedirler. Bundan dolayı online haber sitelerinin kullanıcılarla daha interaktif bir etkileşim içerisine girmeleri ve kendilerine sadık bir okuyucu kitlesi geliştirmeleri, bağış ve abonelik gelirlerini artırmada büyük önem arz etmektedir.

Kuzey Kıbrıs'ta 300'e yakın online haber sitesi (haber portalı) olarak hizmet veren kuruluş tespit edilmiştir ancak bu kuruluşların künyesi bulunanları ve nispeten daha fazla okuyucu kitlesine sahip olanları Ek 3'te yer almaktadırlar.

.....

Tespit Edilen Sorunlar:

- Yabancı ülkeler ile ilgili siyasi haber yayımlamada medya kuruluşlarının birçoğu tedbirli davranmayı tercih etmekte ve oto-sansür uygulamaktadır.
- Birçok medya kuruluşu, gerekli donanım ve insan kaynağına sahip olmadıkları için orijinal içerik geliştirememektedirler. Yazılı basına baktığımızda çoğunlukla ana sayfalarda farklılık olmasına rağmen, diğer sayfalar haber ajanslarından birebir alınan haberleri yansıtmaktadır.
- Çok sayıda künyesiz ve içerik üretmeyen, dezenformasyon yayma ve belli kurumları ve şahısları karalama amacı taşıyan çevrimiçi haber siteleri bulunmaktadır.
- Gazeteciliğin medya kuruluşlarının ekonomik gereklerine göre biçimlenmesinin yarattığı sorunları aşmak üzere ortaya çıkan yeni bir gazetecilik anlayışı durumundaki yurttaş gazeteciliği henüz yeni başlamış olup, yavaş gelişim göstermektedir.

³¹ Bilişim Suçları Yasası uyarınca "İnternet haber siteleri, Genel Yayın Yönetmeni ve/veya Sorumlu Yayın Yönetmeninin ismini ve yayın merkezini tanımlayan, ulaşılabilir bir adresi ve iletişim numarasını içeren künye ve iletişim bilgilerini yayımlamakla yükümlüdür."

1.2.2. Dengeli Bir Ekonomik Faaliyet Alanı

Ekonomik Sürdürülebilirlik

Kuzey Kıbrıs'ta arkasında büyük sermaye/patron bulunmayan özel yayın kuruluşları ekonomik sürdürülebilirlik bakımından kronik sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Buna ek olarak, yayın kuruluşlarının ekonomik piyasadan beklenen reklam gelirini elde edebilmelerini engelleyen yabancı televizyon kanallarının haksız rekabeti olarak anılan sorun durumu daha da ağırlaştırmaktadır.³²

Bu tür ekonomik sorunlar karşısında, Kuzey Kıbrıs'ta alışlagelmiş olduğu üzere televizyonlara devletten mali katkı uygulaması ortaya çıkmıştır.³³ Kıbrıs Türk televizyonlarının uydu bağlantısı ücretlerinin büyük bir oranı devlet tarafından karşılanması uygulaması bunun en belirgin örneğidir. Yayın kuruluşlarının bu şekilde tamamen piyasaya terk edilmeyip devlet tarafından desteklenmesi politikasının görünür gerekçeleri arasında şunları sayabiliriz:

- İstihdam yaratıcı ekonomik faaliyeti desteklemek;
- Televizyon yayınlarının izolasyon altındaki Kıbrıslı Türkleri yurt dışında temsil ve tanıtma hizmeti yaptığı kabulü;
- Televizyonların özellikle uydudan yayınla yurt dışında yaşayan Kıbrıslı Türklere yönelik iletişim hizmetinin önemsenmesi.

2016 yılında BRTK müdürü (Mustafa Tosun) Kıbrıs Türk yayıncılığının kendine özgü sorunları bulunduğunu vurgulamış ve bunları "küçük ölçekli olmak, dıştan gelen yayınların bombardımanı altında bulunmak, belli bir statüye, kimliğe sahip olamama kaygısı yaşamak ve çerçeveyi tutturamamak" şeklinde sıralamıştır.³⁴

Sektördeki genel kanaat, televizyon yayını yapan özel kuruluşların yabancı menşei

ithal ürünler bağlamında reklam gelirleri bakımından yabancı televizyon kanallarının "haksız rekabeti" ile karşı karşıya olduğu ve bu durumun yerli yayın kuruluşlarının sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyen en büyük faktör olduğu şeklindedir. KTGB başkanı 2011'de dönemin yönetiminde 'maliye bakanı' görevini yürüten Ersin Tatar ile yaptıkları bir görüşmede bu sorunu şöyle anlatmıştı:³⁵

[Türkiye medyası kanalıyla birçok ürün ve hizmetin reklamıyla karşılaşılıyor.] Ama bizim medya sektörümüze, basın yayın organlarımıza oralardan reklam gelmiyor. Bizim her gün tükettiğimiz ürünlerin reklamlarını da [Türkiye medyasında] izliyoruz ama reklam payı almıyoruz.

Bir medya kuruluşu sahibi ise bu kanalların Kuzey Kıbrıs'a yönelik yayınlarının yattığı bu sorunu şöyle özetlemişti:³⁶

[Türkiye kanallarının reklamları Kıbrıs'ın kuzeyinde de izleniyor; oysa Avrupa ülkelerinde reklamlar kesilmektedir.] Temel sorun budur. Çünkü Türkiye'deki büyük firmalar, Türkiye TV'lerindeki reklamlardan dolayı bize reklam vermiyor.

Bugüne kadar bu "haksız rekabet" yüzünden yerli medyaya yansıyan potansiyel reklam geliri kaybını bir şekilde telafi etmek için yöntemler üzerinde çalışılmış ve çeşitli girişimler yapılmışsa da hâlihazırda bir sonuç alınamamıştır. Örneğin, 2016 yılında YYK başkanı (İlkay Diren) Kuzey Kıbrıs'ta yayıncılıkta yeterince gelişme sağlanamamasını Türkiye'deki ulusal yayınlarla rekabet edilememesine bağlamış, sorunların aşılması için ithal ürünlerden binde 1,5 oranında vergi alınarak bunun bir fonda toplanmasını ve burada oluşacak kaynağın yayıncı kuruluşlara dağıtılmasını önerdiklerini açıklamıştı.³⁷

Ekonomik sürdürülebilir bağlamında Kıbrıs Türk medyasının dijital dönüşüm trendini yakalamada geri kalması bir diğer önemli sorun olarak göze çarpmaktadır.

³² Kaynak: Mülakatlar ve odak grubu çalışmaları

³³ "Devletin, televizyon kanallarına maddi katkı yapacağı bildirildi", 11 Mart 2011, Kıbrıs Postası, https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n49083-Devletin-televizyon-kanallarina-maddi-katki-yapacagi-bildirildi; "Televizyonların uydu frekansları 10 Temmuz'dan itibaren değişiyor", BRTK, 8 Temmuz 2017, <https://www.brtk.net/televizyonlarin-uydu-frekanslari-10-temmuzdan- itibaren-degisiyor/>.

³⁴ "KKTTC'de TV yayıncılığı", 17 Nisan 2016, BRTK, <https://www.brtk.net/kktcde-tv-yayinciligi/>.

³⁵ "Ortak Ses", KTGB Faaliyet Raporu 2010-2012, s. 18-19.

³⁶ "TV yöneticilerinin çoğunun ortak görüşü: 'Uydu yerine DVB-T yaygınlaşmalı'", Kıbrıs Postası, 17 Nisan 2016, https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n188280-tv-yoneticilerinin-cogunun-ortak-gorusu-uydu-yerine-dvbt-yayginl.

³⁷ "KKTTC'de TV yayıncılığı", 17 Nisan 2016, BRTK, <https://www.brtk.net/kktcde-tv-yayinciligi/>.

Gazetecilikteki dijital dönüşümle birlikte tiraj kavramının da artık önemini yitirdiği ve yerini “erişim” kavramına bıraktığı söylenebilir.³⁸ Bu elbette ki doğrudur ama maddi açıdan bakıldığında durum biraz daha karışıktır çünkü genel olarak basılı gazete satışı basın kuruluşlarının en büyük gelir kaynağı olmaya devam etmektedir.³⁹ Yani burada dijital ortamın sağladığı yüksek erişim potansiyelini gerçekleştirmeye paralel olarak bu ortamda verilen hizmet karşılığında elde edilecek geliri artırmak gibi önemli ve zorlu görev vardır.

Şu anda Kuzey Kıbrıs'ta dijital ortamda yapılan gazetecilikte ticari reklam geliri dışında finansman modelleri henüz gelişme aşamasındadır. Son zamanlarda, *Yenidüzen*, *Gazedda Kıbrıs* ve *Özgür Gazete* gibi bazı yayın organlarının bu doğrultuda girişim yaptığı gözlemlenmektedir.⁴⁰ Amaç iyi ve/veya rağbet edilen bir içeriğin yaratacağı yüksek okuyucu erişimini, bunun devamını talep eden okuyucuların elektronik abonelik veya bağış yoluyla yapılacak maddi desteğine dönüştürmektir. (Bu tür yöntemleri uluslararası saygınlığı olan *Guardian* ve *New York Times* gibi gazeteler de kullanmaktadır.) Öte yandan, maddi bedel karşılığında (“sponsorlu”) ama bunu açıkça belirtmeden haber veya yorum yayımlama gibi yöntemlerin bazı yayın organları tarafından kullanılabildiği şeklinde yaygın söylentiler vardır.⁴¹ Bu durum eğer gerçekse elbette gazetecilik güvenilirliği ve etiği bakımından son derece sorunlu bir durumdur. Böyle bir pratiğin yaygınlaşması basın sektörünün demokratik süreçlerin sağlıklı işlenmesini sağlamadaki kamusal rolünü yerine getirme kapasitesinde ciddi bir gerileme demek olabilecektir.

Rekabet Ortamı

Rekabet Yasası, Kıbrıs'ın kuzeyinde etkili bir rekabet ortamının sağlanması ve yaratılması amacıyla 2009 yılında Avrupa Birliği'ne uyum kapsamında çıkarılmıştır. Yasa, rekabetin önemli ölçüde engellenmesi, kı-

sıtlanması veya bozulmasını amaç edinen veya bu sonucu yaratacak veya yaratan faaliyetlerin engellenmesi konularıyla ilgili düzenlemeler içermektedir. Ayrıca Yasa'nın etkin bir şekilde uygulanabilmesi için kamu tüzel kişiliğini haiz bir Rekabet Kurulu oluşturulmuştur. İşleyişi bakımından bağımsız ve tarafız olan Kurul, hiçbir makamın talimatlarına ve yönlendirmelerine tabi değildir.

Piyasada belli şirketlerin bir araya gelerek piyasayı bozucu faaliyetlerde bulunması, Yoğunlaşma Tebliği kapsamındaki mevzuat gereği düzenlenen kriterler ışığında yasaklanmıştır. Medya alanında faaliyet gösteren şirketlerin monopolleşme, hâkim durumu kötüye kullanma veya yoğunlaşarak piyasaya hakim olmalarına ilişkin hususlar, bu mevzuat kapsamında düzenlenmektedir. Rekabet Kurulu elektronik haberleşme sektörüne ilişkin yapılacak inceleme, tetkikler ve kararlarda (birleşme ve devralmalara ilişkin olarak vereceği kararlar da dahil), BTHK'nın görüşünü ve yapmış olduğu düzenleyici işlemleri dikkate alır.

Rekabet Yasası uyarınca Rekabet Kurulu, “belirli ekonomik aktiviteleri veya belirli ürünlerin üretimini ya da belirli teşebbüsleri desteklemek amacıyla, Devletin herhangi bir birimi tarafından, herhangi bir şekilde, rekabeti bozan veya bozmakla tehdit eden yardım yapılması yasaktır” düzenlemesini uygulamaktan sorumlu kılınmıştır. Ancak Devlet yardımlarının bildirimine, değerlendirilmesine denetimine ve raporlanmasına ilişkin usul ve esaslar, ile Devlet yardımlarının kapsamını içeren ikincil mevzuat henüz yürürlüğe girmediğinden dolayı, Kurul yasaca kendisine atfedilen bu konudaki yetkisini kullanamamaktadır.

Medya sektöründe devlet yardımlarına ilişkin uygulamalara bakıldığında, tüm kanalların uydu üzerinden yayımlanabilmesi için Devlet her yıl kamu yayın organı

³⁸ C. Mutluyakalı, “Tirajın yerini ‘erişim’ kavramı alırken”, *Yenidüzen*, 3 Eylül 2019, <http://www.yeniduzen.com/tirajin-yerini-erisim-kavrami-alirken-14410yy.htm>.

³⁹ Bu önerme Kuzey Kıbrıs'ta geçerli olduğunu destekleyecek kesin verilere erişmek mümkün olmasa da dünya genelinde doğrudur. Kaynak: haber endüstrisi hakkında güvenilir veri kaynağı olan *World Press Trends*, <http://www.wptdatabase.org/world-press-trends-2019-facts-and-figures>.

⁴⁰ *Yenidüzen* için bak: <http://www.yeniduzen.com/dayanisma-21s.htm>; *Gazedda Kıbrıs* için bak: <https://gazeddakibris.com/gazedda-okuyucu-fonu-icin-dayanisma-cagrisi-2/>; *Özgür Gazete* için bak: <https://www.patreon.com/join/ozgur-gazete>

⁴¹ Çeşitli gazetecilerle yapılan mülakatlar.

BRT'nin bütçesi üzerinden Türksat'a 9 milyon TL civarında bir ödeme yapmaktadır. Kıbrıs Türk kanallarının Türksat üzerinden yayın yapılması, özellikle yurtdışında çeşitli ülkelerde yaşayan 600 bin kadar Kıbrıslı Türk'e ulaşmak için önemli olarak değerlendirilmektedir.⁴² Ancak Kıbrıs Türk televizyonlarının mevcut ekonomik yapıları bu ücretleri karşılayabilecek güce sahip değildir. Devletin IPTV ve sayısal karasal yayın (DVB-T) için gerekli altyapıyı oluşturmaması ve kanalların Türksat'tan çıkarılma tehlikesi, Kıbrıs Türk televizyon kanallarının mecrasız (yayın yapacak platform) kalmalarına yol açabilecektir.⁴³

Devletin medyaya olan bir diğer katkısı

ise özel sektördeki medya kuruluşlarında çalışanların ihtiyat sandığı ve sosyal sigorta yatırımlarına yönelik olmaktır. Yerel İş Gücü İstihdamının Desteklenmesi Tüzüğü uyarınca KKTC'de basın sektöründe faaliyet gösteren ve Basın Kartı Tüzüğü kurları uyarınca basın kartına sahip en az üç çalışanı olan işverenlere, iş yerindeki yetkili sendika ile arasında Toplu İş Sözleşmesi olması durumunda istihdam ettiği KKTC yurttaşı her çalışan için yatırmak zorunda olduğu Sosyal Sigorta/Sosyal Güvenlik yatırımlarının tamamı ile İhtiyat Sandığı prim ve depozitlerinin tamamı başvuru tarihinden itibaren 36 ay süreyle iade edilmektedir.

⁴² "TV yöneticilerinin çoğunun ortak görüşü: "Uydu yerine DVB-T yaygınlaşmalı", Kıbrıs Postası, https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n188280-tv-yoneticilerinin-cogunun-ortak-gorusu-uydu-yerine-dvbt-yayginl

⁴³ Ertuğrul Senova, "Kıbrıslı Türk özel televizyon kanallarının yayınları kesilmedi", Kıbrıs Postası, https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n370451-kibrisli-turk-ozel-televizyon-kanallarinin-yayinlari-kesilmedi

Tespit Edilen Sorunlar:

Kısıtlı gelir kaynakları:

- Reklam ve ilanlar halen gelir kaynaklarının en büyük dilimini oluşturmaktadır. Özellikle mali yapısı zayıf olan medya kuruluşları baskıya açık hale gelebilmektedirler. Bu nedenden dolayı gazete patronu/üst düzey yöneticisi, reklam verenlerle ilişkilerini bozmama yaklaşımıyla editoryal bağımsızlığı olumsuz etkileyebilmektedir.
- İthal ürünlere ilişkin reklamların halihazırda yabancı kanallarda yer alıyor olması, buradaki ithalatçı firmaların yerel televizyon kanallarını kullanmayı tercih etmemelerine yol açmaktadır. Bu duruma ilişkin yerel medya kuruluşları tarafından devletten beklenen girişimler yapılamamaktadır.
- Türksat abonelik bedelinin Devlet tarafından ödenmemesi ve bu ücreti özel TV kanallarının ödeyecek maddi güçlerinin olmaması nedeniyle, Kıbrıs Türk TV kanallarının mecrasız kalma durumları söz konusudur.

Alternatif gelir kaynağı yaratamama:

- Medya kuruluşları farklı dijital medya formatları ve bunları geliştirmek için kullanılan araçlardan yeterince faydalanamamaktadırlar. Bu nedenle, alternatif mali kaynak yaratma (bağış, abonelik, kitle fonlaması (crowdfunding)) yönünde ciddi eksiklikler bulunmaktadır.
- Dijital dönüşüm için gerekli yatırımların yapılabilmesi yönünde devlet teşviki veya vergi kolaylıkları bulunmamaktadır. Medya kuruluşları nezdinde dijital dönüşüm ve yeni medya ile ilgili farkındalık seviyeleri düşüktür.
- Dış fon sağlayıcılar (AB, Türkiye vb.) da medya kuruluşlarının dijital dönüşüm yönünde yatırım yapmaları için destek sağlamamaktadır.

Covid-19 pandemisi:

- Birçok işyerinin kapatılması ve sokağa çıkma yasağı neticesinde basılı gazete satışı ciddi oranda düşmüş ve reklam gelirlerinde ciddi azalma yaşanmıştır. Bazı gazetelerin basımı durdurulmuştur. Birçok medya kuruluşunun kapatılması ve onlarca gazetecinin işsiz kalması tehlikesi bulunmaktadır.

Rekabet Ortamı:

- Kamu yayıncılığı gelir bağlamında devletten doğrudan katkı alması nedeniyle özel sektör nezdinde haksız rekabet yaratmaktadır.
- Rekabet Kurulu'nun yetkisinde olan devlet yardımlarını kontrol edip düzenlemek hususundaki ikincil mevzuat henüz onaylanmamıştır. Bu nedenle devlet tarafından medya kuruluşlarına sağlanan veya sağlanacak olan mali yardımlarda tarafsızlık, adil paylaşım ve şeffaflık gibi kriterleri gözetecek ve denetleyecek bir kurumsal yapı eksikliği bulunmaktadır.
- Rekabet Kurulu bünyesinde medya ile ilgili bir uzmanlaşma bulunmamaktadır. Bu alana yönelik meslek içi eğitim ve deneyim eksikliği vardır.

1.2.3. Medya Sahipliği

Anayasa'nın 27. maddesi uyarınca "Gazete, dergi ve broşür çıkarılması, her yurttaş için önceden izin alma ve mali güvence yatırma koşuluna bağlanamaz". Bu da her türlü siyasi görüşü destekleyen birçok medya kuruluşunun ortaya çıkmasını sağlamıştır. 1990'lı yıllara kadarki yazılı basın tarihçesine bakıldığında, Kıbrıs Türk medya sahipliğinin politik gaye güden ve daha çok siyasi partilerin kontrolünde olduğu görülmektedir. 1990 yılından sonra Kıbrıs Türk yazılı basınının belli ekonomik çıkar gruplarının ilgi odağı haline gelmesiyle bu odakların sahipliğindeki gazetelerin, kişisel menfaatlerin gerektirdiği ölçüde siyasi görüşlerini şekillendirdiği değerlendirilmektedir.

Görsel ve işitsel basına baktığımızda, yazılı basından farklı olarak siyasi partiler, sendikalar, vakıflar, dernekler, odalar, meslek kuruluşları, belediyeler ve kooperatifler haricindeki tüzel kişiler ile tüm gerçek kişiler radyo ve televizyon kuru-

luşu kurup yayın yapabilir ve kuruluşlara ortak olabilirler.

Özel radyo ve televizyon kuruluşları Şirketler Yasası kuralları uyarınca limitet şirket olarak kurulurlar. Ayrıca çoklu hissedar zorunluluğu bulundurulmaktadır. Bu bağlamda her bir hissedarın hisse miktarı ödenmiş sermayenin %20'sinden veya birden fazla şirkette hissedarsa %30'dan fazla olamaz. Ayrıca aynı özel radyo ve televizyon kuruluşunda birinci derece kan ve sihri⁴⁴ hisimlerin aynı zamanda hisse sahibi olamamaları yönünde kısıtlama getirilmesiyle medya kuruluşlarının aynı kişiler ve aileleri tarafından yönetilmesini engellemektedir.

Görsel ve işitsel basın kuruluşu kurmada belli sermaye gereksinimleri de bulunmaktadır. Bu miktarlar, radyoların ulusal yayınları için 100.000\$, bölgesel ve yerel yayınları içinse 50.000\$ olarak belirlenmiştir. Tüm TV yayınlarında istenilen sermaye ise 1.000.000\$'dur.

Tespit Edilen Sorunlar:

- Çıkar gruplarının ekonomik ve kişisel çıkarlarını gözetmek için son zamanlarda bazı medya kuruluşlarına sponsor olmaları veya kendi medya kuruluşlarını kurmaları neticesinde, etik ilkelerin ve editoryal bağımsızlığın erozyona uğraması söz konusudur.
- Medya kullanıcılarının, medya kuruluşlarının sahipliği konusunda (hissedarlar vb.) bilgi alabilecekleri kamuya açık bir kaynak bulunmamaktadır. Bu nedenden dolayı medya kullanıcıları, medya kuruluşları arasında amacı gerçekten kamu yararı güden medya kuruluşları ile kişisel ve ekonomik çıkar gözetenler arasındaki farkı görememektedirler.

⁴⁴ Evlilik yoluyla meydana gelen akrabalık

1.3. MEDYANIN DEMOKRATİK SÜREÇLER İÇİN BİR PLATFORM GÖREVİ GÖRMESİ

Medya, demokratik tartışmanın gerçekleştiği, bilgi alışverişinin yapıldığı ve kültürel ifadenin ortaya çıktığı bir yerdir. Medya aynı zamanda kendi başına bir sosyal aktördür; güçlü kurumlar (hem kamu hem de özel) üzerinde toplumun beklentisini yapar ve hükümete yürüttüğü faaliyetlerle ilgili hesap sorar. Sosyal bir aktör olarak medya, bir partizan güç veya bir çatışma aracı olma tehlikesini de barındırmaktadır. Bu nedenden dolayı, medya diğer herhangi bir sosyal aktör gibi kendi eylemlerinden sorumlu tutulabilmelidir. Ancak her türlü tartışmanın ve fikir teatisinin paylaşıldığı bir ortam olan medyanın herhangi bir partinin veya hükümetin kontrolünde olmaması büyük önem arz etmektedir.

Kamu hizmeti yayıncılığında da yukarıda bahsedilen durum farklı değildir. Bir kamu hizmeti yayıncısı, devlete ait olsa bile, partizan olmaması, kâr amacı gütmeyen, kamu yararına çalışan ve genellikle kapsama alanı tüm ülkeyi içine alan bir yapıda olması gerekmektedir. Kamu hizmeti yayıncılığı, özellikle seçim zamanlarında halkın dengeli bilgi almasını sağlama yükümlülüğünü içermektedir.

Özgürlük kavramı demokratik toplumun normatif özünü oluştururken uygulamada bazı sorumlulukları da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda özgürlük kendi tercih ve eylemlerimizin sonuçlarını kabul etme ve başkalarının özgürlüğüne saygı gösterme sorumluluğunu getirir. Ancak bu sorumluluğu herkesin gönüllü olarak yüklenmeyeceği açıktır. Basın ya da medya faaliyetinin belli kurallar ve prosedürlere uygun olarak düzenlenmesi ve denetlenmesi fikri buna dayanmaktadır. Düzenleme ve denetleme, genellikle belli bir "kamu yararı" amaçlanarak, ama bazen de piyasanın düzgün çalışması (örneğin rekabetin desteklenmesi) ya da teknik verimlilik gibi nedenlerle yürütülmekte olan faaliyete olası müdahale demektir. Sektör dıştan veya içten denetlenebilir. İçten denetim ya da özdenetim, sektör içinde oluşturulmuş kontrol mekanizmaları demektir. Medya öz denetimi, medya profesyonellerinin ortaya koyduğu ortak bir ça-

badır. Amaç, uyulması gönüllülük esasına dayanacak editoryal rehber ilkeler hazırlamak ve bu ilkelere kamuya açık bir öğrenme süreci içinde uyulmasını sağlamaya yöneliktir. Bağımsız medya bunu yaparak, kamusal siyasal söylemi şekillendirmede editoryal özerkliğini korurken bu söylemin düzeyi ve niteliği konusunda üzerine düşen sorumluluğu da kabul etmiş olmaktadır.⁴⁵

Demokratik süreçlerin izlendiği ve tartışıldığı bir ortam olan medyaya yönelik kamuoyu güveninin ve inancın düzenli bir şekilde ölçülerek, yüksek seviyelerde tutulması gerekmektedir. Bu bağlamda medya kuruluşları, kaynaklarının elverdiği ölçüde kendi hedef kitlelerine yönelik araştırmalar yapabilmeli veya izleyicinin ihtiyaçlarına yanıt vermek için çaba sarf edebilmelidirler. Günümüzde bloggerların ve vatandaş gazeteciliğinin artması ile artık kamuoyunun medya ile olan ilişkisi farklı bir boyut kazanmaya başlamıştır. Halk artık pasif bir alıcı olmaktan çıkmış, medya ile aktif bir şekilde ilgilenen, içerik üreten ve tüketimini kişisel çıkarlarını karşılayacak şekilde uyarlayan bir etmene dönüşmüştür.

Gazetecilerin özlük haklarının yeterli ölçüde olmaması veya olanları etkin kullanamamaları, ayrıca mesleklerini icra ederken kişisel emniyetleri koruma altına alınmadığı sürece medya, demokratik süreçler için bir platform göremez. Gazetecilerin çalışma koşulları, saatleri, maaş ve diğer hakları mesleklerini icra edebilecekleri ölçüde yasal mevzuat kapsamında güvence altına alınmalıdır. Ayrıca yasanın etkin denetimi gerçekleştirilmeli ve uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulabilmesi için hızlı sonuç alıcı mekanizmalar da oluşturulmalıdır.

Bu bölümde medyamızın demokratik toplumun gereği olarak başta kamu yayıncılığı olmak üzere, medyadaki öz denetim mekanizmaları ve toplumun medyaya güven seviyeleri incelenmiştir. Son olarak, bağımsız medyanın sürdürülebilir bir yapıda olabilmesinin en önemli unsurlarından biri olan gazetecilerin özlük haklarının durumu değerlendirilmiştir.

⁴⁵ The Media Self-Regulation Guidebook, OSCE, 2008 – <https://www.osce.org/files/f/documents/1/d/31497.pdf>.

Metin Kutusu 4: Güneydoğu Avrupa ve Türkiye Medyasında Güveni Tesis Etme Projesi

Uluslararası standartlar bağlamında Güneydoğu Avrupa ülkeleri ve Türkiye, medya özgürlüğü açısından sıkıntılı bölgeler olarak değerlendirilmektedir. Giderek artmakta olan siyasi baskılar neticesinde bağımsız medyayı ciddi tehlikeler beklemektedir. İşte bu sebepten ötürü Avrupa Birliği medyanın hesap verebilirlik mekanizmalarının geliştirilmesi, medya ve bilgi okuryazarlığının vatandaşlar nezdinde güçlendirilmesi ve böylece kaliteli medya talebinin artırılması amacıyla Arnavutluk, Bosna Hersek, Kuzey Makedonya, Karadağ, Sırbistan, Kosova ve Türkiye'yi kapsayan bir proje uygulamaya konmuştur.

2016-2019 yıllarını kapsayan ve Avrupa Birliği'nin finansmanı ile yürütülen proje üç farklı seviyede faaliyetlendirilmiştir:

1- Medyanın öz denetiminin desteklenmesi amacıyla

- Basın ve medya konseylerinin (Medya Etik Kurulu gibi) mali ve teknik olarak desteklenmesi,
- Dijital çağda medya etiği ile ilgili iyi uygulamaların değişimi,
- Basın mesleği standartlarına ilişkin ulusal ve bölgesel seviyede kapasite geliştirme aktiviteleri,
- Bölgedeki mevcut medya eğitimlerinin geliştirilmesi

2- Medya iyi yönetişimin yeniden güçlendirilmesi amacıyla;

- Gazetecilerin mesleki hakları ile ilgili ulusal ve bölgesel eğitimler düzenlenmesi,
- Mesleki haklara ilişkin bölgesel bilgi değişimi ağının oluşturulması,
- Şeffaflık ve etik konularında medya kuruluşlarına seminerler düzenlenmesi,
- Medyada etik konularında iç denetimin teşvik edilmesi

3- Medya ve Bilgi Okuryazarlığının (MIL) güçlendirilmesi amacıyla;

- Ulusal MIL uygulamalarının değerlendirilmesi,
- MIL sosyal medya kampanyaları düzenlenmesi,
- Bölgede Bilgi ve Medya Kullanıcıları Koalisyonunun oluşturulması,

- MIL eğitimlerinin verilmesi

Proje çıktılarında bazıları şu şekildedir:

- 6 ulusal gazetecilik kodu dijital çağa uygun bir şekilde güncellenmiştir.
- Sırbistan Medya Konseyi online telif hakları konularında spesifik rehberler hazırlamıştır.
- Arnavutluk'ta Arnavutluk Etik Kodları hazırlanmıştır.
- Online yorumlar konusunda Karadağ Medya Konseyi, ombudsman ile birlikte yeni etik kodlar oluşturmuştur.
- 100'den fazla yeni medya kuruluşu, basın konseylerinin yetkilerini kabul etmiştir.
- Arnavutluk'ta bir basın konseyi oluşturulmuştur.
- Basın Konseyleri ile ilgili 24 farkındalık artırıcı aktivite gerçekleştirilmiştir.
- Son üç yıl içerisinde 800'den fazla şikâyet alınmış ve bu şikâyetlerin 526'sı sonlandırılmıştır.
- Türkiye Basın Konseyi Avrupa Bağımsız Basın Konseyleri Birliği'nin üyesi olmuştur.
- Kosova Basın Konseyi nezdinde şikâyetlerin ve etik kod ihlallerinin sınıflandırıldığı veri tabanları oluşturulmuştur.
- Basın mesleği ile ilgili haklar hakkında farkındalık artırmak ve bilgi alışverişinde bulunmak amacıyla bölgesel bir ağ kurulmuştur.
- Aşağıdaki üç konuya ilişkin basın mesleği standartlarına yönelik eğitimler düzenlenmiştir:
 - o Sözleşmesiz, kısa vadeli sözleşme ve açık sözleşme koşulları altında çalışan gazetecilerin durumlarıyla mücadele etme
 - o Bazı davalarda işverenler tarafından mahkemenin bilgisine getirilen "işyerinde düşük performans" iddiasına dayanarak gazetecilerin işten çıkarılmasına itiraz etme yöntemleri
 - o Toplu iş sözleşmesi müzakereleri
- Medya ve Bilgi Okuryazarlığı ile ilgili gelişmiş farkındalık, mevcut uygulamaların analizi ve gelişimi için öneriler geliştirilmiştir.

1.3.1. Kamu Yayıncılığı

Bayrak Radyo Televizyon Kurumu

1940'lı yıllarda adada izlenebilen dış kaynaklı üç radyo yayını vardı: Ankara Radyosu, Moskova Radyosu ve BBC Radyosu. İlk yerel radyo yayını 1953'te kurulan Kıbrıs Yayın Servisi (Cyprus Broadcasting Service) ile başladı. Yayınlar orta dalgadan ve Yunanca, Türkçe ve İngilizce olarak yapılıyordu. Adada televizyon yayınının başlangıç tarihi ise 1957'dir. 1959'da Kıbrıs Yayın Servisi bir yasayla Kıbrıs Yayın Kurumu'na (CyBC) dönüştürüldü. Tabii bu kurumun (ve öncülünün) mensupları arasında Kıbrıslı Rumlar yanında Kıbrıslı Türkler de vardı. İki toplumdaki kişilerin adanın tek yayın kurumunda bir arada çalıştığı bu dönem Aralık 1963'te çalışmaların başlamasıyla sona erecekti. CyBC'nin Kıbrıslı Türk mensuplarının deneyim ve uzmanlığı ise Kıbrıs Türk toplumunun kendi radyo yayınlarını hızlı bir şekilde başlatabilmesine katkıda bulunacaktı.

Kıbrıslı Türklerin ilk radyosu olan Bayrak Radyosu, 21 Aralık 1963'te başlayan ve Kıbrıs'ta iki toplumlu idarenin sonunu getiren çatışmalar sırasında "Kıbrıs Türkü'nün sesini dünyaya duyurmak" için 25 Aralık 1963 günü Lefkoşa'da yayına başladı. Başta yayın mesafesi sadece 2.500 metre olan radyonun gücü, iki ay kadar kısa bir süre içinde yayınlarını adanın her yerine ulaştırabilecek seviyeye çıkaracaktı.⁴⁶ Bayrak Radyosu, 1974'e gelene kadar o dönemin yarı-militarist Kıbrıs Türk idaresinin askeri kanadına bağlı bir kuruluş olarak faaliyetini sürdürdü.

O yıllarda bir de "sancak radyoları" vardı. Lefkoşa (merkez) dışında Kıbrıslı Türk nüfusun yoğun olduğu altı bölgede, merkezdeki Bayraktarlık'a bağlı olan ve sancaktarlık diye bilinen askeri birimler oluşturulmuştu. 1964 yılı itibarıyla bu birimlere bağlı olarak bölgelere yayın yapan sancak radyoları şunlardı: Leymosun Radyosu (ömrü çok kısa oldu), Lefke radyosu, Mağusa Canbu-

lat Radyosu, Gazi Baf'ın Sesi Radyosu, Larnaka Doğan'ın Sesi Radyosu. Bu radyolar haricinde, 1964'te Türkiye'nin güney sahilindeki Anamur kasabasında 3 dilde (Türkçe, İngilizce ve Yunanca) yayın yapmaya başlayan Kıbrıs'ın Sesi ya da Mücahid'in Sesi olarak bilinen radyo vardı. Radyo'nun faaliyeti TRT'nin yönetiminde Kıbrıslı Türklerden oluşan bir ekip tarafından yürütülmekteydi. Bu radyonun yayınları 1979'a kadar sürmüştür.

1974 sonrasında Bayrak radyosu yeni bir yapılanma içine girdi. 1976'da ilk televizyon yayını (siyah-beyaz) başlar ve kurumun adı Bayrak Radyo Televizyon—BRT oldu. 1977'te radyonun orta dalga yayına FM yayını eklenir. 1979 yılında televizyonda renkli yayına geçildi.

1983 yılında daha önce yayınına son verenler dışında kalan sancak radyoları da kapatıldı ve 1983'te geçen bir yasa (50/1983 sayılı Bayrak Radyo Televizyon Kurumu Yasası) BRT'yi devlete ait fakat "özerk" statüye sahip Bayrak Radyo ve Televizyon Kurumu'na (BRTK) dönüştürdü. 1987'de BRTK iki ayrı kanaldan televizyon yayını (BRT 1 ve BRT 2) ve 6 kanaldan radyo yayını yapar duruma geldi.

Günümüzde BRTK'ye ait TV ve radyo kanallarına İnternet üzerinden erişim mümkündür. Kurumun iki TV kanalı ile 4 radyo kanalının (Bayrak Radyosu, Bayrak International, Bayrak FM ve Bayrak Klasik) dijital uydu yayını sistemi üzerinden de izlenebilmektedir.

Yasasına göre BRTK "kamu tüzel kişiliğine sahip tarafsız" bir kurumdur. BRTK'nin bütçesinin tamamına yakını de her yıl devlet bütçesinden yapılan katkı oluşturmaktadır.

Kurumun yayın ilkeleri de yasada yer almaktadır. Kurumun yasada öngörülen yükümlülükleri arasında, başta "yansızlık ilkesine uymak" olmak üzere şunlar vardır:

⁴⁶ 1963'ten Bugüne BRT, BRTK, <https://www.brtk.net/tarihcemiz/>.

Anayasa'ya bağlı kalmak; insan haklarına dayanan demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti ilkelerini ile Atatürk ilke ve devrimlerinin toplumda yerleşmesine yardımcı olmak; ulusal güvenlik ve genel ahlakın gerekleri ile ulusal gelenekleri gözetmek; haberlerin toplanması, seçilmesi ve yayınlanmasında yansızlık, doğruluk ve çabukluk ilkeleriyle çağdaş habercilik teknik ve yöntemlerine bağlı kalmak; haber ve yorumları ayrı olarak yayınlamak; yorum niteliğindeki yayınları, yasada belirtilen esaslara uygun olarak ve Anayasaya aykırı olmayan karşıt görüşleri de içerecek biçimde hazırlamak ve yapmak; açık oturumlarda karşıt görüşlere, yansızlık ve eşitlik ilkeleri çerçevesinde yer vermek; toplumun ulusal dava ve politikasını ve toplumsal sorunları yurt içinde ve yurt dışında tanıtmak ve savunmak yer almaktadır.

Kurumun yönetim kurulu 7 üyeden oluşmaktadır. Bu üyeler:

- 1- Bakanlar Kararlı ile, ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim ve hukuk konularında tecrübe sahibi iki kişi,
- 2- Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığının bir temsilcisi,
- 3- Kurumda çalışanları temsil eden en çok üyeye sahip kuruluşun bir temsilcisi,
- 4- Basın Yayın mensuplarından oluşan en çok üyeye sahip kuruluşun bir temsilcisi,
- 5- Doğu Akdeniz Üniversitesi Vakıf Yöneticiler Kurulu tarafından belirlenecek Rektör veya Rektör Yardımcılarından biri,
- 6- BRTK Müdürü

BRTK müdürü dışındaki üyelerin görev süreleri 3 yıldır. Süresi dolan üyelerin üyelikleri yenilenebilmektedir. Yönetim Kurulu başkanı üyeler arasında seçilir. BRTK müdürü, Yönetim Kurulu başkanı olamaz. Yönetim Kurulunun üst üste üç toplantısına katılmayan veya yasa öngörülen nitelikleri yitiren veya bir siyasal parti ile olan

ilişkilerine doğrudan veya dolaylı bir biçimde devam eden Başkan veya Üyelerin görevine, atandıkları veya temsil edildikleri makam tarafından son verilir.

Türk Ajansı Kıbrıs

Haber ajansı, haber toplayan ve çıkardığı raporları aboneleri olan kuruluşlara (örneğin, gazeteler, dergiler, radyo ve televizyon yayıncıları, haber siteleri, vb. yanında hükümetler veya akademik kurumlar) iletir.⁴⁷ Kuzey Kıbrıs'ta haber ajansı tanımına gerçekten uyan ilk ve hala tek kuruluş ulusal haber ajansı olarak görev yapan Türk Ajansı Kıbrıs—TAK'tır.

İlk bültenini 21 Aralık 1973'te yayınlamış olan TAK, 1973 yılında zamanın Kıbrıs Türk Yönetimi tarafından "Kıbrıs Türk halkının haklı davasını dünyaya duyurmak için" kuruldu. TAK'ın kurucusu ve ilk müdürü olan Said Arif Terzioğlu bu iş için zamanın Kıbrıs Türk lider Rauf Denktaş tarafından Türkiye'den getirilmiş bir gazeteci idi.⁴⁸ Enformasyon Dairesi'nin web sitesinde verilen bilgiye göre: "Önceleri sadece Kıbrıs Türk basınına hizmet verebilen Ajansa, bugün Türkiye'de bulunan medya kuruluşları ile Reuters, IRNA gibi uluslararası haber ajansları da abonedir. Anadolu Ajansı, İhlas Haber Ajansı ve Azeri Press Ajansı ile yapılan iş birliği protokolleri çerçevesinde hizmet teati edilmektedir."⁴⁹

TAK kuruluşundan sonra uzun bir süre çok kısıtlı olanaklarla ve yasal statüden yoksun bir şekilde faaliyetini sürdürdü. Yasal statüye kavuşması 1983'te yürürlüğe giren 41/1983 sayılı "Türk Ajansı Kıbrıs (TAK) Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Yasası" ile oldu. Bu yasa 2011 yılında yürürlükten kalktı ve yerine şimdiki 41/2011 sayılı aynı başlığı taşıyan yasa yürürlüğe girdi.

Yasasında "idari özerkliğe haiz, kamu tüzel kişiliğine sahip, tarafsız bir kurum" olarak tarif edilen TAK bütçesinin çok önemli bir kısmını her yıl devlet bütçesinden yapılan katkı oluşturmaktadır. Bütçenin geri ka-

⁴⁷ <https://www.easymedia.in/dont-know-news-agencies-bring-world/amp/>

⁴⁸ S. İrvan, "Türk Ajansı Kıbrıs: Bir Propaganda Örgütünün Evrimi", Kıbrıs Yazıları, Sayı 3/ Yaz-Güz 2006, <http://i-rep.emu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11129/585/1/Türk%20Ajansı%20Kıbrıs.%20Bir%20Propaganda%20Örgütünün%20Evrimi.pdf>

⁴⁹ <https://pio.mfa.gov.ct.tr/medya-rehberi/kibris-turk-basin-tarihi/>

lanını kurumun kendi kaynaklarıyla elde ettiği gelirler (esasen abonelerden alınan hizmet karşılıkları) sağlamaktadır.

TAK'ın yasada öngörülen yükümlülükleri arasında, başta “yansızlık ilkesine uymak” olmak üzere şunlar vardır:

“Anayasanın özüne ve sözüne bütünüyle bağlı kalmak; Kıbrıs Türk halkının her kesiminin sesini içte ve dışta duyurmak; haberlerin toplanması, seçilmesi ve yayınlanmasında yansızlık, doğruluk ve çabukluk ilkelerine, çağdaş habercilik teknikleriyle yöntemlerine bağlı kalmak ve her kesime eşit mesafede yaklaşmak; insan haklarına dayanan demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti ilkelerine ters düşecek fotoğraf veya görüntülere yer vermemek; ırk, cinsiyet, sosyal düzey ve inançları kınayıcı ve aşağılayıcı yayın yapmamak; düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğünü sınırlayıcı yayın yapmamak; genel ahlak anlayışını, din duygularını, aile kurumunun temel dayanaklarını sarsıcı ya da incitici yayın yapmamak; ahlaka aykırı özel amaç veya çıkar sağlayıcı yayın yapmamak, kamu çıkarlarının gerektirdiği özel durumlar dışında kişilerin özel yaşamını deşifre edici, şiddet ve zorbalığı özendirici yayın yapmamak; kişileri ve kuruluşları eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı ve iftira niteliği taşıyan yayın yapmamak; ve soruşturulması olanak dahilinde bulunan haberlerle ilgili soruşturulmaksızın ve doğruluğuna emin olunmaksızın yayın yapmamak.”

Zaman zaman gündeme gelen “Bir ulusal haber ajansı ne kadar gerekli?” sorusuna iyi düşünülmüş bir cevap, iletişim alanında akademik araştırmacı İrvan'ın Yenidüzen gazetesinde okur temsilcisi olarak görev yaptığı dönemdeki bir yazısında yer almaktadır. Yazının ilgili bölümü (uzunca bir alıntı olarak) şöyledir:⁵⁰

TAK'ın habercilik anlayışını eleştiren bir akademisyen olarak, ki sanırım TAK'la ilgili akademik bir yazı yazan tek kişi benim, ulusal haber ajansının önemli ve gerekli olduğunu düşünüyorum. UNESCO tarafından 2001 yılında yayımlanan bir raporun girişinde şu ifadeler yer alıyor: “UNESCO, 1980'lerin başından itibaren ulusal haber ajanslarının kurulmasını, ülkeler arasında haber alışverişini iyileştirmek ve uluslararası haberlerde çeşitliliği özendirmek için destekledi” deniyor. Konunun bence en önemli boyutlarından birisi bu. [Kıbrıs'ın kuzey ile] ilgili haberlerin uluslararası haber dolaşımına girmesi ancak güçlü bir ulusal ajansla mümkün. TAK da diğer ajanslarla iş birliği içinde bu görevini yapmaya çalışıyor. Bir diğer önemli konu da TAK'ın Kıbrıs Türk medyasının haber gereksinimini büyük ölçüde gidermesidir. Bu elbette eleştiriye açık bir konudur ve kanımca TAK, Kıbrıs Türk gazetelelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Gazeteler, nasılsa TAK haberleriyle sayfalarımızı dolduruyoruz diyerek muhabir istihdamından kaçınmaktadırlar... Hatta çoğu durumda, gazete muhabir gönderse bile, TAK'ın haberlerinin kullanıldığı çok örnek vardır. Bir başka konu da yazım açısından TAK haberlerinin daha az hatalı oluşudur. Muhabirler tarafından gönderilen haberler redakte edilmeden servise konulmamaktadır. Oysa aynı özeni gazetelerin muhabirlerinin yazdığı haberlerde pek göremiyoruz. Konuyu fazla uzatmaya gerek yok. Sorun, ulusal ajansın gerekli olup olmaması değil bence. Asıl sorun, TAK'ın özerk bir yapıya sahip olmamasından kaynaklanıyor. Kurumun müdürünün kim olacağına kurum çalışanları karar verebilmeli. Basın-İş Yasası'nda öngörülen editoryal bağımsızlık yaşama geçirilmeli. Ajansın haber yayın ilkeleri oluşturulmalı. Mali ve idari özerklik sağlanmalı. Bedava haber devri sona ermeli.

⁵⁰ S. İrvan, “Okur temsilciliğinde bir yıl”, Yenidüzen, 18 Mart 2013; <http://www.yeniduzen.com/okur-temsilciliginde-bir-yil-504yy.htm>.

TAK Yönetin Kurulu 9 üyeden oluşmaktadır:

- Ajans Müdürü,
- BRTK Müdürü,
- Cumhurbaşkanı tarafından atanacak iki üye,
- Bakanlar Kurulu tarafından atanacak iki üye,
- Cumhuriyet Meclisinde temsil edilen ana muhalefet partisinin belirleyeceği bir üye,
- TAK çalışanlarının örgütlü bulunduğu en çok üyeye sahip yetkili sendikanın kendi üyeleri arasından atayacağı bir üye,
- En fazla sarı basın kartı hamili üyeye sahip meslek örgütünün kendi üyeleri ara-

sından atayacağı bir üye.

Ajans Müdürü ve BRTK Müdürü dışındaki üyelerin görev süreleri 3 yıldır. Üyelerin görev süreleri şu şartlarda sona ermektedir:

- Üyelerin vefatı veya istifa etmesi,
- Atanma niteliklerinden birini yitirmesi
- Üyelerin toplantılara izinsiz ve özürsüz olarak üst üste üç kez katılmaması
- Üyelerin Ajansın yetki alanına giren konularda doğrudan doğruya veya dolaylı herhangi iş yüklemeleri veya çıkar sağlamaları
- Bilgi ve demeç yasağına aykırı davranışları

Tespit Edilen Sorunlar:

- Kamu yayın kuruluşlarının yönetim kurulları çoğunlukla siyasi atama olmasından ötürü, siyasilerin etkilerinin yayın ve içerikleri üzerinde yüksek derecede söz sahibi olmalarına ve profesyonel özerklikten uzaklaşmaya yol açmaktadır.
- BRTK'de farklı iktidar dönemlerinde muhalif seslere daha az yayın süresi ve içerik verilmesine yönelik tespitler bulunmaktadır.

1.3.2. Kıbrıs Türk Medyasında Öz denetim

Neden Öz Denetim?

Medyada öz denetim, düzenleyici ve denetleyici mevzuattan farklı olarak medyada faaliyet gösterenlerin kendiliklerinden uyguladıkları ya da kendilerinin gönüllü olarak seçtikleri sorumluluklarla ilgili kuralları anlatır. Bu tür kurallar genellikle arzu edilen hedefler, rehber ya da ilkeler niteliğinde olurlar ve bazen medya kuruluşunun kendi içinde bazen de kamunun ve medya sektörünü çıkarlarını temsil eden ayrı bir ara organ tarafından denetlenirler. Burada sorumluluk çoğu zaman gönüllü olarak yüklenilir ve cezaya tabii değildir. Basında öz denetim, genelde gazetecilik faaliyeti sırasında gözetilecek doğruluk, eşitlik ve hakkaniyeti sağlamaya yönelik kodlar ile haberi toplama ve aktarma aşamasında gazetecilerin izlemesi gereken süreçler şeklinde olmaktadır. Birçok halde öz denetimin kapsamında mahremiyet/özel hayatın korunması meseleleri, gazetecilik kaynaklarının korunması ve reklamcılık standartları da yer alır.

Medya ya da gazetecilik etiği, medyada çalışan gazetecilerin mesleklerini icra ederken uymak zorunda oldukları kural ve ilkeler bütünüdür. Kavram olarak, medya etiği bir kuruluşa atfedilen değerleri değil medyada çalışan gazeteci bireylerin mesleki değerlerini içermektedir.⁵¹

Toplumun kamu ve özel sektör kuruluşlarından talep ettiği şeffaflık ve hesap verebilirlik için medyanın önemli bir araç olduğu ve medyanın bu işlevini ancak ifade ve basın özgürlüğü varsa yapabileceği genel olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, medyanın devlet kurumlarını ve diğer güç sahibi kuruluşları izleme görevini (public's watchdog) üstlenebilmesi için, kendisi de sorumlu tutulabilir, hesap verebilir olmalıdır. Bu-

nun ifade ve basın özgürlüğü gözetilerek gerçekleşmesini sağlamanın en sağlam yolu özdenetimdir. Bu yöntem, medyanın topluma karşı olan sorumluluğunu yerine getirebilmesini ve medya profesyonellerini (gazetecilerin, editörlerin ve yayıncıların) mesleki ilkeleri gönüllü olarak uygulamaya teşvik edecek mekanizmalarla medyada kalitenin artırılmasını sağlar.⁵²

Kıbrıs Türk Medyasında Öz Denetimin Tarihsel Gelişimi

Kıbrıs Türk medya sektöründe mesleki ilkeleri ve etik kodları belirlemek üzere çalışmaların çok eski bir geçmişi yoktur. Gazetelerde etik olmayan uygulamalarla ilgili şikâyetler, haberin doğruluk ve/veya tarafsızlık bakımından incelenmesi için ilk gazetecilik etiği çabası, Yenidüzen gazetesinin 2012 yılında başlattığı "okur temsilcisi" (haber kamu denetçisi⁵³) uygulamasıdır. Bu görevi ilk başta DAÜ İletişim Fakültesi öğretim üyelerinden Süleyman İrvan yürüttü. İrvan, bu görevi bir yıl yaptıktan sonra aynı gazetede çıkan yazısında konuyla ilgili, özellikle eleştirinin yarattığı hoşnutsuzluk ve okur ilgisinin azlığına dair oldukça aydınlatıcı değerlendirmeler yapmıştır.⁵⁴

Okur temsilciliği, özü itibarıyla eleştiriye dayandığı için, bir gazetenin okur temsilcisi ataması aslında kendisini eleştiriye açması anlamına geliyor. Bu bir yıl içinde Yenidüzen'in birçok haberine, muhabirine eleştiri getirdim. Bazı yazarlar ve muhabirler eleştirilerimden dolayı mutsuz da oldular. Ama gazete yönetimi ... bu girişimin hep destekçisi oldu...

Temel beklentim, zaman içinde okurdan gelecek eleştirilerde bir artış olacağı şeklindeydi. Ancak yanıldığımı itiraf etmeliyim. Ya okur gazetenin haberciliğinden çok memnun ve eleştirilecek bir şey bulamıyor ya da okur temsilciliğini önemsemiyor...

⁵¹ S. İrvan, "Medya ve Etik", *Medya, Etik ve Hukuk, Sevda Alankuş (derleyen), IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2003, s. 62; https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/001/517/original/etik_hukuk.pdf?1447151242.*

⁵² "Önsöz", *Profesyonel Gazetecilik ve Özdenetim: Güneydoğu Avrupa ve Türkiye'de Yeni Medya, Eski Açmazlar, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, 2011, s. 13.*

⁵³ Y. Baydar, "Vicdan Misyoneri Rolündeki 'Yalnız Kovboy': Kamu Denetçisinin Rolü", *Profesyonel Gazetecilik ve Özdenetim: Güneydoğu Avrupa ve Türkiye'de Yeni Medya, Eski Açmazlar, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, 2011, s. 61-84; https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000190810_tur.*

⁵⁴ S. İrvan, "Okur temsilciliğinde bir yıl", *Yenidüzen, 18 Mart 2013, <http://www.yeniduzen.com/okur-temsilciliginde-bir-yil-504yy.htm>.*

Yaklaşık iki yıl sonra görevi YDÜ İletişim Fakültesi'nden İbrahim Özejder devraldı⁵⁵ ve uygulama böylece birkaç yıl daha devam ettikten sonra sona erdi. İki okur temsilcisinin de sektör dışından ve kuruluştan bağımsız olmaları yerinde seçimler idi.

İlerleyen dönemlerde medya sektöründe etik kurallara yönelik daha kolektif bir çaba gözlendi. KTGB lokalinde, 8 Ocak 2011 tarihinde gerçekleşen "Medya Etik Deklarasyonu Buluşması" adlı toplantıda bir "Medya Etik Deklarasyonu" hazırlanması için çalışmalara başlanması kararı alındı. Bir "Medya Etik Kurulu" oluşturulmasına yönelik ilk adım böylece atılmış oldu.

Medya Etik Kurulu ve Gazetecilik Meslek İlkelerinin Ortaya Çıkışı

KTGB ve sektördeki diğer meslek örgütlerinin birlikte hazırladıkları "Medya Etik Kurulu Deklarasyonu" 1 Nisan 2013 tarihinde bir basın toplantısıyla kamuoyuna duyuruldu. Medya Etik Kurulu Deklarasyonu'na imza koyan ilk kuruluşlar, KTGB, Kıbrıs Türk Spor Yazarları Derneği (KT-SYD), Kıbrıs Türk Haber Kameramanları Derneği, Kıbrıs Türk Karikatürcüler Derneği ve Bayrak Radyo Televizyon Kurumu Çalışanları Sendikası (Bay-Sen) oldu.

Deklarasyonun öngördüğü şekilde oluşturulan Medya Etik Kurulu ilk toplantısını 13 Haziran 2013 tarihinde yaptı. Kurulda görev alanlar, akademiden temsilciler olarak DAÜ İletişim Fakültesi'nden Süleyman İrvan, YDÜ İletişim Fakültesi'nden Gürdal Hüdaoğlu, basın meslek örgütlerini temsilen KTGB Başkanı Hüseyin Güven, gazeteciler Hasan Kahvecioğlu, Erten Kasımoğlu ve Erdinç Gündüz ile Barolar Birliği temsilcisi Avukat Öncel Polili idi. Kurul, ilk toplantısında başkanlığa Süleyman İrvan'ı, başkan yardımcılığına da Gürdal Hüdaoğlu'nu getirdi.

Kısa zamanda Deklarasyona eklenecek olan "Gazetecilik Meslek İlkelerine" son

şeklini vererek hazırlık çalışmalarını tamamlayan kurul, fiili olarak işlemeye başlamadan önce medya kuruluşlarına imzalı desteklerini almak için ziyaretler gerçekleştirdi. Geleneksel medya olarak nitelenen tüm günlük gazetelerin ve televizyon kuruluşlarının yöneticileriyle deklarasyona imza almak için görüşüldü. Bu başlangıç aşamasında görüşülen yöneticilerden sadece TAK müdürü, yönetim kurulu onayı gerektiğini söyleyerek deklarasyonu imzalamadı. (Demokrat Bakış gazetesinden ise tüm uğraşlara karşın randevu alınamadı. İnternet gazetelerine de ulaşmak için çaba gösteren kurul, çoğu gazetenin imzalı ya da sözlü desteğini aldı.)⁵⁶

Medya Etik Kurulu Deklarasyonu⁵⁷

2013 yılında medya kuruluşlarının ve sektördeki sivil toplum kuruluşlarının imzasına açılan deklarasyon, ülkede basın-yayın alanında "etik kodlara uyulması konusunda aktif çaba sarf etmek üzere oluşturulan 'Medya Etik Kurulu'nun çalışmalarına katkı" koymayı ve "kurulun alacağı kararlara uymayı taahhüt ve kabul" etmeyi içermektedir. Ayrıca, bu deklarasyonu okuyup imzalayan basın-yayın kuruluşları, deklarasyonun ekindeki 'Gazetecilik Meslek İlkeleri'ne uymayı taahhüt etmiş olmaktadır.

Deklarasyonda, Medya Etik Kurulu'nun oluşumu, çalışma esasları ve görevleri şu şekilde belirlenmiştir:

1- Medya Etik Kurulu, basın-yayın alanında faaliyet yürüten, [Dernekler] ya da Sendikalar Yasası tahtında tescil edilmiş olan ve tescilinden itibaren en az 5 yıl düzenli olarak faaliyetlerini sürdüren sendika [veya derneklerin] seçecekleri, en az 5 yıldır Sarı Basın Kartı sahibi olan dört, Barolar Birliği tarafından seçilecek bir ve KKTC'de faaliyet gösteren üniversitelerin iletişim fakülteleri tarafından görevlendirilecek iki kişi olmak üzere toplam yedi kişiden oluşur.

2- Kurul üyeleri, adı geçen örgüt ve ku-

⁵⁵ İ. Özejder, "Merhaba", Yenidüzen, 12 Mayıs 2014; <http://www.yeniduzen.com/merhaba-3887yy.htm>.

⁵⁶ Tarihçe, Medya Etik Kurulu, <http://medyaetikkurulu.org/wordpress/index.php/hakkimizda/tarihce-2/>.

⁵⁷ <http://medyaetikkurulu.org/wordpress/index.php/medya-etik-kurulu-deklarasyonu/>

rumların yönetim kurullarınca yetkilendirilmiş temsilcilerin ortak toplantısında 3 yıllığına görevlendirilir. Kurul, başkanını ve sekreteryasını kendi içinde belirler. Kurul başkanlığı ve sekreteryası altı aylık periyotlardan oluşan sürelerle kurul üyeleri arasında dönüşümlü olma esasına göre çalışır.

3- Kurul, her ayın ilk haftası, başkan tarafından belirlenecek ve toplantıdan en az üç gün önce üyelere e-posta ve/veya telefonla duyurulacak gündemle toplanır. Toplantı yeter sayısı üye tamsayısının; karar yeter sayısı toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğudur. Üyeler, başkanın belirlediği gündem dışında da gündem önerisi yapabilirler. Bu öneriler, toplantı başlamadan önce oylanır. Salt çoğunluğun elde edilmesi halinde öneriler gündeme dahil edilir. Kurul, başkanın çağrısı veya en az dört üyenin talebiyle olağanüstü toplantı da yapabilir.

4- Medya Etik Kurulu, kurul üyesi örgütlerin talepleri ve organizasyonu, yayıncılık alanında eğitim çalışmaları düzenleyen bir anlayışla çalışmalarını sürdürür.

5- Kurul, basın meslek etiğine uygun yayın yapılıp yapılmadığını üyelerin tespitiyle veya özel ya da aleni şikâyetler bazında değerlendirmeye alır ve karara bağlar. Kurulun denetimlerinde dikkate alacağı unsurlar [hemen aşağıdaki] maddede sıralanmıştır.

6- Bu deklarasyonu okuyup imzalayan basın-yayın kuruluşları, ekte verilen Gazetecilik Meslek İlkeleri'ne uymayı taahhüt ederler. Kurul, KKTC'de faaliyet gösteren ve yurt içine ve/veya yurt dışına yayın yapan basın yayın organlarında görev yapan gazeteciler, gazeteci olmadıkları halde basın yayın faaliyetine katılanlar, sorumlu genel yayın yönetmenleri ve

haber müdürlerinin ekteki meslek ilkelere uymalarını gözetir.

7- Kurul, şikâyet üzerine veya re'sen harekete geçerek, ekteki Gazetecilik Meslek İlkeleri'ne uymayanlar hakkında uyarma veya kınama kararı verebilir.

8- Kurul tarafından verilecek gerekçeli uyarma ve kınama kararları, bu metne imza koyan tüm basın yayın kuruluşları tarafından uygun biçimde yayımlanır. Bu yükümlülüğe uyulmaması hâlinde, Kurul, ilgili kuruluşu uyarır; tekrarı halinde ise kınama kararı verir.

Yukarıdan görülebileceği gibi Kurul aslında medyayı temsil etmektedir ve işlevi medya profesyonellerine mesleki sorumluluklarını ve etik kodları hatırlatmak, bunlara uygun davranmaya teşvik etmektir. Burada – yasalardan farklı olarak – herhangi bir cezai yaptırım sözkonusu değildir. Kurul'un otoritesi, "şikâyet üzerine veya re'sen harekete geçerek" Gazetecilik Meslek İlkeleri'ne uymayanlar hakkında uyarma veya kınama kararı vermek ve uyarma ve kınama kararlarının gerekçesiyle birlikte, Deklarasyona destek veren tüm basın yayın kuruluşları tarafından uygun biçimde yayımlanarak kamuoyuna duyurulmasını sağlamakla sınırlıdır.

Medya Etik Kurulu'nun şimdiki başkanı gazeteci Dr Bekir Azgın ve başkan yardımcısı gazeteci Perihan Aziz'dir. Diğer üyeler aşağıdaki gibidir:

- Dr. Engin Aluç (Doğu Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi Temsilcisi)
- Özen Çatal (Girne Amerikan Üniversitesi, İletişim Fakültesi Temsilcisi)
- Erdinç Gündüz (Gazeteci)
- Muazzez Seldağ (Gazeteci)
- Nuray Necdet (Barolar Birliği Temsilcisi)

Gazetecilik Meslek İlkeleri

Yukarıda belirtildiği gibi, Medya Etik Kurulu, Deklarasyonun ekinde yer alan Gazetecilik Meslek İlkeleri'ne gazetecilerin uyup uymadığını denetlemektedir. Bu belgede, "gerçekleri nesnel bir biçimde, çarpıtmadan, sansürlemeden aktarmak"; "demokratik değerlere ve insan haklarına aykırı yayın yapmamak", "masumiyet karinesine saygılı olmak, suçluluğu yargı kararıyla sabit olmadıkça herhangi bir kişiyi suçlu ilan edecek yayın yapmaktan kaçınmak", "Çocuklarla ilgili suçlarda, zanlı, sanık, mahkûm, tanık, mağdur ya da maktul statüsünde olan 18 yaşından küçüklerin açık isimleri ve fotoğrafları yayımlanmamalı", "Şiddeti haklı gösteren, özendiren ve kışkırtan, nefret ve düşmanlığı körükleyen nitelikte yayın yapmamak" gibi yükümlülükler vardır. Gazetecilerin uyması beklenen ilkelerin tümü 30 madde halinde şöyle sıralanmıştır.

- 1.** Gazetecinin temel görevi, gerçekleri nesnel bir biçimde, çarpıtmadan, sansürlemeden aktarmaktır.
- 2.** Gazeteci, demokratik değerlere ve insan haklarına aykırı yayın yapmamalıdır.
- 3.** Haber, yorum ve görüşler okur ve izleyicinin yayının niteliğini anlayabilmesini sağlayacak biçimde, açıkça birbirinden ayrılmalıdır.
- 4.** Basın yayın organları masumiyet karinesine saygılı olmalı, suçluluğu yargı kararıyla sabit olmadıkça herhangi bir kişiyi suçlu ilan edecek yayın yapmaktan kaçınmalıdır. Yargı süreci devam eden davalarda iddialar ve savunmalar adil ve dengeli biçimde aktarılmalıdır.
- 5.** Zanlıların, sanıkların ve mahkûmların yakınları, işlenen fiille açıkça ilgili bulunmadıkça ve olayın doğru anlaşılması için gerekli olmadıkça teşhir edilmemelidir.

6. Çocuklarla ilgili suçlarda, zanlı, sanık, mahkûm, tanık, mağdur ya da maktul statüsünde olan 18 yaşından küçüklerin açık isimleri ve fotoğrafları yayımlanmamalı, bu çocuklarla, ebeveynlerinin veya hukuken çocuktan sorumlu olan diğer kişilerin izni olmadıkça röportaj yapılmamalıdır.

7. Cinsel dokunulmazlığa, kadın ve çocuk istismarına ilişkin suçlarda, mağdurun açık ismi ve fotoğrafları yayımlanmamalı; kimliğini ortaya çıkaracak yayınlardan kaçınılmalıdır.

8. Yayımlanan haber, görüş ve yorumlarda, bir insanın davranışının veya işlediği suçun, haber konusu olayla doğrudan ilgili olmadıkça, onun ırkından, milliyetinden, dinî veya mezhepsel inancından, cinsiyetinden, cinsel kimliğinden, cinsel yöneliminden, yaşından, engelinden veya başka bir özelliğinden kaynaklandığını ima eden vurgular yapılmamalıdır.

9. Tıp alanında, doğruluğu bilimsel düzeyde kanıtlanmamış yöntem ve ilaçların kullanılmasını teşvik etmeye yönelik yayın yapılmamalıdır.

10. Hastanelerde araştırmalar yapan, bilgi ve görüntü almaya çalışan gazeteci, kimliğini belirtmeli ve girilmesi yasak bölümlere ancak yetkililerin izniyle girmelidir. Yetkili kişinin ve hastanın (onun izin veremeyecek durumda olması durumunda yakınının) izni olmaksızın, hastane ve benzeri kurumlarda hiçbir yolla ses ve görüntü alınmamalıdır.

11. Tekzip ve cevap hakkına saygı gösterilmelidir.

12. Üstün kamu yararı olmadıkça, sahibinin izni dışında belge, fotoğraf, ses veya görüntü alınmamalıdır.

13. İntihar olayları hakkında, haber çerçevesini aşan ve okuyucu veya izleyiciyi etki altında bırakacak, özendirici nitelikte ve genişlikte yayın yapılmamalıdır. Olayın ayrıntılarından ve uygulanan yöntemin tarifinden kaçınılmalı, olayı gösteren fotoğraf, resim veya film yayımlanmamalıdır.

14. Gazeteci, kendi çabasıyla elde etmedikçe, bir haber kaynağının verdiği bilgi ve belgenin yayımlanacağı tarih konusundaki tercihinin uymalıdır.

15. Şiddeti haklı gösteren, özendirici ve kışkırtıcı, nefret ve düşmanlığı körükleyen nitelikte yayın yapılmamalıdır.

16. Irka, milliyete, etnik kökene, cinsel kimliğe, cinsel yönelime, dile, dine ve mezhebe yönelik ayrımcılığı teşvik edecek yayın yapılmamalıdır.

17. Gazeteci, haber ajanslarından veya başka medya kuruluşlarından alarak doğrudan kullandığı veya geliştirdiği haberlerde kaynak belirtmelidir.

18. Gazeteci, mesleki saygınlığa gölge düşürecek türden etkinliklerden ve görevlerden uzak durmalıdır.

19. Habere konu edilen veya edilme- si düşünülen kişi ve kurumlardan, hediyeye, maddi çıkar veya ayrıcalık kabul edilmemelidir.

20. Gazeteci, elde ettiği bilgileri doğrulatmak için çaba göstermelidir.

21. Gazeteci, kişi ve kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde aşığılayan, hakaret

içeren ifadeler kullanmamalıdır.

22. Özel yaşamın gizliliği esastır. Üstün bir kamu yararı olmadıkça veya kişinin rızası alınmadıkça özel yaşamın gizliliğini ihlâl eden habercilik yapılmamalıdır.

23. Gazeteci, gizlilik sözü verdiği haber kaynağını açıklamamalıdır. Kaynağın kamuoyunu açıkça yanılttığı durumlarda gizlilik ortadan kalkar.

24. Gazeteci, haberde yapılan yanlış en kısa sürede düzeltmekle yükümlüdür.

25. Haberde, konuşmalardan ve demeçlerden yapılan alıntılarda bağlam saptırılmamalıdır.

26. Üstün kamu yararı olmadıkça, gizli kamera, izinsiz ses kaydı, kimlik gizleme ve benzeri yöntemlerle haber araştırmaktan kaçınılmalıdır.

27. Kaza ve cinayet haberlerinde kan ve şiddet unsurları içeren fotoğraf ve görüntüler yayımlanmamalıdır.

28. Haber formatına bürünmüş reklamlarda, bu yayınların reklam olduğu açıkça belirtilmelidir.

29. Gazeteci, bir haberin yayımlanması veya yayımlanmaması karşılığında maddi veya manevi çıkar peşinde koşmamalıdır.

30. Gazeteci kimliğini taşıyan herkes, gazeteciliğin evrensel ilkelerine uymaya özen gösterir.

İnternet Gazeteciliği Deklarasyonu

Bu, İnternet gazeteciliğinin Dünyada ve Kuzey Kıbrıs'ta hızla gelişip yaygınlaşması karşısında Medya Etik Kurulu'nca yayımlanan ve 30 maddelik "Gazetecilik Meslek İlkelerinin" İnternet gazeteciliğinde de geçerli olduğunu vurgulayan ve bunun yanı sıra özellikle İnternet ortamındaki yayıncılıkta uyulması gereken bazı prosedürleri içeren ayrı bir deklarasyondur:

1. Gazetecilik meslek ilkeleri, internet haber siteleri için de geçerlidir. Künyede, "bu haber sitesi, gazetecilik meslek ilkelerine uygun davranır" şeklinde bir ifadeye yer verilir.
2. Haber siteleri, künye ve iletişim bilgilerini yayımlamakla yükümlüdür. Künyede, haber sitesinin sorumlu müdürünün kim olduğu açıkça belirtilir.
3. Başka bir medya kuruluşundan alınarak yayımlanan haberlerde kaynağın belirtilmesi ve medya kuruluşunun kendi imkânlarıyla ürettiği özel haberlerin tamamının kullanılmayıp haberi üreten medya kuruluşuna link verilmesi esastır.
4. Bir gazetede ya da internet haber sitesinde yayımlanan köşe yazısı ancak yazarın ve yayımcının izniyle haber sitesine konulabilir.
5. İnternet haber sitelerinin sorumluları, gazetecilik kaygısıyla hareket ederler.
6. İnternet haber siteleri, haberlerin ve yazıların okunma sayılarını verirken dürüstlükten ödün vermezler.

7. İnternet haber siteleri, insan haklarına, evrensel değerlere uygun yayın yaparlar; nefret söyleminden uzak dururlar.

8. İnternet haber sitelerinde insan bedeninin metalaştırılmasına hizmet edecek ve toplumsal cinsiyet eşitliğine aykırı şekilde yayın yapılmaz.

9. Sırf haberin tıklanması için, içeriği yansıtmayan, çarpıtılmış, sansasyonel haber başlıkları kullanmak doğru değildir.

10. Haber ve köşe yazılarının altına yazılan okur yorumlarında gerçek isimlerin kullanılması esastır. Haber sitesi, takma isimlerin kullanılmasına izin verse bile, yorumları yayımlanmadan önce küfür ve hakaret içermemesi için denetlemesi gerekir. Haber sitesi, okur yorumları dahil, yayımladığı her içeriğin sorumluluğunu alır.

Medya Etik Kurulu Deklarasyonu'nu Destekleyen Örgüt ve Kuruluşlar

Günümüz itibariyle Medya Etik Kurulu Deklarasyonu'na destek veren örgütler şunlardır: ⁵⁸

- 1- Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği (KTGB)
- 2- Dış Basın Birliği (DBB)
- 3- Kıbrıs Türk Spor Yazarları Derneği (KTSYD)
- 4- Haber Kameramanları Derneği
- 5- Kıbrıs Türk Karikatürcüler Derneği
- 6- Bayrak Radyo Televizyon Kurumu Çalışanları Sendikası (BAY-SEN)

Günümüz itibariyle Medya Etik Kuru-

⁵⁸ <http://medyaetikkurulu.org/wordpress/index.php/hakkimizda/destek-veren-orgutler/>

lu Deklarasyonu'na destek beyan eden medya kuruluşlarının listesi ise şöyledir.

- 1- BRTK
- 2- Birinci Medya Kurumu
- 3- Kanal Sim
- 4- Yenidüzen
- 5- Havadis Gazetesi
- 6- Kıbrıs Medya Grubu
- 7- Haberdar Gazetesi
- 8- Kanal T
- 9- Kıbrıs Volkan Gazetesi
- 10- Haberal Kıbrıslı Gazetesi
- 11- Halkın Sesi Gazetesi
- 12- Avrupa (Afrika) Gazetesi
- 13- Star Kıbrıs Medya Grubu
- 14- Fog TV (2014'te kapandı ⁵⁹ ama sitedeki listeden hala kaldırılmadı)
- 15- Ortam Gazetesi (2017'den beri çıkmamaktadır)
- 16- Vatan Gazetesi
- 17- Güneş Gazetesi
- 18- Akdeniz Medya Grubu

- 19- Kıbrıs Postası
- 20- Haber Kıbrıs
- 21- Kıbrıs Today
- 22- Gazedda Kıbrıs
- 23- Habercim Kıbrıs
- 24- Kıbrıs Time
- 25- Gündem Kıbrıs
- 26- Haber Havadis
- 27- Kıbrıs Ada Haber
- 28- Kıbrıs Online Haber
- 29- Kıbrıs 7/24
- 30- Kıbrıs360
- 31- Türk Ajansı Kıbrıs—TAK⁶⁰

Not: Medya Etik Kurulu sitesinde bu rapor yazılırken erişilen listenin en son ne zaman güncellendiği belli değildir ama bunun yakın zamanda yapılmadığını söylemek mümkündür: örneğin, sitedeki listede kapanan bir kuruluş hala dururken Ekim 2019'da Deklarasyona dahil olan TAK yoktur.

⁵⁹https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n123920-FOG-TV-yonetimi-mali-sorunlar-nedeniyle-kana-li-kapatti

⁶⁰ TAK Müdürü Fehmi Gürdallı, Medya Etik Kurulu Deklarasyonu'nu 14 Ekim 2019'da imzaladıktan sonra bir açıklama yaparak Medya Etik Kurulu'nun önemi üzerinde durdu. Gürdallı, Türk Ajansı Kıbrıs'ın hâlihazırda belirlenen ilkelere zaten uyduğunu, ancak, Kıbrıs Türk basınının en önemli unsurlarından biri olan TAK'ın bugüne dek Medya Etik Kurulu Deklarasyonu'nu imzalamamasının bir eksiklik olduğunu, bugün atılan imza ile bu eksikliğin giderildiğini vurguladı. Gürdallı, sorumlu gazetecilik yapma anlamında tüm dünyada "medya etiği" konusunun ve bu yöndeki düzenlemelerin büyük bir ihtiyaç olarak ortaya çıktığını ve KKTC'de de bu görevi yürüten Medya Etik Kurulu'nun desteklenmesi gerektiğine işaret etti. Gürdallı, "bugün atılan imzanın ardından Türk Ajansı Kıbrıs ile Medya Etik Kurulu arasındaki işbirliğinin önümüzdeki dönemde artarak devam edeceğini" söyledi. (<http://www.yeniduzen.com/tak-medya-etik-deklarasyonunu-imzaladi-119902h.htm>)

Gazetecilik Meslek İlkelerinin Gözetilmesine İlişkin Durum

Kıbrıs Türk medya profesyonellerinin (gazeteci, editör ve yayıncıların) mesleki ve etik değerlerini ele alan çoğu akademik bazı araştırmalar vardır. 2006 yılında yayımlanmış böyle bir araştırmanın vardığı sonuç, gazetecilerin etik ilkeler konusunda genelde duyarlı göründükleri ancak bunu pratiğe geçirmede sorun yaşadıkları şeklindedir.⁶¹ O dönem için yapılmış olan medya kuruluşlarının genelde “ekonomik açıdan çok zayıf” olduğu ve bu durumun “ciddi habercilik yapılmasını engellediği” doğrultusundaki değerlendirme bugün de hatta artan ölçüde geçerlidir. Günümüzde medya kuruluşlarının büyük çoğunluğu ekonomik açıdan çok zayıf ve/veya bağımlı ve dolayısıyla hem siyasal hem de ekonomik güç odaklarının baskı ve/veya etkisine maruz kalabilmektedirler. Çok sayıda gazetecilik örgütü bulunmasına rağmen, bu örgütlerin gazetecileri mesleki anlamda koruma anlamında yeterince etkin olduklarını söylemek oldukça güçtür.

Kıbrıs Türk basınında özellikle kişi haklarına ilişkin gazetecilik etik ilkelerinin tiraj getirici/tik toplayıcı sansasyonel habercilik uğruna sıklıkla ihmal edildiği akademik araştırmalarla saptanmış önemli bir bul-

gudur:⁶²

KKTC’de önemli bir sorun olan trafik kazası haberlerinde isimlerin yani sıra plakaların, ezilmiş araç görüntülerinin verilmesi ... Medya Etik Kurulu’nun ihtarlarında başı çekmektedir. Öte yandan kişilere hakaret, tecavüzün masumlaştırılması, çocukların isim ve fotoğraflarının yayınlanması, haber kaynaklarının belirtilmemesi de diğer ihtar konularını oluşturmaktadır.⁶³

Yine aynı (yukarıda alıntılanan) araştırma-ya göre:

Kıbrıs Türk basınında etik, [tarihsel olarak ve geçmişte olduğu gibi bugün de] haber ve yorum arasındaki muğlaklığın [kalıcılığı] sonucunda, öncelikli olarak gazetelerin daha sonra ise gazetecilerin yüklendiği misyon odaklı, partizan çekişmelerin arasında kalan bir konu görünümündedir...

Bütün bunlardan hareketle, 2013’ten sonra geliştirilen Medya Etik Kurulu ve buna bağlı enstrümanlar yoluyla ortaya konan çabaların durumu meslek etiği ilke ve değerleri ilgili durumu iyileştirme konusunda ne derece etkili olduğu konusunda bir “etki değerlendirmesi” yapmanın bu alanda daha derin analiz yapılabilmesini sağlayacaktır.

Tespit Edilen Sorunlar:

- Son yıllarda Kurul kararlarının sayısı önemli ölçüde azalmıştır. Etik ihlaller Kurul tarafından pro-aktif şekilde takip edilememekte ve sadece kendisine gelen şikâyetler doğrultusunda değerlendirmelerde bulunmaktadır.
- Kurul kararlarının uygulanabilirliği çok düşüktür (sadece kınama cezası verilmektedir) ve Kurul, verdiği kararlara riayet edilip edilmediğine ilişkin etkin bir izleme mekanizmasına sahip değildir.
- Gazetecilik Meslek İlkeleri maddelerinin sayısı fazladır ve kavramsal olarak kümelenmemiştir. Bu da medya örgütleri ve kuruluşları tarafından içselleştirilmede sıkıntı yaratmaktadır. Etik kodlara ilişkin farkındalık artırıcı faaliyetler bulunmamaktadır.

⁶¹ Ercan, s. 111; S. İrvan, “Kıbrıslı Türk Gazetecilerin Mesleki ve Etik Değerleri”, *Küresel İletişim Dergisi*, sayı 1, Bahar 2006, s. 12 (<http://f-rep.emu.edu.tr:8080/xmlui/handle/11129/583>)

⁶² E.A. Tunca, “Dönüşen Dünyada Dönüşmeyen Haber Dili: KKTC Medya Etik Kurulu’na Yapılan Şikâyetlerin Habercilik Dili Üzerinden Analizi”, *Dönüşen Dünyada İletişimin Rolü Sempozyumu*, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lefkoşa, 15-16 Mart 2018.

⁶³ Ercan, s. 149-151;

1.3.3. Toplumun Medyaya Olan Güveni

Kıbrıs Türk toplumunun medyaya olan güveni belli aralıklarla sadece tek bir araştırma şirketi (Göç ve Kimlik Araştırmaları Merkezi – CMIRS) tarafından yapılmaktadır. En son gerçekleştirilen Aralık 2020 tarihli anket çalışmasında, katılımcılara kurumlara olan güvenleri soruldu.⁶⁴ Alınan cevaplar ışığında kurumlara 5 üzerinden bir puanlama yapıldı. Bu bağlamda medyaya güven 5 üzerinden 2,89 puan aldığı görülmektedir. 3 puan üzeri alan kurumlara güvenin tam olduğu değerlendirirken, 3'ün altında puana sahip kurumlar için güvenin istenilen oranda olmadığı yorumu yapılmaktadır.

Kıbrıs Türk toplumunun medyaya güvenini, medyadan beklentilerini, medyada gördükleri güçlü ve zayıf yönleri vb. düzenli aralıklarla ölçen araştırma şirketlerinin çeşitlendirilmesi, farklı sonuçların olması durumunda bunların kıyaslanması daha sağlıklı veriler üretilebilmesi açısından önemlidir.

Araştırma şirketlerinin yanı sıra medya kuruluşlarının da kendi okuyucu ve izleyici kitlelerine yönelik tercihleri ve beklentileri konusunda geribildirim mekanizması (anketler, açık oturumlar vb.) kurmaları ve geliştirmeleri, toplumun medyaya güvenlerinin artırmada önemli faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Tespit Edilen Sorunlar:

- Kıbrıs Türk toplumunun medyaya güvenini ölçen çalışmalar yetersizdir. Daha sağlıklı bir değerlendirme yapmak için kıyaslanabilecek veriler bulunmamaktadır.
- Halihazırda sadece bir şirket tarafından gerçekleştirilen anket çalışmasında, genel olarak medyaya güven, diğer kurumlar arasında konumlandırılmıştır. Ancak ankete katılanların yüzdelik olarak kaçta kaçının medyaya güven duyduğuna ilişkin veriler bulunmamaktadır.
- Medya kuruluşları okuyucu kitleleriyle etkileşimlerini artırıcı gerekli geribildirim mekanizmalarını oluşturmamışlardır.

⁶⁴ "CMIRS'ün anketinin ikinci bölümü yayımlandı". Özgür Gazete. <https://www.ozgur gazetekibris.com/kibris/19129-cmirsun-anketinin-ikinci-bolumu-yayimlandi.html>

1.3.4. Gazetecilerin Özlük Hakları

Medya çalışanlarının sosyal ve ekonomik haklarını ve mesleki özgürlüklerini korumaya yönelik pek çok kural, Basın İş Yasası altında düzenlenmektedir. Sosyal ve ekonomik haklar bağlamında, genel hatları itibariyle medya çalışanlarına şu haklar tanınmaktadır;

- Üç aydan fazla süreli hizmet akitlerinin yazılı yapılması
- Hizmet akitlerinin fesih koşulları ve çalışana yeni iş arama izni tanınması
- Hizmet akdinin sonlandırılması durumunda tazminat hakkı
- Dinlenme hakkı, fazla çalışma koşulları ve ek mesai hakkı gibi basın çalışanlarını mesleklerini icra ederken işverenleri nezdinde koruyan haklar

Mesleki özgürlükler bağlamında ise, gazetecilerin özgür ve özerk haber ve yorum üretmelerine evrensel gazetecilik ilkelerine ters, gazetecilik mesleğine gölge düşürebilecek bir iş, haber, program, yorum vb. yapmaya veya inanmadığı bir görüşü savunmaya zorlandığı durumlarda bu talebi kabul etmeyip reddetme hakkına sahip olması dikkati çekmektedir.

Basın İş Yasası hem özelde hem de kamuda görevli medya çalışanları için asgari nitelikleri ortaya koymaktadır. Ayrıca kamu yayıncılığında görevli çalışanlar ile bazı özel kuruluşlarda görevli basın mensuplarına, Basın İş Yasası'na ek olarak ilgili teşkilat yasalarında ve Toplu İş Sözleşmelerinde ek haklar tanınmaktadır.

Yasanın uygulanmasında sıkıntılar olduğu, birçok basın kuruluşunda gazetecinin mesleki özgürlüğü ve sosyal haklarıyla ilgili yasa kurallarına uyulmadığı bilinmektedir. Bu da Basın İş Yasası'nın gerçekten uygulanabilmesi için bazı önlemlerin alınması gerektiğini göster-

mektedir.

Basın İş Yasası'nın 60'ıncı maddesinde, ilgili mevzuatın uygulanmasını izleme ve denetleme sorumluluğu Çalışma Dairesi'ne verilmektedir. Basın sektöründe faaliyet gösteren örgütlerde (özellikle KTGB ve Basın-Sen) genel kanaat, Kuzey Kıbrıs'ta basın çalışanlarının tüm haklarının Basın İş Yasası ile güvence altına alınmış olduğu şeklindedir. Ancak, yeterli izleme ve denetim yapılamadığı için yasanın tam olarak uygulanmadığı ve basın çalışanlarının bundan dolayı çeşitli mağduriyetlere uğradığı saptaması da yapılmaktadır. KTGB ve Basın-Sen başkanlarının birkaç yıl önce bu konuyu soruşturması talebiyle Yüksek Yönetim Denetçisine yaptıkları başvuru sonucunda ortaya çıkan rapor bu saptamayı genel olarak doğrulamaktadır.⁶⁵ Raporla bazı işyerlerinin çalışanların sosyal sigorta yatırımları konusunda değişik seviyelerde düzensizlikleri ya da borçları bulunduğu kaydedilmektedir. Raporla şu sonuca varılmaktadır:

Netice itibariyle, Çalışma Dairesi Müdürlüğü'nün, basın çalışanlarının Basın İş Yasası kapsamındaki haklarının korunması için gerekli takibi ve denetimi zamanında yapmadıkları veya yapamadıkları anlaşılmaktadır. Söz konusu denetimler zamanında yapılmadığı cihetle çok sayıda basın çalışanının mağdur oldukları, yasal haklarını kullanamadıkları, Sosyal Sigorta primlerindeki eksiklikleri giderilinceye kadar almaları gereken haklarını alamadıkları cihetle mağdur oldukları anlaşılmaktadır.

... [İ]zleme ve denetleme görevinin tam ve düzenli olarak yapılabilmesi için Çalışma Dairesi Müdürlüğünde bulunan müfettiş kadrolarının ivedilikle artırılması ve doldurulması gerekmektedir...

Tespit Edilen Sorunlar:

Kamu yayıncılığı

- BRT'de 1993 yılından beridir hiçbir kadrolama yapılmamıştır.
- BRT'de çalışanlara yönelik kurum içerisinde baskı, yıldırma ve etkisizleştirme faaliyetleri yaşandığı dile getirilmiştir.

Özel sektör yayıncılığı

- Birçok basın kuruluşunda gazetecinin mesleki özgürlüğü ve sosyal haklarıyla ilgili yasa kurallarına uyulmadığı bilinmektedir. Yasayı uygulamadan sorumlu kurum etkin denetim yapmamaktadır. Gazeteciler düşük ücretlerle uzun mesai saatlerine tabi tutulurken, iş güvencesi ve iş güvenliği olmadan emek sarf etmektedir.
- Mobbing ile ilgili yasal düzenlemeler mevcut değildir.
- Gazeteciler kendi hakları konusunda farkındalıkları düşüktür. Farkında olanlar ise işlerini kaybetme korkusuyla bu konuda girişim yapmaktan imtina etmektedir.
- Serbest çalışan (freelance) gazetecilerin haklarını düzenleyen kural veya ilkeler yetersiz kalmaktadır. Ör: Covid-19 sürecinde sağlanan devlet katkılarında yararlanamamaları vb.
- İş mahkemelerinin veya alternatif uyuşmazlık çözüm mekanizmalarının olmamasından dolayı hak ihlalleri ile ilgili davaların çok zaman almasının yarattığı yılgınlık vardır.
- İş yerlerinde sendikalaşmaya karşı bezdirici tavır ve tehditler bulunmaktadır.

⁶⁵ "Ombudsman Emine Dizdarlı Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği ve Basın Emekçileri Sendikasının raporunu yayınladı", 31 Mayıs 2018, <https://ombudsman.gov.ct.tr/BAŞVURU-RAPORLARI/ArtMID/38993/ArticleID/91773/Ombudsman-Emine-Dizdarlı-Kıbrıs-T252rk-Gazeteciler-Birliği-ve-Basın-Emekçileri160-Sendikasının-raporunu-yayınladı>.

1.4. MESLEKİ KAPASİTE GELİŞİMİ, ÖRGÜTLENME VE DİĞER SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İLE İŞ BİRLİĞİ

Medya mesleğinin kapasite gelişimi gerek üniversitedeki medya eğitimleriyle gerekse de meslek için eğitimlerle sağlanmaktadır. Medya eğitimi, medya çalışanları için yapılandırılmış kurslar ve yeterlilik programlarından işbaşı koçluğu, staj ve uzaktan öğrenmeye kadar birçok eğitim olanağını kapsamaktadır. Bu eğitimler, işverenler, medya eğitim kurumları, üniversiteler, mesleki kuruluşlar veya medya gelişimi konularında faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlar tarafından sağlanmaktadır.

Bazı ülkelerde gazetecilerin eğitim ve profesyonel destek alabilecekleri medya merkezleri veya akademileri bulunmaktadır. Bu kurumlar, gazetecilerin profesyonel gelişimlerine katkı sağlayarak yeteneklerinin geliştirilmesi yönünde kurslar düzenlemektedir. Bu kursların eğitim planlaması yapılırken yerel medya pazarının isteklerine ve ihtiyaçlarına cevap veren konular seçilmektedir.

Üniversitelerde okutulan medya ile ilgili bölümlerdeki akademik müfredat, geleceğin medya profesyonellerine bağımsız düşünebilme ve analiz edebilme yönünde gerekli becerileri de içermelidir. Ayrıca medya sektöründeki hızla değişen dinamikler, müfredatın da düzenli bir şekilde gözden geçirilerek güncellenmesini gerekli kılmaktadır.

Medya ile ilgili akademik müfredatta olması gereken bir diğer önemli unsur ise medya ve bilgi okuryazarlığıdır. Özellikle medya ve bilgi okuryazarlığı günümüz dünyasında değişen iletişim metotları ışığında vatandaş etkileşiminin, blogların, cep telefonlarının ve medya ile vatandaşlar arasındaki diğer iki yönlü iletişim araçlarının artması sonucunda, iletişimle ilgili iş modellerinin yeniden şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kısacası, artık edilgen bir pozisyondan çıkarak yeni iletişim teknolojilerini kullanarak haber yayan ve habere hızlıca erişen kitlelerin, “bu mecraları daha verimli kullanmaları ve bunu yaparken maruz kalılabilecek bazı riskler karşısında farkındalık geliştirebilmeleri için, medya iletileri ve yöntemleri konusunda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir”⁶⁶. Bu bağlamda, medya ve bilgi okuryazarlığı eğitimlerinin

sadece yükseköğretim müfredatında değil, ilkökul yıllarından itibaren okutulması gereken bir konudur. Zira “bu derslerin en erken yaşta başlaması, öğrencilerin özellikle etkiye daha fazla açık oldukları yaşlarda medyayı daha iyi anlamalarını sağlayacaktır”⁶⁷.

Medya çalışanlarının mesleki gelişimlerini destekleyen ve yeri geldiği zaman ücretsiz veya düşük ücretle meslek içi eğitimler sağlayan, ayrıca mesleklerini ilgilendiren konularda kolektif hareket edebilmelerini mümkün kılan medya örgütlerinin varlığı da önemli bir faktördür. Medya çalışanları, üzerlerinde baskı hissetmeden sendika, birlik veya benzeri sivil toplum kuruluşu kurma ve üye olma haklarını kullanabilmelidirler. Sendikalar ve mesleki birlikler, haksız işten çıkarma, ücret, çalışma koşulları, kaynakların korunması ve ifade özgürlüğü ile ilgili konularda meslek adına doğrudan savunuculuk sağlayabilirler. Ayrıca eğitimler, etik kodlar ve kurallar ile tartışma forumları oluşturarak profesyonel standartların yükseltilmesinde önemli rol oynayabilirler.

Diğer sivil toplum örgütleriyle etkin iş birliği tesis edilmesi de sağlıklı bir medya ekosistemi oluşturulabilmesi için gerekli desteğin ve izlemenin sağlanabilmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda, diğer sivil toplum kuruluşları da medya içeriğinin ve sahipliğinin izlenmesinin yanı sıra ifade özgürlüğü, gazetecilerin korunması, medya politikası ve regülasyonu, kapasite geliştirme ve toplumun bilgiye erişimi ve sesinin duyurulması için savunuculuk yapmada medya örgütlerine destek olabilmektedirler. Ayrıca bu örgütler medya kuruluşları ile angaje olarak belli konularda (ör. azınlıklar, dezavantajlı gruplar vs) medya içeriklerinde hassasiyet geliştirilmesini sağlayabilirler.

Bu bölümde, Kuzey Kıbrıs'taki mevcut medya eğitimlerinin neler olduğuna ilişkin bir mevcut durum analizi yapılarak, medya okuryazarlığı konusundaki deneyimler paylaşılmaktadır. Ayrıca basın kartı sistemi incelenmiştir. Son olarak basın alanında faaliyet gösteren örgütlerin yanı sıra diğer sivil toplum kuruluşları ile sağlanan etkileşim yer almaktadır.

⁶⁶“Medya okuryazarlığı nedir?”, https://www.medyaoakyazarligi.gov.tr/menu_goster.php?Guid=-B7AA7732-1593-4B32-BDE5-D76E64C2A5FA&MenuId=2#:~:text=Medya%20okuryazarligi%20C4%B1%C4%9F%C4%B1%3B%20yayg%C4%B1n%20 Kabul%20g%C3%B6ren,kendi%20medya%20iletilerini%20C3%BCretebilme%20becerisidir
⁶⁷Ersoy, Metin. “Medya okuryazarlığı herkese lazım”. *Havadis Gazetesi*, 4 Haziran 2013.

Metin Kutusu 6: Medya Mensuplarının Yaşam Boyu Eğitimi: Medya Akademisi Örnekleri

Dünyanın birçok ülkesinde, medya mensuplarının mesleki gelişimlerini desteklemek ve medya kuruluşlarının kurumsal ve mali gelişimlerini desteklemek amacıyla medya akademileri faaliyet göstermektedir. Dijital pazarlama, sosyal medya yönetiminden sunuculuk ve spikerliğe kadar geniş bir alanı kapsayan eğitim müfredatlarıyla, eğitim alan bireylerin mesleklerinde daha etkili performans göstermeleri ve çalıştıkları kurumun iş kapasitesini artırmalarını sağlayan medya akademileri, ayrıca medya sektöründe kariyer yapmak isteyen bireylere de sertifikalı programları sunmaktadır.

Alman Medya Akademisi

Alman Medya Akademisi (Akademie der Deutschen Medien – AMD) 1993 yılında kurulduğundan beri, yayıncılık ve medya sektöründe çalışan yöneticiler ve kalifiye personel için uygun maliyetli ve yüksek kaliteli eğitim sağlama konusunda uzmanlaşmıştır. Akademinin 1990'lardaki ilk misyonu, yayıncılık ve medya sektörü için bir dizi sürekli eğitim kursu geliştirmek iken, kısa süre içinde sunduğu hizmetlerini genişletmiştir. Eğitim programlarında 4,500'den fazla katılımcıyla ADM, şu anda Almanya'nın önde gelen medya akademilerinden biridir. Medya işinde uzmanlaşan ADM, düzenlemeden yazılıma ve dijital yayıncılığa kadar tüm medya becerilerini kapsayan çok çeşitli sınıf tabanlı kısa kurslar sunmaktadır.

1999'dan beri kâr amacı gütmeyen bir limitet şirket olan ADM, on hissedara aittir. Bu geniş sahiplik tabanı Akademi'ye, medya çalışmalarının ana alanlarında zengin ve kapsamlı bir eğitim teklifleri yelpazesi oluşturma kapsamı sağlar. Ek olarak, kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan ADM, nispeten düşük bir maliyetle yüksek kaliteli eğitim sunmayı amaçlamaktadır.

ADM'de sunulan eğitimler şu şekildedir: Yayıncılık ve medya şirketleri için yönetim ve uzman seminerleri

- Medya hukuku üzerine kısa kurslar
- Dijital yayıncılık üzerine kısa kurslar
- Kurumsal yayıncılık üzerine kısa kurslar

- Özel bilgi yayıncılık üzerine kısa kurslar

Şirket içi eğitim ve danışmanlık hizmetleri:

- Dijital yayıncılık
- Mobil yayıncılık
- Dergi yayıncılığının geleceği
- Uzmanlaşmış bilgi yayıncılık
- Kurumsal yayıncılık
- Gençlik ve çocuk pazarları
- Medya hukuku

İstanbul Medya Akademisi

İstanbul Medya Akademisi öğrencilere sunduğu geniş uygulama imkanlarıyla mesleki tecrübe edinmelerini sağlamak için medyanın teknik ve kreatif alanlarında eğitimler düzenleyen bir medya eğitim kurumu ve yapım evidir. Prodüksiyon, stüdyo ve teknik imkanlar, prodüksiyon danışmanlığı hizmetleri sunan ve TV içeriği üreten İstanbul Medya Akademisi, bu üretim süreçlerine öğrencilerini dahil ederek geleceğin seçkin medyacılarını yetiştirmektedir.

Akademi "sinema", "görsel sanatlar", "oyunculuk" ve "medya" alanlarında şu eğitimleri sunmaktadır:

- **Sinema:** Sinema Yönetmenliği, Senaryo Yazarlığı, Kurgu Montaj ve Post Prodüksiyon
- **Görsel Sanatlar:** İleri Seviye Fotoğrafçılık, Grafik Tasarım, Görsel Efekt ve Compositing, 3D Animasyon
- **Oyunculuk:** Kamera Önü Oyunculuk
- **Medya:** Sunuculuk ve Spikerlik, Televizyon Haberciliği ve Gazetecilik, Dijital Pazarlama ve Sosyal Medya Uzmanlığı, Reklam-Metin Yazarlığı, Marka Yönetimi ve Stratejik Planlama, Televizyon Programcılığı, Diksiyon ve Etkin İletişim

Medya Akademi

2013 yılında İstanbul'da kurulan Medya Akademi dijital pazarlama, sosyal medya, reklamcılık ve e-ticaret alanlarında yayınlar yaparak, eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunmaktadır. Türkiye, ABD, Almanya, Hollanda, Azerbaycan, KKTC

ve Irak'ta Türk şirketlerine eğitim, danışmanlık ve operasyon hizmetleri sunmakta olan Medya Akademi'nin yayınladığı birçok kitap üniversitelerde lisans ve yüksek lisans derslerinde okutulmaktadır.

Medya Akademi'de sunulan dersler şu şekildedir:

- Dijital Pazarlama ve Sosyal Medya

- E-Ticaret ve E-İhracat Uzmanlığı
- Kullanıcı Deneyimi Tasarımı (UX)
- Google Ads, Facebook ve Instagram Reklamcılığı
- WordPress ve Web Tasarımı
- Podcast ve İnternet Radyoculuğu
- Video Prodüksiyon ve Kurgu
- İnternet Haberciliği ve Gazetecilik

1.4.1. Medya Eğitimi

Akademik Medya Eğitimi

Kuzey Kıbrıs'ta medya ile ilgili ön lisans, lisans ve doktora eğitimi veren dokuz üniversite bulunmaktadır. Bu yükseköğretim kurumlarında görsel tasarımdan animasyona kadar medyayı ilgilendiren birçok alanda eğitimler verilmektedir (Tablo 3).

Medya sektörünü ilgilendiren konularda akademik eğitim olanağının çok olmasına karşın sektör çalışanlarının kendilerini geliştirecek ve mesleki yeteneklerini artıracak kurslar kısıtlı sayıda düzenlenmekte ve bir sistematik çerçevesinde yürütülmektedir. Medya çalışanlarının kişisel gelişimlerini sağlayacak eğitimler, ülkenin en fazla üyeye sahip medya STK'sı olan KTGB tarafından belli aralıklarla dil kursları, hizmet içi eğitimler (ör. diksiyon), seminer, konferans ve atölye çalışmaları şeklinde

verilmektedir. Ayrıca, üyelerinin mesleki gelişimine katkı sağlamak amacıyla farklı üniversitelerle iş birliği çerçevesinde burs olanakları sağlamak için çalışmalar yürütülmektedir.

Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT) önderliğinde ve Basın Emekçileri Sendikası, Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği ve Kıbrıs Gazeteciler Sendikası ortaklığında düzenlenen Gazeteci Değişim Programı kapsamında Kuzey Kıbrıs'tan seçilen gazeteciler güneyde, güneyden seçilen gazeteciler ise kuzeyde 5 gün boyunca bir medya kuruluşunda görev yapmışlardır. Bu değişim programı sayesinde iki toplumdan medya çalışanları karşılıklı birbirlerini daha iyi anlama ve haber içeriklerinde iki tarafı uzlaştırıcı ve yakınlaştırıcı dil geliştirme yönünde beceriler geliştirme fırsatı yakalamışlardır.

Tablo 3: Kuzey Kıbrıs'taki Üniversiteler ve Medya ile İlgili Verilen Eğitimler

Üniversite Adı	Bölümler
Ada Kent Üniversitesi	x
Akdeniz Karpaz Üniversitesi	x
Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi	<ul style="list-style-type: none">• Halka İlişkiler ve Tanıtım (Ön Lisans)• Medya ve İletişim (Ön Lisans)• Radyo ve Televizyon Programcılığı (Ön Lisans)• Sosyal Medya Yöneticiliği (Ön Lisans)• Halka İlişkiler ve Reklamcılık (Lisans)
Arkın Yaratıcı Sanatlar ve Tasarım Üniversitesi	<ul style="list-style-type: none">• Görsel İletişim Tasarımı (Lisans)• Yeni Medya ve İletişim (Lisans)• Reklam Tasarımı ve İletişim (Lisans)
Bahçeşehir Kıbrıs Üniversitesi	x
Atatürk Öğretmen Akademisi	x
Doğu Akdeniz Üniversitesi	<ul style="list-style-type: none">• Dijital Oyun Tasarımı (Lisans)• Görsel İletişim Tasarımı (Lisans)• Halkla İlişkiler ve Reklamcılık (Lisans)• Radyo, TV ve Sinema (Lisans)• Yeni Medya ve İletişim (Lisans)• Dijital Medya ve Film (Master)• Görsel Sanatlar ve Görsel İletişim Tasarımı (Master)• İletişim ve Medya Çalışmaları (Master)• İletişim (Doktora)
Girne Amerikan Üniversitesi	<ul style="list-style-type: none">• Basın Yayın (Lisans)• Dijital Pazarlama ve Sosyal Medya Yönetimi (Lisans)• Halkla İlişkiler (Lisans)• Medya ve İletişim (Lisans)• Radyo, TV ve Sinema (Lisans)• Yeni Medya (Lisans)• Basın Yayın (Master)• Halkla İlişkiler (Master)• İletişim ve Medya Yönetimi (Doktora)
Girne Üniversitesi	x

İstanbul Teknik Üniversitesi Kuzey Kıbrıs		x
Kıbrıs Amerikan Üniversitesi	<ul style="list-style-type: none"> Görsel İletişim Tasarımı (Lisans) 	
Kıbrıs Batı Üniversitesi		x
Kıbrıs İlim Üniversitesi		x
Kıbrıs Sağlık ve Toplum Bilimleri Üniversitesi		x
Lefke Avrupa Üniversitesi	<ul style="list-style-type: none"> Görsel İletişim Tasarımı (Lisans) Halka İlişkiler ve Reklamcılık (Lisans) Radyo, TV ve Sinema (Lisans) Yeni Medya ve İletişim (Lisans) İletişim Bilimleri (Master) İletişim Bilimleri (Doktora) 	
Akdeniz Araştırma ve Bilim Üniversitesi		x
Onbeş Kasım Üniversitesi	<ul style="list-style-type: none"> Görsel İletişim Tasarımı (Lisans) Yeni Medya (Lisans) Radyo, TV ve Sinema (Lisans) 	
Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kuzey Kıbrıs Kampusu		x
Rauf Denktaş Üniversitesi		x
Final Üniversitesi		x
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi	<ul style="list-style-type: none"> Gazetecilik (Lisans) Görsel İletişim Tasarımı (Lisans) Halka İlişkiler (Lisans) Radyo, TV ve Sinema (Lisans) İletişim ve Medya Çalışmaları (Master) İletişim ve Medya Çalışmaları (Doktora) 	
Yakın Doğu Üniversitesi	<ul style="list-style-type: none"> Çizgi Film ve Animasyon (Lisans) Film Yapımı ve Yayıncılık (Lisans) Gazetecilik (Lisans) Görsel İletişim Tasarımı (Lisans) Halka İlişkiler ve Tanıtım (Lisans) Radyo, TV ve Sinema (Lisans) Medya ve İletişim Çalışmaları (Master) Medya ve İletişim Çalışmaları (Doktora) 	

Medya ve Bilgi Okuryazarlığı

Medya ve bilgi okuryazarlığı, sağlıklı düşünenebilen, eleştiren, kendine sunulan bilgileri sorgulayan, bilgiden bilgi üreten bir nesil yaratılmasında önemli bir rol üstlenmektedir⁶⁸. Kuzey Kıbrıs'ta medya ve bilgi okuryazarlığı, 2012 yılında sadece ortaokul öğrencilerine öğretilmek üzere eğitim müfredatına dahil edildi. Bu konuda öğretmen eksikliği nedeniyle seçmeli ders olarak müfredatta yerini alan medya ve bilgi okuryazarlığı, Talim ve Terbiye Dairesi tarafından bir kurulan bir komisyonun hazırladığı Medya Okuryazarlığı Öğretim Programı çerçevesinde okutulmaya başlandı.

Bireylerin haberleri her yönüyle analiz edebilme ve yalan haberi doğru haberden ayırtılabilmelerine olanak sağlayan ve böylece medyanın öz denetim süreçlerine tamamlayıcı bir rol oynayan medya ve

bilgi okuryazarlığının ülkemizde öğretilmesiyle ilgili birçok sıkıntı bulunmaktadır. Bunların başında, medya ve bilgi okuryazarlığının seçmeli ders olmasından ötürü öğrencilerin gösterdiği ilgisizlik neticesinde eğitim kurumlarında artık okutulmamaktadır.

Medya ve bilgi okuryazarlığının ilkökul seviyesinde okutulmaması da başlı başına bir sorun teşkil etmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde medya ve bilgi okuryazarlığı, küçük yaşta çocukların medyanın veya kitle iletişim araçlarının işleyişlerini anlayabilmeleri için ilkökul seviyesinde okutulmaktadır. Ortaokul ve lise çağındaki öğrencilerin sahip oldukları birtakım alışkanlıkların bu noktada değiştirilmesi zordur. Ayrıca özellikle lise çağındaki öğrencilerin üniversiteye girişle ilgili daha öncelikli dersleri tercih etmelerinden ötürü, medya ve bilgi okuryazarlığı dersini seçmeli ders olarak tercih etmedikleri görülmektedir.⁶⁹

Tespit Edilen Sorunlar:

- Medya ve bilgi okuryazarlığı derslerinin zorunlu olmaması gerekli ilgilinin gösterilmesine neden olmaktadır. Şu an hiçbir ortaöğretim kurumunda tercih edilmediği için okutulmamaktadır.
- Medya ve bilgi okuryazarlığının daha erken yaşlarda değil de ortaokul ve liselerde okutulması, birtakım alışkanlıkların düzeltilmesinde geç kalınmasına yol açabilmektedir.
- Medya ve bilgi okuryazarlığı eğitimi verecek öğretmen eksikliği bulunmaktadır.
- Medya ve bilgi okuryazarlığına ilişkin toplum nezdinde farkındalık düşüktür.

⁶⁸ Metin Ersoy, "Medya okuryazarlığı dersinde sıkıntı var". *Gündem Kıbrıs*. 7 Ekim 2013 <https://www.gundemkibris.com/medya-okuryazarligi-dersinde-sikinti-var-makale,6079.html>

⁶⁹ A.g.e

1.4.2. Mesleki Nitelikler

Basın Kartı

Medya mensuplarının belli bir mesleki niteliklere haiz, etik değerlere bağlı olduğunu ve faaliyetlerinde kamu yararı gözettiğini tasdikleyen bir kimlik kartı şeklindeki "basın kartı", 1988'den 2006'ya kadar devletin Enformasyon Dairesi tarafından verilmekteydi. Bu durum 2006 yılında yasada düzenleme yapılarak değiştirilmiş ve basın kartının basın-yayın alanındaki meslek örgütleri temsilcilerinden oluşan özerk bir Basın Kartı Komisyonu tarafından verildiği şimdiki uygulamaya geçilmiştir. Bir sivilleşme olarak tarif edilebilecek bu değişikliğin öncülüğünü KTGB yapmıştır.

Basın kartıyla ilgili yasal düzenleme ilk başta 46/1988 Sayılı Enformasyon Dairesi Yasası (esas yasa) içinde, Dairenin başlıca görevlerinin sayıldığı 5'inci maddenin 6'ncı fıkrasında yer alan "Basın-yayın mensuplarına Basın Kartı vermek" ifadesinden ibaretti. Daha sonra, 58/1991 Sayılı Değişiklik Yasasıyla bu fıkraya "Basın Kartı verilmesinde uyulması gerekli usul ve esaslar, Dairenin önerisi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından hazırlanacak bir Tüzükle düzenlenir" şeklinde bir ekleme yapıldı. Eski, yani 2006'ya kadarki uygulamada, basın kartı vermek Enformasyon Dairesi'nin göreviydi ve bu işi bir basın örgütünden gelen temsilci dışındaki üyeleri Daire tarafından atanmış bir komisyon yapmaktaydı.

Bu dönemde bazen gerçekte gazeteci sayılamayacak kişiler, örneğin siyasi ya da partizan nedenlerle veya askeri otoritelerin isteğiyle basın kartı alabilmekte, basın camiasının giderek büyüyen tepkisine rağmen bu gibi kararların önüne geçilememekteydi. Komisyonun daha demokratik, geniş katılımlı ve özerk olması halinde bu durumun düzeleceği düşüncesiyle KTGB öncülüğünde yürütülen çaba, sonunda dönemin CTP-DP koalisyon hükümetini harekete geçmeye ikna etti ve 8 Mayıs 2006'da hedefe ulaşıldı: Enformasyon Dairesi Yasası'nın 5'inci maddesinin 6'ncı fıkrası 49/2006 sayılı yasa değişikliği ile kaldırılıp, böylece "Basın-yayın mensuplarına Basın Kartı vermek" Enformasyon Dairesi'nin görevi olmaktan çıkartılırken, 48/2006 sayılı yasa değişikliği ile de Fasil 79 Basın Yasası'na eklenen yeni bir madde (30. madde) ile basın kartı vermek tamamen meslekle ilgili sivil toplum kuruluş-

larının temsilcilerinden oluşan bir Basın Kartı Komisyonu'na bırakıldı. Eklenen 30. madde şöyledir:

(1) Basın-yayın mensuplarına Basın Kartı verilmesinde, gazetecilik alanında faaliyet yürüten, Birlikler ve Dernekler Yasası tahtında tescil edilmiş olan ve tescilinden itibaren en az beş yıldır faaliyetlerini sürdüren dernek veya birliklerin en az beş yıldır Sarı Basın Kartı sahibi birer temsilcisinden ve iki yıl görev yapmak üzere [bu temsilciler tarafından] oybirliğiyle seçilen Basın Kartı Komisyonu yetkilidir.

(2) Basın Kartı Komisyonunun çalışmalarını düzenleyen kurallar, Basın Kartı verilmesinde ve yenilenmesinde aranan koşullar, Basın Kartı türleri, Basın Kartının sağladığı hak ve kolaylıklar ile Basın Kartına ilişkin diğer usul ve esaslar, Basın Kartı Komisyonu tarafından hazırlanan, Enformasyon Dairesinin bağlı bulunduğu Bakanlıkça Bakanlar Kuruluna sunulan ve Bakanlar Kurulu tarafından onaylanan ve Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren bir tüzükle düzenlenir.

48/2006 sayılı Basın (Değişiklik) Yasası'na ayrıca şu "Geçici Madde" yerleştirildi:

Bu (Değişiklik) Yasasının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içerisinde, Enformasyon Dairesi, basın-yayın mensuplarına Basın Kartı verilmesinin usul ve esasları hakkında bir tüzük hazırlayarak Bakanlar Kuruluna sunar. Enformasyon Dairesinin tüzük hazırlama yetkisi ve görevi bir defaya mahsus olup, Basın Kartı Tüzüğü'nün değiştirilmesi veya yenilenmesi Esas Yasasının 30'uncu maddesi uyarınca yapılır.

Bu geçici madde ile yapılan, 30. maddede öngörüldüğü şekilde kurulacak ilk komisyonun çalışmaya başlayabilmesi için gerekli olan ilk tüzüğü hazırlama görevini bir defaya mahsus olmak üzere Enformasyon Dairesi'ne vermektir. Yasalardaki bu değişikliklerden sonra Enformasyon Dairesi tarafından hazırlanıp Bakanlar Kurulu'na sunulan yeni Basın Kartı Tüzüğü orada onaylandıktan sonra 29 Eylül 2006'da Resmi Gazete'de yayımlandı ve yürürlüğe girmiş oldu. Şu anda yürürlükte olan bu tüzüktür.

Tüzük uyarınca oluşturulan Basın Kartı Komisyonu'nun bugünkü şartlarda altı üyesi bulunmaktadır. Komisyon'da temsil edilen kuruluşlar şunlardır: Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği, Kıbrıs Türk Gazeteciler Cemiyeti, Dış Basın Birliği, Kıbrıs Türk Spor Yazarları Derneği ve KKTC Haber Kameramanları Derneği. Ayrıca altıncı üye de diğer üyeler arasında oybirliği ile seçilen Sürekli Basın Kartı sahipli bir kıdemli gazetecidir. Basın Kartı Tüzüğü, "Komisyon'a, en fazla Sarı Basın Kartı sahibi üyesi bulunan dernek veya birliğin temsilcisi Başkanlık eder" demektedir. Bu durumda, kurulduğu 2007 yılından beridir Komisyon'un başkanı KTGB'nin temsilcisi olagelmıştır.

Komisyon, 'sarı basın kartı' ve 'sürekli basın kartı' olmak üzere iki tür basın kartı vermektedir. Sarı basın kartı, "Yerli ve yabancı basın-yayın kuruluşlarının KKKTC vatandaşı olan veya KKTC'de ikamet ve çalışma izni bulunan gazetecilerine ve herhangi bir kuruluşa bağlı olmayıp sözleşme ve telif ücreti karşılığında çalışan, KKTC vatandaşı olan ya da ikamet ve çalışma izni bulunan serbest gazetecilere" (Basın Kartı Tüzüğü'nde ayrıca öngörülen belli koşullara sahip olmaları halinde) verilmektedir. Bu kart iki yıl için verilmekte ve kartın yenilenmesi için Komisyon'a tekrar başvuru yapılması gerekmektedir.

Sürekli basın kartı ise, "[k]esintisiz olarak 20 yıl veya kesintili olarak 25 yıl fiilen gazetecilik görevi yapmış olan ve bu süreler içerisinde, [Enformasyon Dairesi] veya Komisyon tarafından verilmiş bir Sarı Basın Kartı sahibi olan KKTC vatandaşı gazetecilere" verilmektedir.

Komisyon kararlarını, sürekli basın kartları için başvurularda ve sarı basın kartının başvuru sahibine ilk kez veriliyor olduğu durumlarda oy birliği ile almaktadır. Sarı kartın yenilenmesi için başvurularda ise kararlar oy çokluğu ile alınmakta olup eşitlikte halinde başkanın oyu ayırt edici olmaktadır.

Basın kartının verilmesinde aranan temel şart, başvuru sahibinin tam zamanlı olarak gazetecilik yapıyor olması ve sosyal güvenlik (sigorta ve ihtiyat sandığı) yatırımlarının da gazetecilik nedeniyle yapılıyor olması-

dır. Dolayısıyla bu ölçüt, özellikle özel sektör medya kuruluşlarında çalışan gazetecilerin özlük haklarının (sosyal güvenlik, iş güvencesi, vb.) gözetilmesi ve korunmasını sağlamakta, bu konuda yaşanmakta olan ciddi aksaklıkları düzeltmekte yardımcı bir mekanizma olarak da görülmektedir.

Basın kartı sahibi gazetecilere tanınan bazı ayrıcalıklar bulunmaktadır. Bu ayrıcalıklardan dikkat çekici olanları aşağıda belirtilmektedir:

- Her türlü kurum ve kuruluş, STK, Devlet ve Hükümet yetkililerinin görüşme ve toplantılarına katılmak,
- Resmî Törenlerde katılım önceliği,
- Önemli toplantı ve resmi ziyaretlerde park etme hakkı, durma ve geçiş üstünlüğü
- Kültür-sanat etkinlikleri, müze, spor müsabakası vs ücretsiz giriş hakkı
- Kamuya açık hava ve deniz limanlarındaki törenlere ve toplantılara serbestçe giriş
- Kurumlar arası ikili anlaşmalar uyarınca; telefon iletişiminde, basın ile ilgili teknoloji ürünlerinde ve ulaşım araçlarında seyahat etmede indirim

Basın Kartı Komisyonu'nda, kısmen tüzükle ilgili yukarıda dile getirilen sorun ve bunun yanında daha önemli bazı başka rahatsızlıklardan dolayı son zamanlarda ortaya çıkan bir belirsizlik vardır.⁷⁰ Komisyon üyeleri arasında, tüzüğün kapsamlı bir şekilde güncellenmeye ihtiyacı olduğunu ve bunun en kısa zamanda yapılması gerektiğine ilişkin bir görüş birliği bulunmaktadır.

Komisyonla ilgili bir diğer sorun bütçe ile ilgilidir. Basın Kartı Tüzüğü, komisyonda temsil edilen kuruluşların komisyon bütçesine her yıl asgari ücretin 1,5 katı tutarında bir katkı yapmasını öngörmektedir. Ancak KTGB dışındaki kuruluşların bu ödemeleri aksattığı ve bunun da komisyonun çalışmalarını olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Aslında burada şöyle bir potansiyel tehlike bulunmaktadır: KTGB dışındaki kuruluşlar, Komisyonu esasen Birlik'in bir projesi gibi görüp yeterince sahiplenmiyor olabilirler. Bu açıdan, bu kuruluşların hiçbirinin tüzüğünde kuruluşa üyelik için basın kartı sahibi olmak şart koşulmamaktadır.

⁷⁰ <https://gazetecilerbirligi.com/basin-karti-komisyonu-calismalarini-sonlandirdi/>

Böyle bir şart sadece KTGB'nin tüzüğünde mevcuttur. Sonuç olarak, basın kartı konusunda ilgili meslek kuruluşları arasında bir diyaloga ve yeni bir görüş birliğine, bir konsensüse ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Basın mensuplarıyla gerçekleştirilen temaslarda, basın kartı sahibi olmanın ge-

tirdiği bazı avantajlardan pratikte faydalanamadıkları dile getirilmiştir. Ayrıca Kıbrıs Radyo Televizyon Kurumu (RIK)'nda görev yapan Kıbrıslı Türk medya mensupları da Basın Kartı Tüzüğü'ndeki düzenlemeler nedeniyle, basın kartı sahibi olamamaktadırlar.

Tespit Edilen Sorunlar:

- Basın Kartı Tüzüğü'ne yetki veren Enformasyon Dairesi Yasası'nın 5. maddesinin 6. fıkrası yürürlükten kalkmıştır. Tüzüğün hukuki dayanağına ilişkin boşluk bulunmaktadır.
- Basın Kartı sahibi olmanın Tüzük'te öngörülen avantajların pratikte gerçekleşmemektedir.
- Güney Kıbrıs'ta medya kuruluşlarında görevli Kıbrıs Türk toplumu mensubu basın çalışanları, basın kartından yararlanamamaktadır.

1.4.3. Mesleki Gelişim

Medya çalışanlarına yönelik, hizmet içi eğitimler, dil kursları, seminer, konferans ve atölye çalışmaları şeklinde dönem dönem mesleki gelişim fırsatları sunulmaktadır. Özellikle KTGB önderliğinde ve zaman zaman Basın-sen'in de inisiyatifleriyle düzenlenen bu tarz faaliyetlerin yanı sıra, basın mensuplarının mesleki gelişimlerini desteklemek amacıyla farklı üniversitelerle iş birlikleri sağlanarak burs olanakların-

dan yararlanılmaktadır.

Barış gazeteciliğinin adanın her iki tarafındaki basın mensupları nezdinde yer bulabilmesi ve haber içeriklerinde iki tarafı uzlaştırıcı ve yakınlaştırıcı dil geliştirme yönünde becerilerinin geliştirilebilmesi amacıyla Avrupa İş Birliği Teşkilatı (AGİT), Basın Emekçileri Sendikası, Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği ve Kıbrıs Gazeteciler Sendikası ortaklığında Gazeteci Değişim Projesi de düzenlenmiştir.

Tespit Edilen Sorunlar:

- Kuzey Kıbrıs'ta basın mensuplarının mesleki gelişimleri için sağlanan eğitim fırsatları yeterli değildir. Özellikle mesleğe yeni girecek olan mezunlar veya mezun olacak öğrenciler için oryantasyon veya staj olanakları çok azdır.
- Mesleğini icra eden gazetecilere yönelik sağlanan hizmet içi eğitimler, düzenli bir program çerçevesinde yer almamaktadır.
- Mesleki gelişimi teşvik edici kariyer ilerletme (maaş artışı veya ek ödenekler, terfi vb) olanaklarının az oluşu da düzenlenen eğitimle katılımın düşük olmasına yol açmaktadır.
- Çoğu medya kuruluşu gazetecilerin mesleki gelişim olanaklarına yeterli önemi atfetmediği veya yeterli kaynağı olmadığı için, bu tür programlara katılım yönünde çalışanlarına gerekli izin, ek ödenek vs. sağlamamaktadır.
- Gazetecilik Değişim Programı gibi iki toplum gazetecilerini yakınlaştırıcı programlar ise çoğunlukla kısa süreli olup, dıştan sağlanan inisiyatiflerle yürütülmektedir.

1.4.4. Mesleki Örgütlenme

Medya alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının sayıları da çeşitlilik arz etmektedir. Bu bağlamda Kuzey Kıbrıs'ta 7 sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Bu kuruluşların her biri aşağıda kısaca ele alınmaktadır. Bunlardan ikisi münhasıran basın iş alanında örgütlenmiş sendikalar oldukları için buraya dahil edilmiştir.⁷¹

a. Basın Emekçileri Sendikası —Basın-Sen

Basın-Sen (Basın Emekçileri Sendikası) 1972 yılında Lefkoşa'da kurulmuştur ve 1974 öncesinde kurulan bir sendika olarak Kıbrıs Cumhuriyeti Sendikalar Mukayyitliğine de kayıtlıdır. 1983-1992 yılları arasında TÜRK-SEN federasyon yapısına dahil olan sendika, daha sonra federasyondan ayrılıp bağımsız bir sendika olarak var olmaya devam etti. Basın-Sen, basın nitelikli işyerlerinde çalışan herkes üye olabilir (gazeteciler, televizyon mensupları, temizlik görevlileri ve matbaa çalışanları, vb.) Sendikanın şu anda yaklaşık 380 üyesi bulunmaktadır. Basın-Sen üyelerinin yaklaşık yüzde yirmisi BRT veya TAK'ta geri kalan yüzde sekseni ise özel sektördeki kuruluşlarda görev yapmaktadır. Basın-Sen, Uluslararası Gazeteciler Federasyonu—IFJ tam üyesidir.⁷² Bu durumda Kıbrıs'ta çalışan herhangi bir gazeteci, IFJ tarafından verilen "uluslararası basın kartı"nı almak için Basın-Sen aracılığı ile başvuru yapabilmektedir. Basın-Sen aynı zamanda Avrupa Gazeteciler Federasyonu'nun (EFJ) da üyesidir.⁷³

b. Bayrak Radyo Televizyon Kurumu Çalışanları Sendikası—Bay-Sen

Bayrak Radyo Televizyon Kurumu Çalışanları Sendikası—Bay-Sen, BRT Kurumu'nda çalışan işçi, memur, kadrolu, kadrosuz, söz-

leşmeli herkesin üye olabileceği bir sendikadır. Amacı çalışanların çalışma koşullarını iyileştirmek ve haklarını korumaktır.

c. Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği—KTGB

Kıbrıs Türk Gazeteciler Birliği—KTGB, 1982 yılında o dönemdeki tek gazeteci meslek örgütü olan Kıbrıs Türk Gazeteciler Cemiyeti'nde ayrılan bir grup tarafından kuruldu. Gazetecilerin haklarını korumak, mesleki gelişimlerini sağlamak, gazetecilerin sosyal dayanışmasını güçlendirmek, Kıbrıs Türk basınında mesleki standartları yükseltmek ve mesleki ilkeleri savunmak ve topluma hizmet etmek KTGB'nin amaçları arasındadır. KTGB, en fazla sarı basın kartı sahibi üyeye sahip olması dolayısıyla ülkenin iki kamusal basın-yayın kurumu TAK ve BRTK yönetim kurullarında birer üyeye temsil edilmekte; aynı nedenden dolayı Basın Kartı Komisyonu başkanı da KTGB'yi Komisyonda temsil eden üye tarafından yürütülmektedir.

d. Kıbrıs Türk Gazeteciler Cemiyeti

Kıbrıs Türk Gazeteciler Cemiyeti 1971'de kuruldu. Kıbrıslı Türk gazetecilerin ilk mesleki örgütü olan bu kuruluş bünyesinde başlayan görüş ayrılıkları 1982'de bir grubun Cemiyetten ayrılarak KTGB'yi kurması ile sonuçlandı. Gazeteciler Cemiyeti sonraki yıllarda kendini feshederek KTGB'ye katılsa da 1998'de yapılan genel kurul sonrasında Birlik yönetimine seçilenlerin Kıbrıs sorunu konusundaki tavrına karşı olan bir grup gazeteci Birlikten ayrılıp bugünkü Kıbrıs Türk Gazeteciler Cemiyeti'ni kurdu. Kıbrıslı Türk gazetecilerin o zaman başlayan bu mesleki örgütlenmedeki bölünmüşlüğü bugün hala devam etmektedir. Günümüzdeki ayrımın temeli, kabaca ifade etmek gerekirse, ulusalcı/iki devletçi ve federasyoncu görüşler arasındaki uzlaş-

⁷¹ Birden çok çalışma alanında örgütlü sendikalardan, örneğin, KTAMS ve Dev-İş'in basın çalışanı üyeleri (sırayla, TAK ve Yenidüzen, Sim, vs.) vardır.

⁷² Dünyanın en geniş gazeteci örgütü olan Uluslararası Gazeteciler Federasyonu—IFC, 140'tan fazla ülkeden 187 sendika ve birliğin 600,000 üyesini temsil etmektedir. Merkezi Brüksel'de olan ve amaçları arasında "basın özgürlüğünü ve sosyal adaleti özgür ve bağımsız gazeteci sendikaları aracılığıyla savunmak" bulunan bu kuruluş, belli bir siyasal görüşü desteklemediğini, fakat insan haklarını, demokrasiyi ve medyada çoğulculuğu savunmak için toplu eylemi desteklediğini beyan etmektedir. Kıbrıs'ta IFJ üyesi olan iki sendikal örgüt vardır: kuzeyde Basın-Sen ve güneyde Kıbrıs Gazeteciler Sendikası—ESK (<https://www.ifj.org/who/members/europe.html>)

⁷³ Merkezi Brüksel'de olan Avrupa Gazeteciler Federasyonu—EFJ, Avrupa'da bulunan en geniş gazetecilik örgütüdür: 45 ülkeden 72 gazeteci örgütünün 320,000'den fazla üyesini temsil etmektedir. 1994'te önce IFJ yapılanması içinde oluşturulmuş olan EFJ çalışmalarını 2013'ten beri bağımsız statüde sürdürmektedir. EFJ, Avrupa'nın her yerinde medya sektörünün tüm bölümlerinde sosyal ve mesleki hakları için sendikalar ve birlikler aracılığı ile mücadele yürütmektedir. EFJ, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesi ile korunan ifade ve bilgi alma özgürlüğünün savunuculuğunu yapmaktadır. EFJ, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından Avrupalı gazetecilerin temsilcisi olarak kabul edilmektedir. Kıbrıs'ta EFJ üyesi olan iki sendikal örgüt kuzeyde Basın-Sen ve güneyde Kıbrıs Gazeteciler Sendikası—ESK'dir (<https://europeanjournalists.org/blog/2014/01/14/cyprus/>).

mazlıktır. Kıbrıs Türk Gazeteciler Cemiyeti Basın Kartı Komisyonu'nda temsil edilmektedir.

e. KKTC Dış Basın Birliği

KKTC Dış Basın Birliği 1992'de, ülke dışından basın kuruluşlarını temsilen Kuzey Kıbrıs'ta görev yapan gazetecilerin örgütü olarak kuruldu. Amacı üyelerinin çalışma şartlarını iyileştirmek ve haklarını korumaktır. Dış Basın Birliği, Basın Kartı Komisyonu'nda temsil edilmektedir.

f. Kıbrıs Türk Spor Yazarları Derneği—KTSYD

Kıbrıs Türk Spor Yazarları Derneği—KTSYD, 1983 yılında spor yazarlığını ve yazarlarını desteklemek ve ülkedeki spor faaliyetine katkıda bulunmak amacıyla kuruldu. Dernek gelişmiş tesislere sahiptir (üç lokal, sosyal tesisler, yüzme havuzu). Derneğin günümüzde yaklaşık 80 üyesi bulunmak-

tadır. Bu üyelerin birçoğu sarı basın kartı sahibi profesyonel gazeteci olmayıp, esas meslekleri dışında spor yazarlığı yapan kişilerdir. KTSYD, Basın Kartı Komisyonu'nda temsil edilmektedir.

g. Haber Kameramanları Derneği

Haber Kameramanları Derneği 2005 yılında kurulmuş bir dernektir. Televizyon yayıncılığı yapan kuruluşların çoğalmasıyla ortaya çıkan bir ihtiyaca cevap vermek için kurulmuştur. Kuzey Kıbrıs'ta mesleği kameramanlık olanların üye olduğu bir mesleki temsil ve dayanışma örgütüdür. Son zamanlarda derneğin üye tabanı bakımından zayıfladığı, bunun da gerek derneğin faaliyetini gerekse meslek mensuplarının çalışma koşulları ve hakları bakımından olumsuz sonuçları olduğu değerlendirilmektedir.⁷⁴ Haber Kameramanları Derneği'nin de Basın Kartı Komisyonu'nda bir temsilcisi vardır.

Tespit Edilen Sorunlar:

- Medyada mesleki örgütlenme ciddi yapısal sorunlarla karşı karşıyadır. Medyada çok sayıda STK bulunmasına karşın, bu STK'lar gazetecileri mesleki, sosyal ve ekonomik haklar bakımından koruma anlamında yeterli kurumsal yapı ve kapasiteye sahip değildirler. Bununla bağlantılı olarak, STK'ların medya kuruluşları ve mensuplarını ortak paydada bir araya getirerek, birlikte hareket etmelerini kolaylaştıracak platformlar da mevcut değildir.
- Örgütlerle alakalı bir diğer dikkat çeken sorun, basın kuruluşlarının inisiyatifleriyle oluşturulan Medya Etik Kurulu, bu örgütler tarafından yeterli maddi ve manevi desteği görememektedirler. Bu da özellikle medyaya güveni tesis etmede en önemli faktörlerden olan medyadaki etik sorununun çözülebilmesi için gerekli adımların atılmasında etkili olunamamasına yol açmaktadır.
- Benzer sıkıntılar, 2007 yılında devletin kontrolünden çıkarılarak tamamen medya örgütlerinin yönetimine geçen Basın Kartı Komisyonu'nun işleyişine yönelik destekler verilememektedir.
- 2020 yılında KTGB tarafından medya çalışanlarına yönelik yapılan ankette katılımcıların %80,27'si medyada bir örgüte üye olmayı faydalı bulmasına karşın yapılan odak toplantılarında örgütlerin üyelerini, üyelerin de örgütlerini yeterince sahiplenmedikleri dile getirilmiştir.

⁷⁴ Bu değerlendirme dernek başkanınındır (ECOSO, Odak grup, No. 3).

1.4.5. Diğer STK'lar ile İş Birlikleri

Medya kuruluşları, medya örgütleri ve medya mensuplarının ileriye taşımaya çalıştıkları ifade özgürlüğü, insan hakları, çoğulculuk, demokrasi gibi ilkeleri aynı şekilde savunan birçok sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır.

Gerek medya kuruluşları gerekse de medya örgütleri, kısıtlı ölçüde diğer STK'larla ortak projeler ve farkındalık artırma çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Buna örnek vermek gerekirse, Mülteci Hakları Derneği öncülüğünde yürütülen ve KTGB'nin de yer aldığı COMMIT Projesi kapsamında insan ticaretine karşı etkili ve koordineli müdahalelerin geliştirilmesine ilişkin faaliyet-

ler yürütülmektedir.

Gazetecilik mesleğinin benimsediği ve yukarıdaki belirtilen değerlerin savunuculuğunu yapan diğer STK'lar, medya mensupları ve kuruluşları için içerik geliştirme ve doğru raporlama yapabilmeleri açısından önemli bir paydaşlardır.

Medya kuruluşları ve örgütleri ile diğer STK'lar (yerel ve uluslararası) arasındaki iş birliğinin geliştirilebilmesi için büyük bir potansiyel bulunmaktadır. STK'lar medya örgütlerinin ihtiyaç duyabileceği teknik yardım veya bilgi kaynağını sağlayabilirken, medya kuruluşları da bu örgütlerin seslerini duyurabilmeleri için araç görevi görebilmektedirler.

Tespit Edilen Sorunlar:

- Halihazırda ülkemizde STK'lar ile medya örgütleri arasındaki iş birliği istenilen ölçüde olamamaktadır. Özellikle dezavantajlı grupların (LGBTİ+, engelli, kadın, çocuk, mülteci vs) hassasiyetlerini dikkate alan içerik veya raporlama konusunda medya kuruluşları nezdinde farkındalık düşüktür.
- Bu grupların seslerini duyurabilmeleri için medya kuruluşlarının bazı açılımlar yapmaları beklentisi bulunmaktadır.
- Buna ek olarak, özellikle engelli bireylerin habere erişimleri için medya kuruluşlarındaki teknik altyapı ve hizmetlerini geliştirmeleri gerekmektedir.

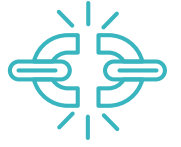
2. STRATEJİK HEDEFLER VE FAALİYETLER

GÜÇLÜ YÖNLER

- Büyük ölçüde ifade özgürlüğüne imkân sağlayan mevzuatın olması
- Düzenleyici-denetleyici kurulların varlığı
- Özdenetim için bir zeminin kurulması ve medya mensupları arasında farkındalık bulunması
- Gazeteciliğin gelişimini destekleyen bir örgütün bulunması
- Ülkede yeterli sayıda akademik medya eğitimi bölümünün olması
- Farklı görüşlere sahip medya kuruluşlarının bulunması
- Sansür, hapislik gibi ağır cezaların bulunmaması

ZAYIF YÖNLER

- Medya örgütlerinin ve medya kuruluşlarının kurumsallaşmasında ve profesyonelleşmesinde sıkıntılar yaşanması
- Gelirlerin düşük olmasına bağlı olarak teknoloji yatırımlarının yapılamaması
- Altyapı yetersizliğinin bulunması
- İş güvenliğinin düşük olması ve nitelikli personelin meslekte uzun süreli devam etmemesi
- Düzenleyici-denetleyici kurulların olmasına rağmen uygulamada zayıf kalmaları
- Araştırmacı gazeteciliğin ve haber koalamanın azalması, kopyala-yapıştır haberciliğin artmasına bağlı olarak raporlama kalitesinin düşmesi
- İnternet gazeteciliğinde eşik bekçiliği (editing) mekanizmalarının göz ardı edilmesi ve düşük kaliteli raporlama yapılması
- Mesleki gelişim konusunda medya kuruluşlarının ve medya mensuplarının ilgilerinin az olması
- Dezavantajlı gruplara Kıbrıs Türk medyasında yeterince yer verilmemesi
- Medya mecralarının engelliler tarafından erişilebilirliğinin düşük olması

GZFT / SWOT ANALİZİ

FIRSATLAR

- Yargının ifade özgürlüğünü tehdit eden girişimleri engelleyici rol oynaması, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarını dikkate alması
- Kıbrıs Türk toplumunda ifade özgürlüğünün ihlal edilmesine karşı güçlü bir direnç olması
- Medyada dijital dönüşümün yeni iş modellerin önünü açması

TEHDİTLER

- Medya sahipliğine çeşitli çıkar grupları tarafından ilginin artması ve içeriklere müdahale riski
- İthal ürünlerinin halihazırda Türkiye medyasında reklamlarının yapılması dolayısıyla ithalatçıların Kıbrıs Türk medyasında reklam vermektan imtina etmeleri
- Ceza yasasındaki düzenlemelerin ifade özgürlüğüne tehdit oluşturması
- Bilişim suçları yasasında ifade özgürlüğünü, mahremiyet hakkını vb. etkileyen unsurlar
 1. Erişim engeli
 2. İnternet servis sağlayıcılarına 24 ay verileri saklama yetkisi
- Başka ülkelerde görülen basın ve ifade özgürlüğüne yönelik tehdidin Kıbrıs Türk medyasında da hissedilmeye başlanması
- Kıbrıs Türk basın mensuplarına karşı yurt dışında da davalar açılmaya başlanması
- Toplumda medya ve bilgi okuryazarlığı seviyesinin düşük olması
- Kıbrıs Türk kanallarının Türksat üzerinden yayınlarına devam edebilmesi için sağlanan maddi desteğin sona ermesi
- Bilgi Edinme Yasasının etkin uygulanmaması, şikâyet mekanizmalarının kurulmamış olması

VİZYON UNSURLARI VE MEDYA İÇİN YENİ VİZYON

Yeterlilik

Kurumsallaşma

Dijitalleşme

Mesleki Tatmin

Çoğulculuk

Özgür Nitelikli

Toplum Psikolojisi

İfade Özgürlüğü

Adil Rekabet

Ekonomik Özgürlük

Profesyonelleşme

Kurumsallaşma

“ İfade özgürlüğünün güvence altına alındığı, ekonomik yeterlilik sahibi, profesyonelleşmiş ve toplum psikolojisini dikkate alan bir medya. ”

STRATEJİK HEDEFLER VE FAALİYETLERİN LİSTESİ

1- İfade özgürlüğüne, çoğulculuğa ve medyanın çeşitliliğine olanak tanıyan elverişli ortamın sağlanması

Faaliyetler	Sorumlu Kurum/lar
<p>1.1 İfade özgürlüğü ile çelişen mevzuatın iyileştirilmesi (Ceza Yasası, Basın Yasası, Çocuk Suçlular Yasası, Telif Hakları Yasası, Bilişim Suçları Yasası)</p> <ul style="list-style-type: none">Yasal mevzuattaki boşlukların tespit edilmesi için bir hukuk işleri çalışma grubunun oluşturulmasıGüncelliğini yitirmiş yasaların kaldırılması, revize edilmesi ve mevcut yasalarda değişiklik için önerilerin hazırlanması	<ul style="list-style-type: none">KTGB, Barolar Birliği, Başbakanlık, YYK, BTHKKTGB
<p>1.2 İnternet gazeteciliğinin nitelikli gelişiminin sağlanması</p> <ul style="list-style-type: none">İnternet gazeteciliğinde fikri ve telif haklarının korunması için gerekli yasal düzenlemelerin ivedilikle hazırlanması ve yürürlüğe konulmasıİnternet gazeteciliğinde uyulması gereken etik kurallar konusunda farkındalığın artırılması	<ul style="list-style-type: none">Başbakanlık, Ekonomiden sorumlu Bakanlık, SavcılıkKTGB, Medya Etik Kurulu
<p>1.3 Yayın Yüksek Kurulu'nun özerkliğinin ve teknik kapasitesinin geliştirilmesi</p> <ul style="list-style-type: none">YYK yasasının incelenerek özerklik ile ilgili düzenlemelerinin gözden geçirilmesi ve gerekli iyileştirmelerin yapılmasıYYK'nın ihtiyaç duyduğu teknik personelin istihdam edilmesi için gerekli savunuculuğun yapılması	<ul style="list-style-type: none">YYKKTGB
<p>1.4 Bilgi Edinme Hakkı Yasası'nın daha etkin uygulanması için girişimlerde bulunulması</p>	<ul style="list-style-type: none">KTGB

2- Medya Çoğulculuğu, Dengeli bir Ekonomik Faaliyet Alanı ve Medya Sahipliği

Faaliyetler	Sorumlu Kurum/lar
<p>2.1 Medya sektöründe rekabeti bozucu uygulamaların engellenmesi</p> <ul style="list-style-type: none">• Avrupa Birliği'ne uyumlu devlet yardımları tebliğinin yürürlüğe girmesi• Rekabet Kurulu üyelerine medya ile ilgili rekabeti bozucu uygulamalara ilişkin eğitimlerin verilmesi	<ul style="list-style-type: none">• Ekonomiden sorumlu Bakanlık• KTGB, Rekabet Kurulu
<p>2.2 Medya kuruluşları tarafından medyada yeni trendlerin takip edilmesi, profesyonelliğin ve kurumsallaşmanın artırılması ve nitelikli içerik geliştirilebilmesi için devlet ve/veya diğer fon sağlayıcıları tarafından teşviklerin sağlanması</p>	<ul style="list-style-type: none">• KTGB
<p>2.3 Televizyon kanallarının yayın altyapısının geliştirilmesi</p> <ul style="list-style-type: none">• DVB-T altyapısının güncellenmesi ve tüm ülkeyi kapsayacak şekilde geliştirilmesi• IP TV üzerinden yayın yapılabilmesi için gerekli altyapının oluşturulması• DVB-T ve IPTV üzerinden TV kanallarına erişimle ilgili farkındalık artırıcı kampanyalar düzenlenmesi	<ul style="list-style-type: none">• Başbakanlık, Telekomünikasyondan sorumlu bakanlık• Başbakanlık, Telekomünikasyondan sorumlu bakanlık• Yayın Yüksek Kurulu, KTGB
<p>2.4 İthal ürünlerin reklamlarının yerel televizyon kanallarında yayımlanmamasından dolayı reklam geliri kaybının giderilmesi yönünde girişimlerin devam ettirilmesi</p> <ul style="list-style-type: none">• Rekabeti bozan uygulamalarla ilgili ikili anlaşmalar imzalamak için girişim başlatılması	<ul style="list-style-type: none">• Başbakanlık
<p>2.5 Görsel ve işitsel basın kuruluşu kurmada ek bazı profesyonel niteliklerin getirilmesi</p> <ul style="list-style-type: none">• Kamu ve Özel Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası'nın gözden geçirilerek görsel ve işitsel basın kuruluşlarında müdür/yönetici/editör olarak atanacak kişinin gazetecilik alanında eğitim ve/veya iş deneyiminin olması gibi bazı nitelik şartlarının getirilmesi• TV kanalı gibi yayın yapan Web TV'lerin belli şartlara bağlı olarak ve uluslararası örnekler ışığında düzenleyici kuralların geliştirilmesi	<ul style="list-style-type: none">• Başbakanlık• Başbakanlık
<p>2.6 Medya sahipliğine ilişkin bilgilerin şeffaf ve erişilebilir olması için gerekli düzenlemelerin yapılması</p> <ul style="list-style-type: none">• Basılı, görsel-işitsel ve internet medya kuruluşlarının medya sahipliğinin şeffaflığını sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması• Medya sahipliği ile ilgili bilgilerin halkın erişimine ücretsiz bir şekilde açılması ve düzenli aralıklarla güncellenmesi	<ul style="list-style-type: none">• Başbakanlık• YYK, KTGB

3- Medyanın Demokratik Süreçler için Bir Platform Görevi Görmesi

Faaliyetler	Sorumlu Kurum/lar
<p>3.1 Kamu yayıncılığı yapan medya kuruluşlarının siyasi vasfının azaltılması</p> <ul style="list-style-type: none">• Yönetim kurullarının atama usullerinde siyasi etkilerin azaltılması• Gerek yönetim kurulları gerekse de teknik personelin atamalarında niteliklerin geliştirilmesi	<ul style="list-style-type: none">• BRTK, TAK• BRTK, TAK
<p>3.2 Medya Etik Kurulu'nun medya öz denetim kapasitesinin geliştirilmesi:</p> <ul style="list-style-type: none">• Mevcut etik kuralların uluslararası örnekler ışığında güncellenmesi ve daha anlaşılır hale getirilmesi• Etik kurallara ilişkin ihlal takip kapasitesinin geliştirilmesi• Alınan kararlara yönelik duyuru yöntemlerinin çeşitlendirilmesi• Etik kuralların medya kuruluşları tarafından daha fazla içselleştirilmesine yönelik girişimler yapılması	<ul style="list-style-type: none">• KTGB, MEK• KTGB, MEK• KTGB, MEK• KTGB, MEK
<p>3.3 Toplumla etkileşimin artırılması ve toplumsal güven ölçümünün medya kuruluşları özelinde ve genelinde yapılması</p> <ul style="list-style-type: none">• Düzenli aralıklarla medya güven anketlerinin düzenlenmesi• Medya kuruluşlarının toplumu süreçlere dahil eden faaliyetlerini artırmaları yönünde girişimler yapılması, ör. Açık oturumlar, tartışmalar, okuyucu/ izleyici anketleri vs.	<ul style="list-style-type: none">• KTGB• KTGB
<p>3.4 Basın çalışanlarının özlük haklarına yönelik farkındalık çalışmalarının yürütülmesi</p> <ul style="list-style-type: none">• Görsel, işitsel, yazılı ve sosyal medyada basın çalışanlarının özlük haklarının neler olduğuna ve nasıl kullanılabileceğine ilişkin farkındalık artırma kampanyalarının düzenlenmesi• Basın çalışanlarının çalışma koşulları ve ilgili özlük haklarına ilişkin farkındalığın artırılması	<ul style="list-style-type: none">• KTGB, Basın-sen, Çalışmadan sorumlu bakanlık• KTGB, Basın-sen
<p>3.5 İş uyuşmazlıklarının çözümü için gerekli mekanizmaların oluşturulması</p> <ul style="list-style-type: none">• İhtilafların dostane çözülebilmesi için tahkim mekanizmalarının oluşturulması	<ul style="list-style-type: none">• Basın-sen, KTGB, Çalışmadan sorumlu bakanlık

4- Mesleki Kapasite Gelişimi, Örgütlenme ve Diğer Sivil Toplum Kuruluşları ile İş Birliği

Faaliyetler	Sorumlu Kurum/lar
<p>4.1 Medya kuruluşlarının profesyonelleşme ve kurumsallaşmaları kapsamında çalışanların mesleki gelişimlerinin desteklenmesi ve teşvik edici önlemlerin alınması</p> <ul style="list-style-type: none">Eğitimin belli bir program dahilinde düzenli bir şekilde sağlanabilmesi için bir eğitim planının oluşturulmasıÜniversitelerin medya bölümleri ile iş birliği geliştirerek düşük maliyetli eğitimlerin düzenlenmesi	<ul style="list-style-type: none">KTGBKTGB
<p>4.2 Medya ve Bilgi Okuryazarlığının artırılması</p> <ul style="list-style-type: none">Medya ve Bilgi Okuryazarlığı derslerinin eğitim müfredatı kapsamına alınabilmesi için otoriteler nezdinde girişim yapılmasıToplumun bu konuyla ilgili farkındalığını artırıcı faaliyetler gerçekleştirilmesi	<ul style="list-style-type: none">KTGBKTGB, Eğitimden sorumlu bakanlık
<p>4.3 Sürekli eğitimi destekleyen, diğer eğitim kuruluşları ile iş birliği içerisinde çalışan bir Medya Akademisi'nin KTGB öncülüğünde kurulması</p> <ul style="list-style-type: none">KTGB lokalinin kullanılmayan kısımlarının bu amaç için uygun hale getirilebilmesi amacıyla bir fizibilite çalışması yapılmasıÜniversiteler ile tesis edilecek iş birliği neticesinde bu alanın akademi olarak kullanılabilmesi için gerekli girişimlerin yapılması	<ul style="list-style-type: none">KTGBKTGB
<p>4.4 Basın kuruluşlarını ve çalışanlarını ortak kesen konularda kolektif hareket edilebilmesini ve otoriteler nezdinde daha etkin savunuculuk yapılabilmesini sağlayacak bir platformun oluşturulması</p> <ul style="list-style-type: none">Platformun kurumsal kimliğinin oluşturulmasıPlatformun sekretaryasının KTGB bünyesinde oluşturulması	<ul style="list-style-type: none">KTGB, medya örgütleriKTGB
<p>4.5 Başta engelliler olmak üzere toplumun dezavantajlı kesimlerinin medyaya erişimini artırmak ve onların sesine yer vermek yönünde projelerin geliştirilmesi ve inisiyatiflerin alınması</p>	<ul style="list-style-type: none">KTGB, Medya kuruluşları
<p>4.6 Basın kartına ilişkin sistemin iyileştirilmesi</p> <ul style="list-style-type: none">Basın kartının kapsayıcılığının artırılması (ör: Güney Kıbrıs'ta çalışan basın mensupları, serbest çalışan gazeteciler)Basın kartında öngörülen avantajların geliştirilmesi ve daha etkin bir şekilde uygulanması için girişimlerin yapılması	<ul style="list-style-type: none">Basın Kartı Komisyonu, KTGBBasın Kartı Komisyonu, KTGB

PANEL SUNUMLARI

Medya için Elverişli Ortamın Yaratılması

Aidan White, Etik Gazetecilik Ağı Kurucusu

Gazetecilik mesleği özgür ifadeyi değil, kısıtlı ifadeyi icra etmekle alakalıdır. Bu bağlamda gazetecilik, değerler ve etik kurallar çerçevesinde sürdürülmesi gereken bir meslektir. Gazetecilik mesleği kamusal amaca yönelik olmakla beraber, gazetecinin kendisiyle ilgili değil "başkalarıyla" ilgilidir. Ancak, ifade özgürlüğü gazetecilikten farklı ele alınması gereken bir kavramdır. Kişilerin sosyal ağların yanı sıra, siyasi ve ticari amaç güden çoğu kamusal alanlarda dile getirdiği görüşler "benmerkezci" görüşlerdir. Özellikle bireylerin duygu ve düşüncelerinde sahip oldukları önyargı, adil olamama ve kırıcı söylem gibi özellikler yasalar karşısında kabul edilebilmelelerine karşın, gazetecilerin haber içeriklerinde kaçınmaları gereken hususlardır. Bu bağlamda, gazetecilerin takip etmeleri gereken ve çalışmalarını yürütürken kendilerini sınırlandıran **beş temel etik değer** bulunmaktadır. Bunlar:

- **Doğruluk:** gerçeklere dayalı iletişim
- **Bağımsızlık:** propaganda amacı güdülmemesi
- **Tarafsızlık:** bir haberin tüm taraflarının anlatılması
- **İnsanîyet:** zarar vermeme
- **Hesap verebilirlik:** şeffaflık

Gazeteciler kendi etik kuralları çerçevesinde çalışmalarını yürütseler bile, medya üzerinde devletin, vatandaşların ve ticari güçlerin yarattıkları baskılarla da mücadele etmek durumundadırlar. Medyada genel olarak karşılaşılan sıkıntılara bakıldığında, **ortak kesen şu unsurlar** göze çarpmaktadır:

- Haber merkezlerinde kapsamlı ve derin içerikli haberlerin hazırlanması için mevcut insan kapasitenin sınırlı sayıda olması,
- Hukukun üstünlüğü, göçmenler, mülteciler ve sığınmacıların durumuna dair medyada bir anlam karmaşasının mevcut olması,
- Basma kalıp, önyargı ve şehir efsanelerine eğilim,
- Haberlerde azınlıkların seslerine yeterince yer verilmemesi,

- Gazeteciliğin temel değerlerine tam anlamıyla bağlı kalınmaması

Kamu kültüründe yerleşmiş benmerkezci iletişimin yarattığı tehditleri anlamak; devletin ve belli ticari odakların kontrol sağlama girişimlerine karşı **güçlü durmak** ve **şeffaflığı savunmak** amacıyla interneti yeniden yorumlamak; **başkalarıyla ilgili** haberlerde güveni temin etmek ve doğruluk, insanîyet ve şeffaflık yolu ile **sorumlu haberleri** savunmak medyanın dijital çağdaki zorlukların üstesinden gelebilmesi için izleyebileceği yöntemler arasında gelmektedir.

Medyadaki **nefret söylemi**, belli amaçlar için tercih edilmekte ve kamu yararı için gazeteciliğin önündeki en büyük engellerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca dünyadaki çatışmaları da körüklemektedir. Genel olarak **İslamofobi, anti-semitizm, soykırım, din, ırk, göç, toplumsal cinsiyet eşitliği ve eşcinsellik** gibi konularda ilgili nefret söylemi medyada yerini bulmaktadır.

Nefret söyleminin yanı sıra, **bilgi kirliliği** ve **yalan haber** de günümüzde çok fazla yer bulmaktadır. Özellikle çatışma ve savaş hallerinde, propaganda amaçlı bilgi kirliliği her zamankinden daha fazla karşımıza çıkmaktadır. Bunun önüne geçebilmek için bilgi kaynağımızın olabildiğince çeşitli olması ve müttefik kaybetme pahasına prensiplerden taviz verilmemesi gerekmektedir. Gazeteciler meslekleri gereği yalan söylememeli ve insanları yanlış yönlendirmemelidirler. Medya çalışanları profesyonel olmalı ve özellikle kriz anlarında sürekli doğruyu söyleyip söylemediklerini, etik olup olmadıklarını, kaynakları doğru kullanıp kullanmadıklarını ve bir hikâyenin tüm taraflarını ele alıp almadıklarını sorgulamalıdır.

Gazetecilik mesleğinin daha ileriye taşınabilmesi için yapılması gerekenler şunlardır:

- Gazetecilik ve yayın bağımsızlığını güçlendirmek (kamu yararı gazeteciliğini ge-

liştirmek, yeni istihdam yaratmak)

- Siyasi ve dini olaylarda hoşgörüsüzlüğe tahammül etmemek
- Yeni medya okuryazarlığı girişimleri ile internet ortamında sorumlu haberciliği teşvik etmek
- Gazeteciler ve akademisyenlerin yönlendirdiği yeni sivil toplum diyalogu girişimleri yaratmak
- Etik gazetecilik ve habercilik değerlerine saygıyı artırmak için yeni kural ve düzenlemeler getirmek

Peki kime gazeteci denmektedir? Gazeteci mesleğini üç şekilde tanımlanabilir:

- Gazetecilik eğitimi almış ve diploma sahibi kişiler
- Gazeteciler Birliği ve/veya Sendikası'na üye olan kişiler
- Bir medya kuruluşunda çalışsın veya çalışmasın gazetecilik yapan kişiler

İnternet ve dijital medyanın revaçta olduğu günümüzde herkes kendilerini gazeteci olarak addedebilmektedir. Ancak burada kritik olan husus, bu kişilerin gazetecilik görevlerini etik prensiplere bağlı yürütmeleridir. Ekonomik krizden geçtiğimiz bu günlerde, medya kuruluşları belli kişileri gazeteci sıfatıyla kendi amaçları için kullanmaktadır. Gazetecilik mesleği yapan herkesi bir gazetecilik örgütüne üye olmaları teşvik edilmelidir. Böylece, gazetecilerin yapacakları haberlerde kamu çıkarını gözetmeleri, etik ve doğru habercilik yapmaları, haberi tüm taraflarıyla anlatmaları ve haberlerinde nefret söylemi bulundurmamaları teminat altına alınabilecektir.

Basın kartı ise, bir gazetecinin “onur nişanesi”dir (badge of honour). Bu nişane, gazetecinin doğruluğa, standartlara ve etik prensiplere bağlı kaldığının bir sembolüdür. Basın kartları İngiltere’de farklı kurumlar tarafından verilmektedir. Eskiden sadece gazeteciler sendikası tarafından verilen basın kartları, artık gazeteciler sendikası ve birliğinin yanı sıra, devletin enformasyon birimleri tarafından da verilmektedir. Ancak devletin basın kartı vermedeki kıstası artık gazetecilerin meslek-

lerini nasıl yaptıkları değil kendilerini nasıl destekleri şeklinde olmaya başlamıştır. İngiltere’de Gazeteciler Sendikası, işverenler, polis ve içişleri bakanlığı temsilcilerinden oluşan ve bağımsız hareket eden bir özel komite oluşturularak, basın kartı başvurularını değerlendirip sonuçlandırmaktadır. Başvuruyu yapanların Sendika üyesi olmaları veya gazetecilik mesleğini yaptıklarına dair bir kanıt sunmaları gerekmektedir. Daha çok Londra’da verilen basın kartı, gazetecilerin polis ve diğer hükümet kurumlarına erişimlerini kolaylaştırmaktadır.

Gazetecilik mesleğinin icra edilebilmesi için elverişli ortam yaratabilmede en önemli hususlar arasında, dengeli ekonomik faaliyet alanının yaratılması gelmektedir. Medyanın tek bir elde toplanmasının önüne geçebilmek amacıyla, tüm seslere yer verilebilmesine imkân tanıyan bazı düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır. Kaynakların kısıtlı olması nedeniyle, medyada birleşmelerin ve pazara hâkim olma örneklerine sık rastlanmaktadır. Bu bağlamda anti-tröst ve rekabet mevzuatının çıkarılmasıyla, bu tarz rekabet bozucu faaliyetleri engellenmesi gerekmektedir. Ayrıca kamuda kamu çıkarı güden gazeteciliğin geliştirilmesi için kaynak arayışına gidilmelidir. Gazetecilik, sadece reklam ve tiraj geliriyle hayatını sürdürülemez. İnternet, medyanın işleyişini çok değiştirmiştir. Bu yüzden, medyada çoğulculuğu sağlayabilmek için yeni finansman alanları yaratmak gerekmektedir. Örneğin; halktan bağış talep edilmesi gibi. Buna en güzel örnek the Guardian gazetesidir. Bu gazete İngiltere’nin en çok saygı gören ve okunan gazeteleri arasında yer almaktadır. Ancak sadece gazetecilik yaparak gelirini artıramadığından dolayı uzun bir süreden beridir okuyucularından bağış yapmaları yönünde çağrıda bulunmaktadır. Bugüne kadar 2 milyona yakın okuyucu, the Guardian’a bağışta bulunarak gazetenin hayatta kalmasına yardımcı olmaktadır.

Medyanın Geleceği: Kavramlar ve Eğilimler

Adam Thomas, Avrupa Gazetecilik Merkezi Başkanı

Gazetecilik mesleği, dört temel tehditle karşı karşıyadır.

- Reklam gelirlerinin azalmasından kaynaklanan **ticari tehdit**
- Giderek artan otoriter rejimlerden dolayı **siyasi tehdit**
- İnternette hem dikkat çekme hem de yanlış bilgilendirme amacıyla artan rekabet sonucunda oluşan **teknolojik tehdit**
- Gazeteciliğe güvenin giderek azalması ve bilginin siyasileşmesi nedeniyle **ideolojik tehdit**

2020 yılında tüm dünyayı kasıp kavuran COVID-19 pandemisi nedeniyle daha da vahimleşen bu sorunlar, birçok haber kuruluşunun, özellikle bağımsız ve yerel haber kuruluşlarının ileride hayatta kalamayacağı anlamına gelmektedir. Bunun olması durumunda, demokrasi ve açık toplumlara yönelik tehdit azımsanamayacak bir oranda olacaktır.

Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) tarafından çıkarılan Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi'ne göre basın özgürlüğü 2013'ten beri küresel olarak %12 oranında kötüleşmiştir. Ancak Avrupa çapında gazetecilik alanında cesaret verici bazı yenilikçi gelişmeler yaşanmaktadır. Bu yenilikçi girişimlere bazı örnekler aşağıda yer almaktadır:

- Okuyucularla daha fazla **etkileşimli gazetecilik** (engaged journalism) dalgası: Romanya'da Decât o Revistă veya Danimarka'da Zetland
- Doğruluk kontrolünün/**teyidin** (fact-checking)

king) profesyonelleştirilmesi: İspanya'da Maldita.es

- **Kamuya açık veri gazeteciliği**: Organize Suç ve Yolsuzluk Raporlama Projesi (OCCRP) kapsamında yürütülen Troika Laundromat
- Correctiv (Almanya) veya Disclose (Fransa) gibi **uluslararası, ulusal ve yerel araştırmacı gazetecilik**
- Dennik N (Slovakya) veya De Correspondent (Hollanda) gibi üyelik ve abonelik modelleri
- Outriders (Polonya) gibi **çözüm odaklı gazetecilik**
- Otomatik olarak içerik önerisi yaratan Kinzen (İrlanda) veya haber otomasyonu görevi gören United Robots (İsveç) gibi **yapay zekâ portalları**
- **Podcast'ler ve haber bültenleri** ile haber dağıtımını ve geliri destekleyen teknolojiler: Substack veya Steady

Haber kuruluşları, reklam gelirleri ve ürün satışlarının azalması nedeniyle okuyucuların aboneliklerine, üyeliklerine ve bağışlarına daha fazla bağımlı hale gelmektedir. Bu da okuyucuyla güvene dayalı bir ilişki tesis etmelerini zorunlu kılmaktadır. Yukarıda yer alan yenilikçi girişimler, okuyucu ile medya kuruluşları arasında daha etkili bir yapının oluşturulmasına olanak sağlayarak, okuyucunun güvenine dayalı yeni ekonomik modele geçiş için önemli birer araç görevi görmektedirler.

Son yıllarda medyanın dijitalleşmesiyle

COVID-19 Acil Durum Fonu

gelirlerde yaşanan hızlı azalmaya karşın, dijital dönüşümün sağladığı yeni ekonomik modellere dönüşüm yavaş ilerlemektedir. Özellikle COVID-19 pandemisi nedeniyle birçok medya kuruluşu olumsuz etkilenmiştir. Bu bağlamda medya kuruluşlarına yönelik gerek devletlerin gerekse de uluslararası örgütlerin destekleri kaçınılmaz olmuştur. Bu uluslararası örgütler arasında önemli bir yer tutan Avrupa Gazetecilik Merkezi (European Journalism Centre – EJC), başlatmış olduğu COVID-19 acil durum fonuna Avrupa Konseyi üye ülkelerindeki medya kuruluşlarından maddi destek için 2000 başvuru almıştır. Bu başvurular arasında 200 aday hibe alma hakkı kazanmıştır. Başvurularda medya kuruluşlarının şu ortak sorunları dile getirdikleri kaydedilmiştir:

- Ürün geliştirmede çok az çeşitlilik var ve planlama hemen hemen hiç yoktur
- Tiraj ve paralel gelir akışlarını etkileyen olaylar yaşanmaktadır
- Medya kuruluşlarına abonelikler bir artıp bir azalıyor
- Destek taleplerinin birçoğu maaş ödemeye yöneliktir
- Nihai sonuçlar: personel kesintileri, gazeteler rafa kaldırıldı, kapatıldı.
- Toplumla sınırlı etkileşim vardır
- Çoğunun yeni ürünler / girişimler hakkında ümit verici fikirleri vardı, ancak ürün uzmanlığı ya da hızlı sevkiyat ve ölçeklendirme becerisi yoktu.
- Evden çalışmak için altyapı eksikliği bulunmaktadır
- Serbest çalışanlar özellikle çok sert etkilenmektedir

Ekonomik sıkıntı yaşamakta olan medya kuruluşlarına, EJC olarak aşağıdaki tavsiyelerde bulunmaktadır:

1- Güven tesis edin

- Gazetecilik Güven İnisiyatifi (Journalism Trust Initiative) gibi uluslararası seviyede belirlenen standartların uygulanması önemlidir.
- Her türlü aracı kullanarak okuyucu güvenini optimize edin.
- Kaynaklar ve süreçler etrafında şeffaflığı benimseyin.

2- Çeşitlendirilmiş deneyimler oluşturun

- Topluluk aramaları, sanal belediye binaları, sohbet grupları, pazar yerleri ve toplulukları birbirine bağlayan girişimler önemli hale gelecek.
- Haber kuruluşlarının keyifli dijital ortamlar yaratmada daha iyi hale gelmesi gerekiyor

3- Sağlığa odaklanın

- Sağlık ve bilim haberleri önemli bir yer oluşturmali.
- Okuyucular için daha özel ve yerelleştirilmiş haberler geliştirilmeli.
- Gazetecilerin sağlık olayları hakkında daha derin bir anlayışa ve muhtemelen daha iyi veri gazeteciliği ve görselleştirme becerilerine ihtiyacı olacak.

4- Güvenli alanlar sağlayın

- Haber kuruluşlarının yeni davranışlara cevap veren ürünler oluşturması gerekir.
- Kitlelerinin e-maillerine, cep telefonu uygulamalarına ve programlarına bilgi taşımaları gerekir.
- Haber kuruluşları, dinleme ve izleyici araştırma kapasitelerini artırmalıdır.

5- Dış müdahalelere karşı direngenliği geliştirin

- Dayanıklılık, medyanın otorite tarafından ele geçirilmesinden bağımsız olmayı ifade ettiği gibi, yönetenleri de yaptıklarından

dolayı sorumlu tutabilecek güçlü ve iyi ifade edilmiş bir misyonu gerektirmektedir.

• Medyanın, içerik üretiminin ötesinde daha amaçlı bir şeye doğru giden bir misyona işaret etmesi gerekiyor.

Medyanın kamu tarafından kontrol altına alınması, sadece Kıbrıs'ın içinde bulunduğu coğrafyada değil tüm Avrupa'nın bir sorunu hale gelmiştir. İngiltere'de BBC'nin bile olası siyasi taraf tutması ve yönetiminde kimin söz sahibi olduğunun bilinmemesi birer sorun olarak ortaya çıkmıştır.

Kamunun medyada kontrolünü geliştirilmesi üç yöntemle olur. İlk olarak, devletin getirdiği düzenleyici kurallar (lisanslama vs. gibi), medyanın özgürce faaliyet göstereceği alanı kısıtlamaktadır. İkinci olarak medya sahipliği bir diğer sorun olarak göze çarpmaktadır. Devletler ve güçlü oligarklar sahip oldukları medya kuruluşlarının editoryal görevlerine kendi yandaşlarını getirerek kontrol altına almaktadır. Üçüncüsü mali konularla alakalıdır. Çoğu zaman devletin kendi finansmanlarını kullanarak medya kuruluşlarına reklam verdikleri ve istemedikleri yayın yapılması takdirde bu reklamları keserek gelirlerinde azaltma yönünde tehditte bulunduğu göze çarpmaktadır. AB seviyesinde bu konuda bazı gelişmeler kaydedildiğine şahit olunmaktadır. Özellikle son zamanlarda Macaristan'a yönelik girişimlerde bu görülmektedir. Burada Avrupa Birliği'nin basının bağımsızlığı konularında daha aktif olması ve uluslararası kabul görmüş medya standartlarının gözetilmesi için tüm gücünü kullanması gerekmektedir.

Kamu yayıncılığının etkilerinden korunabilmek için medya kuruluşlarının sadece reklam kaynaklarına bağımlı kalmamaları ve dirençlerini artırmaları önemlidir. Bir örnek vermek gerekirse, Macaristan'daki Direkt 36 isimli medya kuruluşu reklam almayarak ve sadece okuyucuların katkı-

larıyla kendi kendini finanse ederek, bağımsız habercilik yapmaktadır. EJC olarak medya kuruluşlarının dirençlerini artırmaları için Direkt 36 gibi kuruluşlardan örnekler verilmekte, bilgilendirme yapılmakta, farklı iş modelleri geliştirmelerine yardımcı olunmakta ve eğitimler sağlanmaktadır.

Reklam gelirin dayalı gazetecilik artık sürdürülebilir değildir. Bu yüzden yeni yöntemlere gidilmesi gerekmektedir. Üyelik ve abonelik gibi yöntemlerle toplumun medya kuruluşlarına maddi katkı yapması talep edilmelidir. Böylece direnç geliştirme yönünde de yol kat edilmiş olunacaktır.

Gazeteci kuruluşlarının gelir çeşitlendirmeleri ve dijital dönüşüm herkes için kolay olmayabilir. Gazetecilik yapmak niyetiyle kurulmuş kurumlar yerine aslında büyük şirketlerin ve holdinglerin yan kuruluşu olarak kurulan gazeteler vs. bulunmaktadır. Bunlar içerik ve gazeteci satın alarak medyanın bağımsızlığını ve özgürlüğünü tehdit altına almaktadır. The Guardian gibi medya kuruluşları ise geliştirdikleri bağış sistemi sayesinde dış kaynaklara ihtiyaç duymadan ayakta kalabilmektedir. Bahsedilen örnek hem iyi hem kötüdür. Olumlu tarafı, okuyucu ile doğrudan etkileşime geçerek ve buna yatırım yaparak okuyucu katkılarıyla hayatta kalabileceğini gösteriyor. New York Times da bunu başaran bir diğer medya kuruluşudur. Ancak bu örnekleri diğerlerinden ayıran özellik her kuruluşun bir Guardian veya bir New York Times gibi köklü ve tanınmış olmamalarıdır. The Guardian bu dönüşümü sahip olduğu vakıf aracılığıyla gerçekleştirmiştir. New York Times'ın da hatırı sayılır seviyede basılı gazete satışı bulunmaktadır. Ayrıca bu yeni iş modeline 20 yıl öncesinden yatırım yapmaya başlamışlar ve okuyucu ile angaje olmalarını sağlayacak yaratıcı fikirler ve yöntemler geliştirmişlerdir. Ancak

yine de küçük bir medya kuruluşunun bile bunu başarmasının önünde bir engel bulunmamaktadır.

Avrupa Gazetecilik Merkezi'nin öncüsü olduğu Etkileşimli Gazetecilik Hızlandırıcısı (Engaged Journalism Accelerator) inisiyatifiyle medyaya olan güveni yeniden sağlamak, yeni sürdürülebilir gelir modelleri geliştirmek ve vatandaşlara bilinçli kararlar vermeleri için ihtiyaç duydukları çeşitli bilgi kaynaklarını sağlamak amacıyla medya kuruluşlarına destekler sağlanmaktadır. Burada önemli olan, muhatap kitlenizi sadece pasif okuyucu olarak görmeyip, çalışmanızın aktif katılımcıları olarak değerlendirmenizdir. Onları dinlemeniz ve ihtiyaçlarının neler olduk-

larını öğrenmeniz önemlidir. Bunun için Whatsapp grupları, Facebook sayfalarını ve editörlerle Zoom toplantılarını kullanabilirsiniz. Böylece okuyucuların taleplerini, sorularını ve eleştirilerini dinleyebilirsiniz. İkinci olarak, okuyucuların bağış yapabilmeleri için seçeceğiniz yöntemlerin basit olması gerekmektedir. Tıpkı Netflix üyeliği öder gibi... Üçüncü önemli husus olarak, okuyucularınızın analizini yapıp, neden abone olduklarını veya neden abone olmayı bıraktıklarını öğrenmeniz faydalı olabilir. Ayrıca abone olmaları için onları teşvik edici unsurlar geliştirebilirsiniz. Avrupa Gazetecilik Merkezi bu konularda medya kuruluşlarının faydalanabileceği araçlar ve öneriler sunmaktadır.

Medya ve Medya Örgütleri Hakkında AB Üyesi Ülke Örnekleri – Estonya

Helle Tiikmaa - Estonya Gazeteciler Sendikası Başkanı

Estonya’da medya diğer ülkedekilerde olduğu gibi kamu yayıncılığı ve özel yayıncılık olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ayrıca sivil toplum örgütlerinin sahip olduğu az sayıda küçük medya kuruluşları da bulunmaktadır. Ancak bunlar da özel yayıncılık kapsamında değerlendirilmektedir. Estonya’da medya alanındaki üç büyük “balina” şeklinde nitelendirilen ulusal yayıncı ERR ve özel sektör medya kuruluşları Postimees Grupp ve Ekspress Grupp şeklinde büyük medya kuruluşları bulunmaktadır. ERR kamu hizmeti yayıncısı olarak faaliyet göstermektedir. Postimees Grupp Estonya’nın en büyük gazetesi ile bir adet TV kanalı ve radyo istasyonunun sahibidir. Ekspress Grupp ise Letonya ve Litvanya’da da şubeleri bulunan, bir günlük gazete, birkaç haftalık

gazete ve bir haber ajansı sahibi bir kuruluştur. Ayrıca İsveç menşeli Bonnier Group’un sahibi olduğu bir de “Äripäev/Business Day” isimli bir finans gazetesi bulunmaktadır. Bu gazete ülkedeki tek yabancı sahipliği bulunan medya kuruluşudur. Estonya’da önceleri daha fazla yabancı medya kuruluşları vardı ancak daha sonra bu kuruluşlar Estonyalılara satıldı. Bu bağlamda Estonya’daki medya sahipliğinin büyük çoğunluğu Estonyalılara aittir.

Estonya’daki medya alanında yürürlükte olan yasal çerçeveye bakıldığında, kendi başına bir medya yasası olmadığı görülmektedir. Onun yerine aşağıda özetlenen birçok medya ile ilgili yasa bulunmaktadır.

Yasa	İlk kabul tarihi	Yazılı basında düzenleme alanı
Estonya Cumhuriyeti Anayasası	28 Haziran 1992	İfade ve basın özgürlüğü, bilgi ve fikir edinme ve yayma özgürlüğü; sansür yasağı
Estonya Ceza Yasası	Mayıs 1992	İftira/karalama ile ilgili düzenlemeler
Medeni Kanun	1994	Kişisel hakların korunması
Kamu Hizmeti ve Dış Hizmet Yasası	25 Ocak 1995	Kamu görevlilerini resmi sırları saklamaya ve gizli verileri saklamaya mecbur eder
Kişisel Verilerin Korunması Yasası	12 Haziran 1996	Kişisel verilerin izinsiz yayınlanmasına ilişkin kurallar
Reklam Yasası	11 Haziran 1997	Reklamların temel tanımı ve kuralları, yayın kuralları ve yayıncı için kuralların tanımı
Pornografi İçeren veya Şiddet veya Zulmü Teşvik Eden Eserlerin Yayımını Düzenleme Yasası	16 Aralık 1997	Yasaklanmış içeriğin tanımı, yaymanın sınırları veya yasakları, özel istisnalar.
Devlet Sırları Yasası	26 Ocak 1999	Devlet sırrının tanımı, devlet sırlarına erişimin ve bunların ele alınmasının temelleri.
Kamu Bilgilendirme Yasası	15 Kasım 2000	Demokratik ve sosyal hukukun üstünlüğünün temel kurallarına ve açık toplum ilkesine göre genel kullanım için bilgiye erişim yaratma kuralları; Kamu görevlerinin yerine getirilmesi üzerine kamu kontrolü için olanaklar yaratılması
Borçlar Hukuku Yasası	26 Eylül 2001	Kişî haklarına verilen zarar da dahil olmak üzere hasarın iade edilmesini düzenler, sözleşmelerin temelini oluşturur

Ayrıca yayınla ilgili olarak, 1994'ten 2010'a kadar Yayın Yasası ve ardından Medya Hizmetleri Yasası; 2007'den itibaren Ulusal Yayın Yasası (1994-2007 arası Ulusal Yayıncılarla İlgili Yayın Yasası bölümü - TV ve Radyo ayrı ayrı) bulunmaktadır.

Estonya'da gazetecileri hakaret ve karalama yönünden yargılayacak bir yasal düzenleme bulunmamaktadır.

Estonya'da öz denetim konularına bakıldığında, ilk Basın Konseyi "Kamu Sözü Konseyi" adıyla Estonya'nın bağımsızlığını ilan ettiği 1991 yılında kurulduğu görülmektedir. Konsey, etik kod olmadığı dönemlerde bile başarılı bir dizi çalışma yürütmüştür. Estonya etik kodu birçok tartışmanın sonucunda 1997 yılında kabul edilmiştir. O zamandan beri de etik kodunda çok fazla bir değişiklik olmamıştır. 2003 yılında basın konseyi içerisinde bazı fikir ayrılıkları yaşanmaya başlanması üzerine, medya sahipleri ve baş editörler, Konsey'den ayrılarak "Basın Konseyi" adında kendi konseylerini kurmuşlardır. Bundan dolayı Estonya'da iki Basın Konseyi bulunmaktadır. Editörlerin kurduğu Basın Konseyi'nin daha çok kaynağı bulunmaktadır ve yaptırım gücü diğer konseye kıyasla daha güçlüdür. Uluslararası alanda da bu konseyin sesi daha çok duyulmaktadır. Gazeteciler Sendikasının bağlı olduğu Konsey de hâlâ varlığını sürdürmektedir.

Basın Konseyi, sadece kendisine üye olan basın kuruluşları ile ilgili kararlar üretirken, Kamu Sözü Konseyi tüm basına yönelik kararlar üretmektedir. Gazeteciler her iki Konseye de ilgi göstermektedirler. Bazen her iki Konseye de aynı şikayetler yapılmakta ve her ikisinin vereceği kararlar arasında bir karşılaştırma yapılmaktadır.

Öz denetim mekanizmasının yaptırımı çok güçlü değildir. Eğer bir gazeteci ile ilgili sürekli negatif bir görüş geliyorsa, onun gelecekte mesleğini olumsuz etkilemektedir. Özellikle Basın Konseyi'nin aldığı kararlara medyada daha çok yer verildiği için kararların görünürlüğü daha fazladır. Konseyin kararlarına uymak Estonya'da önemli bir konudur. Medya ile ilgili problemler çoğu zaman konsey nezdinde çözümlenmektedir ve mahkemeye intikal etmemektedir.

Çok eski bir kuruluş olan Estonya Gazeteciler Sendikası 1999-2002 yılları arasında ciddi bir imaj sorunu yaşamıştır. Sendika'nın yürüttüğü savunuculuk faaliyetlerine bakıldığında en üst sırada bu imajı düzeltmek olduğu görülmektedir. İkinci konu ise, gazetecilerin "ofis hakkı" denen sosyal haklarını savunmaktır. Ayrıca gazetecilerin eğitimleri ve profesyonel gelişimi konusu da Sendika'nın gündemi arasında yer almaktadır. Bir diğer konu ise bağımsız gazetecilerin ve gazetecilik ile ilgili projelerin desteklenmesine yöneliktir.

Estonya Devleti, kültürel alanda faaliyet gösteren kişilere destekler sağlamaktadır. Ressamlar, yazarlar, mimarlar ve tasarımcılardan oluşan bu listeye gazeteciler dahil edilmemiştir. Yine benzer şekilde "yaratıcı sivil toplum örgütlerine" üye bağımsız çalışanlar da bu fonlardan yararlanabilirken, gazetecilik ile ilgili örgütlere üye olanlar dışarda tutulmuştur. Sendika olarak gazetecilerin de devlet tarafından sağlanan desteklerden faydalanabilmeleri yönünde lobi yapılmaktadır.

Önümüzdeki günlerde AB'nin çıkardığı "Dijital Direktif" gündeme gelecektir. Bu direktif Google, Facebook gibi internet şirketlerinin sağladığı gazetecilik hizmetleri için medya kuruluşlarına bir ödeme yapmalarını gündeme getirecek. Bu noktada Sendikanın rolü medya kuruluşlarının alacakları gelirin bir kısmını medya içeriğini hazırlayan gazetecilere vermeleri yönünde lobi yapmak olacaktır.

Estonya'da medya alanında faaliyet gösteren diğer STK'lara bakıldığında, başta Medya İşletmeleri Derneği (eski Gazeteler Derneği) olduğu görülmektedir. Ayrıca daha küçük gazeteci dernekleri de bulunmaktadır. Bunlar arasında basın fotoğrafçıları, film eleştirmenleri, genç gazeteciler, bilim muhabirleri, spor gazetecileri, kadın editörler dernekleri vb gelmektedir. Ayrıca Tartu Üniversitesi ile bağlantıları olan Akademik Gazetecilik Derneği vardır. Estonya kamu yayıncılığında çalışanlar için de bir sendika bulunmaktadır. Ayrıca yine kamuda çalışanlara yönelik olarak TV yaratıcı çalışanları ve Teknik çalışanlar için iki küçük sendika faaliyet göstermektedir.

Estonya'da basın kartı sahibi olmanın çok fazla bir artı getirisi bulunmamaktadır. Kişinin gazeteci olduğuna dair bir tanımlama getirdiği için resmi basın açıklamalarına katılımı mümkün kılmaktadır. Bu açıdan standart bir kimlik kartından farklıdır. Kart hamillerine yönelik milli müzelere giriş ücretsizdir. Ayrıca bazı otellere vs girişte indirim sağlamaktadır. Ancak bu durum gazetecilere hediye sağlama anlamı taşıdığı için, Sendika olarak bu çok fazla teşvik edilmemektedir.

Sendika, kendi üyelerine sağladığı basın kartının yanı sıra Uluslararası Gazeteciler Federasyonu'na (IFJ) ait uluslararası basın kartı da sağlamaktadır. Bu karta sahip olanlar da yurt içinde ve yurt dışında bazı toplantılara katılabilmektedir. Ayrıca her basın kuruluşu kendi basın kartını verme hakkına sahiptir. Bu açıdan birden fazla basın kartı bulunmaktadır.

Medya kuruluşları da dahil gelir kaybı yaşayan bütün işletmeler, devletin sağladığı finansman yardımına başvurma hakkına sahiptirler. Medya için spesifik bir finansman bulunmamaktadır. Ancak Sendika'nın üyelerinin büyük kısmını oluşturan bağımsız gazeteciler, işletme olmadıkları için bu yardımlardan faydalanamadılar. Sendika'nın da devlet tarafından fayda-

landığı bir finansman bulunmamaktadır. Sendikanın tek mali dayanağı üyelerinden gelen katkılardır. Bu nedenle finansal olarak sıkıntılı bir durumdadır ve maaşlı kimse çalışmamaktadır.

Kamu ve özel sektör medya çalışanları arasındaki farklılıklara bakıldığında kamuda çalışanların daha fazla iş güvenliği bulunduğu söylenebilir. Kamu yayın organı, genellikle çalışanlarını tutma yönünde bir politika izlemektedir. Özel sektördeki maaşlara bakıldığında, en yüksekle en düşük arasındaki büyük bir fark bulunmaktadır.

Kamu yayıncılığının finansmanı Devlet tarafından karşılanırsa da yayınlar üzerinde hükümetin kontrolü bulunmamaktadır. Böyle bir şey olması durumunda sadece gazeteciler camiası değil, halkın da ciddi tepkisini çekebilecektir. Kamu yayın kuruluşu, Kamu Yayıncılığı Komisyonu tarafından yönetilmektedir. Komisyon üyesi arasında 4 siyasi olmayan uzman bulunmaktadır. Ayrıca Mecliste temsil edilen her parti birer temsilci göndermektedirler. Halihazırda Mecliste 6 parti temsil edildiğinden 6 siyasi atama mevcuttur. Komisyon üyeleri, kamu yayınının içeriğine müdahale edemezler ancak finansmanın kullanılmasında kontrol sahibidirler.

Medya ve Medya Örgütleri Hakkında AB Üyesi Ülke Örnekleri - Slovenya

Špela Stare - Slovenya Gazeteciler Birliği Genel Sekreteri

Slovenya'da medya, 1990'ların başında Yugoslavya'dan bağımsızlık kazandıktan sonraki ilk yıllarda ciddi bir liberalleşmeye gitmiştir. İlk medya yasası ve Radyo-TV yasası, Avrupa Konseyi tavsiyeleriyle uyumlu bir şekilde hazırlanmış ve diğer ülkelere de bir rol modeli teşkil etmiştir. O dönem kamu yayın organının program kurulu üyeleri sivil toplum örgütleri tarafından atanmaktaydı. Daha sonra siyasi erk sivil toplumun içerisine nüfuz etse de dönemin medya yasası kâğıt üzerinde çok liberal ve ilerici bir yasadı. Ayrıca editörlerle ilgili görevden alma gibi konular da bağımsız Editörler Kurulu tarafından değerlendirilmekteydi. Buna ek olarak, Medya Yasası'nda "cevap verme hakkı" getirildi.

2004-2008 yılları arasında göreve gelen sağ parti hükümeti, Medya Yasası ve Radyo-TV Yasası'ndaki bazı liberal düzenlemeleri değiştirme yönüne gitmişlerdir. Artık kamu yayın kurumlarının editörleri, Parlamento veya Hükümet tarafından atanmaya başlamıştır. Böylece programların hazırlanmasında devletin doğrudan müdahalesine olanak sağlanmıştır.

AB üyelik müzakereleri sırasında, medya yasaları Avrupa Komisyonu tarafından detaylı bir şekilde incelenmiştir. Üyelik müzakereleri sırasında Avrupa Komisyonu tarafından Slovenya'ya iletilen talepler arasında "medyanın daha geniş ifadelerle tanımlanması" ve "medya sektörünün yabancı yatırımcılara açılması" iki önemli husus olarak göze çarpılmaktaydı.

Slovenya pazarının küçük olması nedeniyle çok fazla yabancı yatırımcı medya sektörüne ilgi göstermediler. AB'ye üyelikten sonra bile birçok medya sahipliği Slovenyalıların elinde kalmıştır. Ancak geçen süreç içerisinde Çek Cumhuriyeti Balkanlarda yayın yapan medya kuruluşlarına ilgi göstermeye başlamıştır. Özellikle CMA isimli kuruluşun Çekya'ya satılması söz konusudur.

Slovenya'da 3 büyük gazete ve birçok da bölgesel gazete bulunmaktadır. Ayrıca belediyelerin sahipliğinde yayın yapan yerel

gazeteler bulunmaktadır, ancak bunların editöryal bağımsızlıkları kısıtlıdır. Online portallara bakıldığında, araştırmacı gazetecilerden oluşan küçük grupların ortaya çıktığı görülmektedir. Bunların yanında Slovenya Telekomu sahipliğinde bir online portal bulunmaktadır. Bir diğer portal da Macaristan Hükümeti tarafından finanse edilmekte ve gazetecilik etiğine bağdaşmayan yayınlar yapmaktadır. Çok sayıda yalan haber de bu portalde yayımlanmaktadır. Mevcut Slovenya Hükümeti de popülist ve sağcı olmasından ötürü, aynı yapıdaki Macaristan Hükümeti ile yakın iş birliği içerisindedir. Slovenya'nın mevcut başbakanı, bağımsız medyayı sol güçlerin ve komünistlerin elinde kendine karşı faaliyet gösteren tehdit unsurları olarak nitelendirmektedir. Bu da bağımsız medya açısından endişe verici bir durumdur.

Slovenya Gazeteciler Birliği, kuruluşu 100 yıl öncesine dayanan çok eski bir örgüttür. Komünist Yugoslavya döneminde de varlığını sürdürdü ancak o zaman farklı bir organizasyondur ve yasalar gereği Komünist hükümetiyle iş birliği yapması gerekmektedir. Birlik geçen süre zarfında saygınlığını artıran ve çok sayıda gazetecinin üye olduğu bir örgüttü. Şimdilerde üye sayısında bayağı bir düşüş yaşanmaktadır. Birliğin halihazırda 900 üyesi bulunmaktadır. Bu rakam daha önceleri 2000 civarındaydı.

Birliğin sadece iki tam zamanlı çalışanı bulunmaktadır. İki çalışanın maaşları ve ofis giderleri, üyelik katkıları ile finanse edilmektedir. Çalıştaylar, medya festivalleri, ödüller vb. diğer ekstra giderler, medya kuruluşları tarafından karşılanmaktadır. Birlik, çıkar çatışmasına yol açmamak için özel sektörden hibe veya katkı kabul etmemektedir. Birliğin gelirinin 1/3'ü ise yürüttüğü projeler için sağlanan hibelerden oluşmaktadır. Birlik halihazırda iki proje yürütmektedir. Bunlardan biri "Slovenya'da sivil toplumun ve gazetecilerin denetim rolünün korunması", diğeri ise "sivil toplum kuruluşları için yenilikçi destek ve iletişim modellerinin geliştirilmesi" başlıklarını taşımaktadır. Birinci proje AB'nin Civitates

programı kapsamında finanse edilmekte ve araştırmacı gazetecilerin korunabilmesi için bir dizi faaliyetleri içermektedir. İkinci proje ise sivil toplum sektörünün profesyonelleşmesini amaçlamaktadır. Bir önceki hükümet döneminde finanse edilen proje, gazetecilerin istihdam şekillerini ve onların mesleki yaşamını geliştirecek faaliyetleri öngörmektedir.

Birliğin birçok savunuculuk faaliyeti bulunmaktadır. Bunlar arasında yasaların değiştirilmesi gelmektedir. Örneğin ceza yasasında değişiklikler getirilerek gazetecilerin kaynaklarını açığa çıkarmamaları için koruma önlemleri getirilmiştir. Ayrıca iş teftiş yasasında da değişiklikler birliğin girişimleriyle yapılmış ve gazetecilerin özlük haklarında iyileştirilmeler getirilmiştir. Slovenya Gazeteciler Birliği medyaya ilişkin dört yasada değişiklik önerisi sunmuştur. Bu yasalar, Slovenya Radyo Televizyon Yasası, Medya Yasası, Görsel-İşitsel Medya Hizmet Yasası (AB direktiflerine uyumlu), Slovenya Basın Ajansı Yasası'dır. Halihazırda Hükümet de bu yasalarda değişiklik yaparak medya üzerindeki kontrolden artırmaya ve kamu yayın organını mali olarak istikrarsızlaştırmaya çalışmaktadırlar. Sendika olarak buna karşı direnç gösterilmekte ve gerekli mücadele verilmektedir.

Ülkedeki ayrıca iki medya örgütü daha bulunmaktadır. Bunlardan biri Slovenya Gazeteciler Sendikası olup, bağımsızlıktan sonra Gazeteciler Birliğinin desteğiyle kurulmuştur. Yakın çalışmalar yürüten iki örgüt önemli bir iş birliğine sahiptir. Slovenya'daki üçüncü medya örgütü ise "Gazeteciler ve Yayıncılar Birliği"dir. Örgüt sağ görüşlü gazeteciler tarafından kurulmuş olup çok küçüktür ve 20'den az üyeye sahiptir.

Gazeteciler Birliği ve Sendikası, öz denetim sağlamaktan sorumlu Medya Etik Kurulunu kurmuştur. İki örgüt daha sonra etik kodunu oluşturmuşlardır. Ayrıca Kurulun işleyişiyle ilgili gerekli finansmanı da sağlamaktadırlar. Sendika, toplu iş sözleşmeleri müzakere yapma, mesleki hakları ileriye taşıma ve Mahkemelerde gazetecileri temsil etme görevlerini yürütmektedir. Etik standartlar, editoryal bağımsızlık, gazetecilik festivali ve ödülleri gibi konuları ise Gazeteciler Birliği yürütmektedir.

Medya örgütlerinin yanı sıra Slovenya Haber Ajansı da büyük bir öneme sahiptir. Yüzün üzerinde tam ve yarı zamanlı gazetecinin çalıştığı Ajans, çok iyi ve faydalı haberler yapmaktadır. Kullandıkları içerikler güncel ve kalitelidir. Ajans ayrıca İngilizce dilinde de hizmet vermektedirler. Bu önemli çünkü Slovenya'da diğer medya kuruluşları İngilizce içerik üretmemektedirler. Birçok Slovenya medya kuruluşu, ajansın haber içeriklerini kullanarak haber üretmektedir. Ajans bilim ve sağlık alanlarında uzmanlaşmış gazetecilik de yapmaktadır. Ajansın içeriklerini satması sayesinde, gelirlerinin yarısını kendileri sağlamaktadır. Hükümet şu an Ajans'ın yasasını değiştirerek Ajans üzerinde daha fazla kontrol sağlamayı istemektedir. Bunun için ajansın yönetim kurulunun tamamen devlet tarafından atanmasını sağlayacak yasal düzenlemeler öngörülmektedir.

Slovenya'da gazetecilerin toplum nezdindeki saygınlıklarının son zamanda azalmaya başladığını gözlemlenmektedir. İnsanlar özellikle Covid-19 pandemisi döneminde internet ortamında çok fazla bilgi kirliliğinin mevcut olması nedeniyle, geleneksel medya üzerinden gelen haberlere daha fazla güven duymaya başlamışlardır. Ayrıca artan sol ve sağ görüş kavgaları da medya üzerindeki saygınlığın azalmasına yol açmaktadır.

Gelir açısından bakıldığında, yazılı basın ciddi bir kriz içerisinde olduğu görülmektedir. Basın kuruluşlarının gelirlerinde bir azalma yaşanmakta ve bunun sonucunda da çalışanlarının işlerine son vermek zorunda kalmaktadırlar. Özellikle yurt dışındaki muhabirlerin finansmanının pahalı olması nedeniyle artık bu gazetecilerin işlerine son verilmektedir. Slovenya'da ortalama asgari ücret 1100 avrodur. Gazeteciler ise 1500 avro civarı bir maaş kazanmaktadırlar. Kamu yayın organlarında çalışanlar kamu görevlisi sayılmakta ve daha fazla (maaş, özlük) haklarına sahip olmaktadır. Özel medyada toplu iş sözleşmeleri ise artık önemini yitirmektedir. Bu sözleşmeler her müzakere edildiğinde, gazetecilerin haklarında azalmalara gidildiği görülmektedir.

Medya ve Medya Örgütleri Hakkında AB Üyesi Ülke Örnekleri – Kıbrıs Cumhuriyeti

Yiannis Seitaniadis, Kıbrıs Gazeteciler Sendikası Yönetim Kurulu Üyesi

Dünya çapında, COVID-19 salgın krizinin ekonomi üzerinde yıkıcı bir etkisi olmuştur. Krizin işletmelerin gelir modelini bozduğu için medya sektörü değişiklikleri yoğun bir şekilde hissetmektedir. Bu kriz, profesyonel gazetecilerin çalışma koşullarını da olumsuz etkilemiştir. Artık yeni iş modellerine ihtiyaç bulunmaktadır, ancak bu medya sahiplerinin işi gibi görünüyor. Gazetecilerin temsilcilerinin görevi ise bu yeni değişimde onlara söz hakkı vermek ve haklarını savunmaktır.

Kıbrıs Gazeteciler Sendikası hem mesleki birlik ve hem de sendika olarak ikili bir rolü vardır. 1960 yılında kurulan Sendikanın bugün yaklaşık 560 üyesi bulunmaktadır. Gazete, dergi, radyo, televizyon kuruluşları ve haber ajanslarında çalışan ülkenin tüm profesyonel gazetecilerini fiilen kucaklamaktadır.

Kıbrıs Gazeteciler Sendikası'na katılmaya hak kazananlar, yerel medyada çalışmaları, gelirlerini gazetecilikten elde etmeleri ve meslekte en az altı ay hizmet vermeleri koşuluyla, etnik kökeni, ırkı ve dini bakılmaksızın profesyonel gazetecilerden oluşmaktadır. Kıbrıs'ta çalışan yabancı gazeteciler, kendi Birlikleri aracılığıyla özerk kuruluşlar olarak Sendikaya üye olabilmektedirler.

Birliğin amaç ve hedefleri açıktır: Basın özgürlüğünü güçlendirmek ve korumak, ifade ve kanaat özgürlüğünü savunmak, gazetecilerin bağımsızlıklarını, özgürlüklerini ve haklarını korumak, toplu sözleşmeyle istihdam edilmelerini sağlayarak mesleki konularını iyileştirmek ve koşulları düzenlemek, gazetecilik standartlarını yükseltmek ve gazetecileri eğitmek.

Kıbrıs Gazeteciler Sendikası, Uluslararası ve Avrupa Gazeteciler Federasyonu'nun aktif bir üyesidir ve birçok ülkenin ulusal Gazeteciler Birlikleri ile ikili ilişkileri bulunmaktadır.

Şu anda Sendika, Kıbrıslı gazetecilerin çalışma haklarını ve gelirlerini savunmaya odaklanmaktadır. COVID-19 pandemisi,

medya sektörüne büyük bir darbe indirmiştir. Devlet destek tedbirleri şimdiki kadar işten çıkarmaları engellemiş olmasına karşın yakın gelecekte işten çıkarmaların yaşanması beklenmektedir. Sendika, üye olmayanlar da dahil olmak üzere tüm gazetecilerin haklarını savunmaktadır. Bu bağlamda Sendika zaman zaman medya çalışanlarının koşullarının iyileştirilmesini talep eden protestolar düzenlemektedir. Sendikanın gelirleri üye katkılarıyla sağlanmaktadır. Bundan 30 sene kadar önce sendika, piyango hizmeti satarak belli bir miktar gelir elde etmekteydi. Ancak Kıbrıs hükümetinin aldığı karar sonucunda piyangolar sadece devlet eliyle yürütülmeye başlamıştır. Bundan dolayı gelir kaybı yaşayan sendikaya, devlet her yıl €50,000 katkı sağlayarak bu kaybı tazmin etmektedir. Sendika aldığı bu parayı düşük gelirli üyelerine mali destek amaçlı kullanmaktadır. Sendikanın yürüttüğü herhangi bir proje bulunmamaktadır.

Daha etik ve özgür bir medyanın korunması

Mevcut zorlu ortamda, profesyonel gazeteciler için iki ana konu var: medya çalışanlarının mesleklerini özgürce yapabilmeleri ve ekonomik krizin medya kuruluşlarının sürdürülebilirliklerinin devamı

Birinci konuyla ilgili olarak tüm dünyada gazetecilik yapmayla ilgili bir tartışma söz konusudur. Hükümetin müdahalesini ve diğer çıkarları uzak tutabilmek adına medyada öz denetimin iyi yapılması gerekmektedir. Bu konuda Kıbrıs'taki yetkili kurum Mayıs 1997'de Gazete ve Dergi Yayıncıları Derneği, özel Elektronik Medya sahipleri ve Kıbrıs Gazeteciler Sendikası tarafından kurulan Kıbrıs Medya Şikayetleri Komisyonu'dur. Komisyon hem basılı hem de elektronik / dijital haber medyasının özdenetiminden sorumlu bağımsız bir komisyondur. Hükümet müdahalesi veya yargı denetiminden tamamen muaftır ve öz denetim yoluyla basın özgürlüğünün sürdürülmesini, standartlarının yükseltilmesini ve okuyuculara şikayetlerini medyaya sun-

ma fırsatı verilmesini sağlamaktadır. Kıbrıs'ta medya sahipleri çoğunlukla medya sektörünün içinden gelen kişilerden oluşmaktadır. Son zamanlarda online medya kuruluşlarında bir artış gözlemlenmektedir. Bu kuruluşların sahiplerine ilişkin bilgi bulunmamaktadır. Bu ciddi bir endişe yaratmaktadır. Avrupa Komisyonunun üye ülkelerdeki "hukukun üstünlüğü" konulu hazırladığı raporun Kıbrıs bölümünde, medya sahipliğindeki şeffaflık noksanlığına dikkat çekilmiştir. Bu konunun ilerleyen zamanda ele alınması beklenmektedir.

Düzenleyici kurumlar

Kıbrıs'ta düzenleyici kurum sadece yayıncılık sektörü için faaliyet göstermektedir ve adı Kıbrıs Radyo-Televizyon Kurumu'dur (KRTK). Kurum, özel yayıncılık alanında faaliyet gösterecek kuruluşların kurulması ve işletilmesi gibi konularda kapsamlı sorumlulukları olan bir düzenleyici kurumdur.

Kurumun misyonu ve rolü aşağıdakileri güvence altına almaktır:

- Başkalarının haklarına hâle getirmeksizin kullanılan ifade özgürlüğü hakkı,
- Bir görüş oluşturma ve serbestçe bir karara varabilmek için özgür ve çoğulcu bilgi edinme hakkı
- Oligopol veya tekel koşullarından kaçınmak için medya hizmet sağlayıcılarının mülkiyetinde şeffaflık

Kıbrıs dışındaki ülkelere ait istasyonlar, mesela Yunan istasyonları, programlarını Kıbrıs'ta yayınlamakta ve yerel reklamlar alabilmektedirler. Yunanistan ile Kıbrıs arasında yayın konusunda ikili bir anlaşma bulunmamaktadır.

Bir yabancı televizyon kanalı, kendi programını Kıbrıs'ta yayınlamak istiyorsa, bunu Yayın Otoritesinin ilgili onayı ile iki koşulda yapabilir: reklam gelirinin %0,2'sini Yayın Otoritesine iade edecek ve programını değiştirmeden yayınlacaktır. Bu durumda yabancı televizyon kanalı yerel izleyicilere reklam gösterebilmektedir.

Yazılı basın ile ilgili olarak, Kıbrıs'ta bir gazete veya derginin bir Kıbrıs vatandaşı veya bir AB üyesi ülke tarafından yayınlanması için herhangi bir makamdan önceden izin alınması gerekmemektedir. Bununla birlikte, bir gazete veya derginin yayınlanmasından önce, başvuran tarafından Bölge Mahkemesi Yazı İşleri Müdürü huzurunda gerekli

detayları içeren bir yeminli beyannamenin imzalanması gerekmektedir. Ardından, bu beyanname Basın ve Enformasyon Bürosuna (PIO) gönderilerek karşılığında alındı belgesi verilir. Mülkiyet statüsünde bir değişiklik olması durumunda, gazete veya derginin yeni sahibi, yeni bir belge almak için PIO'ya başka bir yeminli beyan sunmalıdır. AB menşeli olmayan bir kuruluşun Kıbrıs'ta bir gazete veya dergi yayınlabilmesi için Dışişleri Bakanı ile iş birliği içinde İçişleri Bakanı tarafından verilen bir izne ihtiyacı bulunmaktadır.

Yayın Ortamı

Kıbrıs'ta kamu hizmeti televizyonu, 1957 yılında BBC'nin gözetiminde ve rehberliğinde kurulmuştur. 35 yıl boyunca ikili finansman modeline (devlet fonları ve reklam geliri) dayalı olarak, kamu kanalı RİK (CyBC) ülkenin yayıncılık sektörüne hâkim olmuş ve özel televizyon kanallarının faaliyet göstermesine ancak 1992'de izin verilmiştir. 2014 yılında Kıbrıs Temsilciler Meclisi üyeleri, CyBC'nin reklam geliri almaya devam edip etmeyeceği konusunda bir kamuoyu tartışması başlatmış olsalar da kuruluşun ikili finansman modeli 2018 yılına kadar değiştirilmemiştir. Yine de önceki yıllara nazaran kuruluşun reklam gelirinde istikrarlı bir azalma yaşanmasına rağmen, hükümet tarafından kendisine aktarılan kaynaklarda bir artış yaşanmıştır.

Ticari yayıncılık, sosyal güçler ve yerel otoritelerin baskısı ile Avrupa medya politikalarındaki değişikliklere ilişkin genel iklimin bir sonucu olarak, ağırlıklı olarak reklam gelirlerine bağlı olarak hayatını sürdürmektedir.

Tarihi boyunca, CyBC bir hükümet kurumu olarak varlığını 1959 gibi bir tarihte sona erdirmiş olsa da devlet bugün hala organizasyonun hem mali hem de idari kontrolünü elinde tutmaktadır.

CyBC'nin bütçesi kaynağını ülkenin ulusal bütçesinden almakta ve yıllık ödeneği parlamento tarafından onaylanmaktadır. Örgütün idaresi, doğrudan hükümet tarafından görevlendirilirken, gazetecilerin ve diğer çalışanlarının çoğu, uzun vadeli sözleşmeler altında çalışan yalnızca birkaç istisna dışında, devlet memuru statüsünden yararlanmaktadır.

Kamu medyası ve özel medya farklı amaçlara hizmet etmelerine karşın, aralarında özellikle bilgiye erişim anlamında bir rekabet bulunmaktadır. Genel olarak CyBC, televizyon pazarında haksız bir rekabet yaratmamaktadır. İstihdam durumu açısından, CyBC içinde farklı statü ve maaş bordrosu vb. olan çalışanlar vardır. Bir kamu kuruluşunda istihdam iş güvenliği sağlamasına karşın, CyBC'nin özel sektörden gazeteci "çalması" söz konusu değildir.

Kıbrıs'ta banka mevduatlarının bir kısmına devlet tarafından el konulduğu ve finansal önlemlerin alındığı 2013 ekonomik krizinden sonra, ülkedeki özel yayıncılık sektörünün geleceği oldukça belirsiz görünmektedir. Kıbrıs televizyon kanallarının, Avrupalı muadillerinin seviyelerine erişmek ve dijital yayın çağına katılmak için önünde hala uzun bir yol bulunmaktadır.

Mali yönü

2013 bankacılık krizi, özel sektör ve ülke ekonomisinin yanı sıra toplumun her kesimini de ağır bir şekilde etkilemiştir. Medya sektörü de ana gelir kalemi olan reklam gelirlerinin ciddi anlamda azalmasıyla önemli kayıplar yaşamıştır. Bu olumsuz gidişat bugün de devam etmektedir. COVID-19 pan-

demik krizi de zaten bir önceki ekonomik krizden olumsuz etkilenen medya endüstrisini daha da derinden etkilemiştir.

2018'de yayınlanan bir araştırmaya göre, 2016'da bankacılık krizinden sadece üç yıl sonra, Kıbrıs'ta özel tüketim (insanların ihtiyaçlarını karşılamak için harcadıkları para) oranının 2010 seviyelerine geri döndüğü tespit edilmiştir. Aynı dönemde, geleneksel medya sektörü dijital medyanın hızlanan büyümesi ve reklam gelirindeki düşüşle yüzleşmek zorunda kalmıştır. Toplam nominal reklam geliri, 2010'dan %16 daha düşük (235 milyon €) yani 200 milyon avronun (197,31 milyon avro) biraz altına inmiştir. Geleneksel medyanın reklam pazarı, medya endüstrisindeki tüm kuruluşlar için durum böyle olmasa da toparlanma sinyalleri vermektedir. TV reklam geliri 2010 seviyelerine (100 milyon avro) geri dönmüştür. Radyo reklam geliri ise %6 oranında biraz daha yükselmiştir. Ancak yazılı basın nominal gelirlerinin %48.3'ünü kaybettiği görülmektedir. Mevcut medya kuruluşlarının mevcut sıkıntılı pazar koşullarından kurtulabilmeleri için ekonomik modellerinde dijitalleşen endüstriye ayak uyduracak yapısal değişikliklere gitmeleri artık kaçınılmazdır.

EKLER

EK 1: Günlük gazeteler

Gazete	Dijital/web sitesi	Yayın Yönetmeni	Sahibi
Avrupa	https://www.afrikagazetesi.net	Şener Levent	Afrika Yayıncılık Ltd. (Şener Levent)
Detay	www.detaykibris.com	Erkut Yılmabaşar	İnce Detay Kıbrıs Grafik Basın Yayın Ltd.
Diyalog	www.diyaloggazetesi.com	Reşat Akar	Kıbrıs Diyalog Yayıncılık Ltd. (Besim Tibuk)
Haber Güneş	https://habergunes.com	Erol Öney	Güneş Matbaacılık Ltd. (Ulusal Birlik Partisi)
Haberatör	http://www.haberatorkibris.com	Mehmet Eş	Haberatör Kıbrıs BasınYayın Ltd.
Hakikat	www.kibrishakikat.com	Güven Arıklı	Kuzeyin Sesi Medya Ltd. Güven Arıklı
Halkın Sesi	www.halkinsesikibris.com	Mehmet Küçük	HSG Generation Digital Journalism Ltd. (Mehmet Küçük)
Havadis	www.havadiskibris.com	Başaran Düzgün	Poli investment Ltd.
Kıbrıs	www.kibrisgazetesi.com	-	A-N Graphics (KIBRIS) Ltd. Asil Nadir
Kıbrıs Manşet	www.kibrismanset.com	Ziya Emir	Ziya Emir
Star Kıbrıs	www.starkibris.net	Cemile Yalçındağ (Genel Koordinatör)	Star Kıbrıs Grubu (Ali Özmen Safa)
Vatan	www.vatangazetesi.com	Mehmet Kasımoğlu	Yorum Yayıncılık Erten Kasımoğlu
Volkan	www.volkangazetesikktc.com	Hüseyin Macit Yusuf	Akdeniz Medya Grubu- Akdeniz Radyo Televizyon (Hüseyin Macit Yusuf)
Yenibakış	www.yenibakisgazetesi.com	Yusuf Kısa	(Yusuf Kısa) (Yönetim Kurulu Başkanı)
Yenidüzen	www.yeniduzen.com	Cenk Mutluyakalı	Yenidüzen Ltd

EK 2: Haftalık gazeteler

Gazete	Dijital	Baskı	Genel Yayın Yönetmeni	Sahibi
Cyprus Scene	http://www.cyprusscene.com	x	Chris Elliot (Editör)	Chris Elliott ve Margaret Sheard
Cyprus Today	https://www.cyprustodayonline.com	√	Kerem Hasan	A-N Graphics (KIBRIS) Ltd. Asil Nadir

EK 3: Online Haber siteleri

Site/portal	URL (web adresi)	Yayın Yönetmeni	Sahibi/ Kurucusu
Ada Basını	http://www.adabasini.com	Münir Özdiren	-
Ada Haber	https://www.kibrisadahaber.com	Şermin Sarro	Şermin Sarro
Artı 392	http://www.arti392.com/	Mehmet Kasımoğlu	Yorum Yayıncılık LTD adına Sahibi: Erten KASIMOĞLU
Ajans Cyprus	https://ajanscyprus.com	Hüseyin Turan	Ajans Mira Turan Cyprus Media & Production
Bi Manşet	http://www.bimanset.com	Esra Dağlar	Bidergi Tasarım Ajans
Bugün Kıbrıs	https://bugunkibris.com/	Ayşemden Akın	OMN Cyprus Medya ve Yayıncılık
Bülten Kıbrıs	https://www.bultenkibris.com/	-	Media House Cyprus
Detay Kıbrıs	http://www.detaykibris.com	Erkut Yılmabaşar	De-Hab Medya Yayıncılık Ltd.
DT Kıbrıs Haber	https://www.dtkibrishaber.com/	-	Kıbrıs Daily Time Haber Ajansı
Ekonomi Kıbrıs	https://www.ekonomikibris.com	Atıl Ayaz	Ayaz Medya Grubu
Evrensel Gazete	https://evrenselhaberonline.com	Rana Sarro	Rana Sarro
Flaş Kıbrıs	https://flaskibris.com/	Pınar Gözek	Telescope Media Production Organization
Gadara Medya	http://www.gadaramedya.com/	Turgut Ergel	Turgut Ergel

Gazedda Kıbrıs	https://gazeddakibris.com	Çağdaş Öğüç ve Nuri Silay (editörler)	Kolektif
Gazetda	https://www.gazetda.com	Elif Avşar	-
Gıynık Gazetesi	https://www.giynikgazetesi.com/	Bilbay Eminoğlu	Gıynık Gazetesi LTD.
Güncel Kıbrıs	https://www.guncelkibris.com	Eser Tan	Kıbrıs Güncel Olay Yayıncılık
Gündem Kıbrıs*	www.gundemkibris.com	Mehmet Uzunca	-
Haber Kıbrıs ⁷⁵	www.haberkibris.com	Hüseyin Ekmekçi	Digi Haber Portal Services Ltd. (Mete Tümerkan)
Haberal Kıbrıslı	http://www.haberalkibrisli.net	Kartal Harman	Northern Network Medya Merkezi LTD.
Haberatör Kıbrıs	http://www.haberatorkibris.com	Mehmet Eş	Haberatör Kıbrıs Basın Yayın LTD.
Habire Haber	https://www.habirehaber.com/	Mehmet İrşad Esen	Son Haber Medya Yayıncılık
Kıbrıs 7/24*	www.kibris724.com	-	Todeza Ticaret Ltd.
Kıbrıs Dakik	www.kibrisdakik.com	Türk Bayraksever	Türk Vatansever ⁷⁶
Kıbrıs Gerçek	https://kibrisgercek.com	İzzet Kılıç	Çağlar Yüksel
Kıbrıs Haber	https://www.kibrishaber.com/	Serhat İncirli	-
Kıbrıs Haber Sitesi	http://www.kibrishabersitesi.com	Tayfun Aydınli	KNK Global Medya Ltd.Şti
Kıbrıs Hakikat	https://www.kibrishakikat.com/	Güven Arıklı	Kuzeyin Sesi Medya LTD.
Kıbrıs Manşet	https://www.kibrismanset.com/	Levent Özadam	Levent Özadam
KKTC Medya*	www.kktcmedya.com	Levent Güven	Doğru Ajans Reklam ve İnternet Hizmetleri
Kıbrıs Net Haber	https://www.kibrisnethaber.com	Emin Akkor	Anahtar Ajans LTD. (Emin Akkor)

⁷⁵ "Bu haber Sitesi, Gazetecilik Meslek İlkelerine Uygun Davranır." Bak:

https://haberkibris.com/e.php?e=13_kunye;

<https://haberkibris.com/gunde-100-bin-kisi-gelismeleri-haber-kibristan-takip-ediyor-1107-2020-06-18.html>

⁷⁶ Künyesinde yer alan isimlerin gelişigüzel yazıldığı düşünülmektedir.

* Rapor yazılırken yapılan erişimde, bu sitenin güncellenmediği yani aktif olmadığı gözlemlendi.

Kıbrıs OnAir	https://www.kibrisonair.com/	Engin Bulut	OnAir Network
Kıbrıs Postası	www.kibrispostasi.com	Canan Onurer	Citypress Yayıncılık Ltd. Polat Alper
Kıbrıs Son Dakika*	www.kibrissondakika.com	Mert Kızgın	CYPRUS INVENTUM GLOBAL adına Sezer Kızgın
Kıbrıs Time*	www.kibristime.com	Levent Özadam	-
Kıbrıs Today	https://kibristoday.com	-	Okyay Sadıkoğlu
Kıbrıs Web Haber	https://kibriswebhaber.com	Selami Yıldırım Serpil Güneri	Mediazet Reklam Ajansı
Kıbrıs Yeni	http://www.kibrisyeni.com/	İbrahim Daloğlu	-
Kıbrıs Yenigün Haber*	https://www.kibrisyenigun.com	Özlem Çimendal	3 K Management
Mağusa Haber Ajansı	https://www.mhahaber.com	Metin Ziya Güngör	-
Memleket Kıbrıs	https://www.memleketkibris.com/	Ahmet Aslım	Aslım Yayıncılık LTD.
Meydan Kıbrıs	http://meydankibris.com/	Dilek Kırıcı	Meydan Kıbrıs
Ne Haber Kıbrıs	http://www.nehaberkibris.com/	Tayfun Aydınli	Tayfun Aydınli
News Kıbrıs	https://news.kibris.com/	Erhan Ata	ESTA Medya Grubu
Online Gazete	https://www.onlinegazete.com/	Canan Kara	Tolga Ferhat Çelebi
Özgür Gazete	https://www.ozgurgazetekibris.com	Pınar Barut	Özgür Kıbrıs Medya Ltd.
Söz Kıbrıs	http://sozkibris.com	-	-
Standart Kıbrıs	https://standardkibris.com	Artun Çağa	Public Modus Smart Communications Şirketi
Ses Kıbrıs	https://www.seskibris.com/	Aytuğ Türkkkan	E-NABİZ MEDYA LTD

* Rapor yazılırken yapılan erişimde, bu sitenin güncellenmediği yani aktif olmadığı gözlemlendi.

Voice of the Island ⁷⁷	https://www.voiceoftheisland.com	Emine Davut Yitmen	Umut & Rüzgar Medya ve Haber Ajansı Ltd. adına Metehan Ferit Azizoğlu
Zirve Kıbrıs	http://www.zirvekibris.com	-	-

EK 4: YYK'dan lisanslı televizyonlar

Kanal	Site	İnternet yayını	Uydu yayını	DVB-T ⁷⁸	Yayın Yönetmeni	Sahibi
Ada TV	www.adatv.tv	https://canlitv.com	✓	✓	Erkem Günaydın	Star Kıbrıs Televizyon Yayıncılık Ltd. (Star Medya Grubu)
BRT 1, BRT 2	http://www.brtk.net/tv	https://canlitv.com	✓	✓	Meryem Özkurt	Kamu
TV 2020	https://www.diyaloggazetesi.com/	https://canlitv.com	✓	✓	Reşat Akar	Diyalog Medya Grubu
Genç TV	www.kibrisgenctv.com	https://canlitv.com	✓	✓	Nazar Erişkin	Ertan Birinci
Kanal T	http://kanalt.com	https://canlitv.com	✓	✓	Onur Çelik	Kanal T Televizyon Yayıncılık ve Reklamcılık Şti. Ltd (Ersin Tatar)
Kıbrıs TV	www.kibristv.com	www.kibristv.com	✓	✓	Nihan Yücel	A-N Graphics (KIBRIS) Ltd. Asil Nadir
Sim TV ⁷⁹	www.kanalsim.com	https://canlitv.com	✓	✓	Sami Özuslu	Simen Yayıncılık Ltd. Şti./ United Medya

⁷⁷ Türkçe ve Yunanca iki ayrı yayını içeren Voice of the Island'ın vizyonu: "yurttaşların bilgilendirme hakkı ve ihtiyaçlarını karşılayıp objektif ve güvenilir haberleri ulaştırmak, ayrıca Barış gazeteciliği ve çok sesliliği yayınların odağına koymaktır."

⁷⁸ Karasal sayısal yayın

⁷⁹ Sami Özuslu: "toplumsal varoluş" -- <https://www.brtk.net/televizyonlarin-uydu-frekanslari-10-temmuzdan-itiba-rem-degisiyor/>

EK 5: Sadece web yayını bulunan televizyonlar

Kanal	Link	Bağlı olduğu kuruluş/Sahibi
Gazedda Web TV	https://www.facebook.com/gazeddakibris/videos/?ref=page_internal https://www.youtube.com/channel/UCg1YI355y45ZvQG56UYSATg/about?disable_polymer=1	Gazedda Kıbrıs
Gıynık Gazetesi	https://www.youtube.com/channel/UCjm_oFMN8lgEIA7CngE2jbQ	Gıynık Gazetesi
Özgür Gazete	https://www.youtube.com/results?search_query=%C3%B6zg%C3%BCr+gazete	Özgür Gazete
Güneş TV – K.K.T.C	http://tvgunes.com	Güneş gazetesi/ UBP
Hakikat TV	http://www.kibrishakikat.com/mobil.php?islem=videolar	Hakikat gazetesi / Güven Arıklı
Havadis Web TV	https://www.facebook.com/HavadisGazetesi/posts/2428909890456944/	Havadis Gazetesi
Mayıs TV	http://www.mayistv.com	Bilir İletişim Ltd./ KTÖS?
Ses Kıbrıs	https://www.youtube.com/channel/UC0BeRifDeL96cS19drQa0Qg/featured	https://www.youtube.com/channel/UC0BeRifDeL96cS19drQa0Qg/featured
Yeni Bakış Web TV	https://www.facebook.com/watch/live/?v=2402662886417372&ref=watch_permalink	Yeni Bakış Gazetesi

EK 6: Haber programı bulunan radyo kanalları

Kanal	Site/Internet yayını	Frekans FM MHZ	Sahibi
Ada FM	http://kibrisadafm.com/	93.8/ 96.2	Star Kıbrıs Televizyon Yayıncılık Ltd.
Bayrak Radyo Haber	https://www.brtk.net/radio-template/	100.1	Kamu
Bayrak Radyo 1	https://www.brtk.net/radio-template/	90.6/ 102	Kamu
Bayrak International	https://www.brtk.net/radio-template/	87.8/ 105	Kamu
Diyalog Radyo	https://www.canli-radyo.biz/2019/08/radyo-diyalog.html	91.3	Kıbrıs Diyalog Yayıncılık Ltd.
Kıbrıs FM	http://kibrisfm.com	100.2/ 103.4	Kıbrıs Yayıncılık Ltd.
Radyo Güven ⁸⁰	www.radyoguyen.com	89.2/ 90.4 / 90.8	KKTC Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı
Radyo Havadis	www.radyohavadis.com	107.8	Adis Yayıncılık Ltd.
Radyo Mayıs	www.radyomayis.com	96/ 101.3	Bilir İletişim Ltd. KTÖS?
Radyo T	-	96.6	Kanal T Televizyon Yayıncılık ve Reklamcılık Ltd.
Radyo Vatan	http://radyovatankkct.com	87.5	Kamu: KKTC Sivil Savunma Teşkilatı
Sim FM	www.simradyo.com https://www.canliradyodinle.fm/sim-radyo-kibris-dinle.html	98.6/ 89.5	Maki Yayıncılık Ltd.

⁸⁰ <http://www.radyoguyen.com/hakkimizda/>: "Kıbrıs Türkü'nün Sesi sloganıyla yayın hayatına devam eden Radyo Güven, Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı uhdesinde 1 Ağustos 2002 tarihinde yayın hayatına başladı... Radyo Güven, 5 Kw çıkış gücüyle KKTC'nin sınırlarını aşarak komşu ülkelere, www.radyoguyen.com internet adresinden de tüm dünyaya Kıbrıs Türkü'nün Sesini duyurmakla birlikte KKTC sınırları dışında hayatını sürdüren Kıbrıs Türkü'ne de ulaşmaktadır. "Ülke içerisinde halkın birlik ve beraberliğini sağlayıcı moral ve motivasyonunu yükseltici, gelenekten geleceğe ışık tutan yayın formatlarıyla program yapmayı kendisine ilke edinen Kıbrıs Türkü'nün Sesi Radyo Güven, ayrıca yurt ve dünya gelişmelerini yakından takip ederek ciddi ve tarafsız haber anlayışıyla da saat başı haber bültenleriyle halkı ülke gündemi, ekonomi ve spor alanlarında haberdar etmektedir... "Ayrıca, olası acil ve afet durumlarında ikaz sistemlerini daha etkili hale getirerek arama kurtarma yardım faaliyetlerine destek sağlamaktadır."

Kıbrıs Türk Medyası İçin Uzun Vadeli Sektör Stratejisi, Ekonomik ve Sosyal Politikalar Merkezi (ECOSO) tarafından hazırlanmıştır.

info@ecoso-cy.com www.ecoso-cy.com

Mehmet Akif Avenue, No:38/2 Köşklüçiftlik, Nicosia, 99010, Cyprus +90 392 227 00 00

gazetecilerbirliđi@yahoo.com | www.gazetecilerbirliđi.com
Dr. Fazıl Küçük Bulvarı, Mehmet Ali Akpınar Sokak - Lefkoşa +90 (392) 225 7796